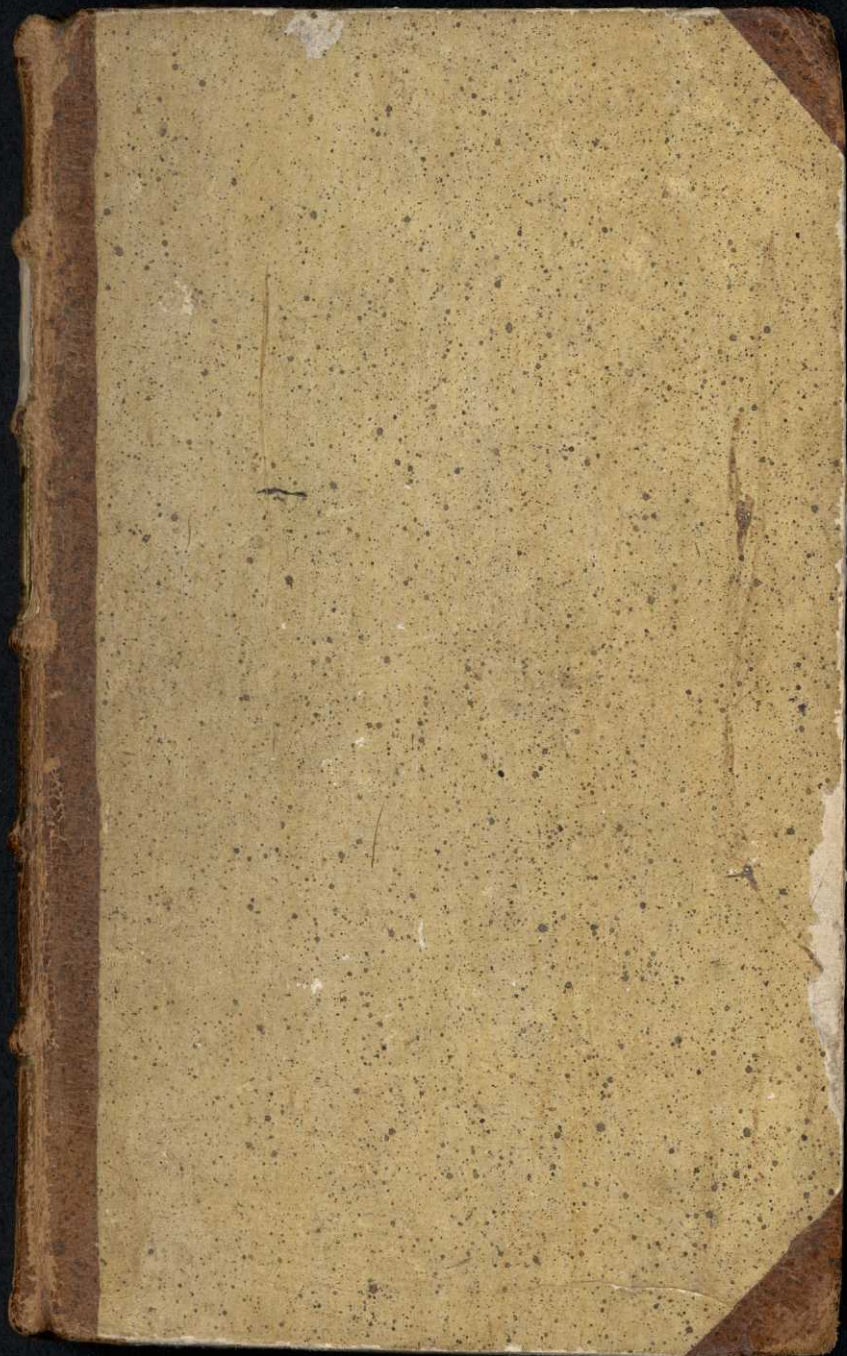

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek och är fritt att använda. Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitized at Gothenburg University Library and is free to use. All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Centralbiblioteket

Tidskr.

Sv.

Pub. Minton

N:o 39, 40, 41.

LÄSNING

I

BLANDADE ÄMNER.

... *from sounds to things* ...
POPE.

STOCKHOLM,
TRYCKT HOS HENRIK A. NORDSTRÖM,

1800.

A circular stamp is located at the bottom of the page, partially overlapping the text. It contains some illegible text, possibly a library or collection mark.

INNEHÅLL:

	sid.
1. Något om en Andelig Ldrares Pli- ter. - - - - -	1.
2. Om Hushållnings-Nämnder. -	39.
3. Anteckningar om Extra-Ordindra Contributioner samt Uppskattning och Förmögenhets-afgift, under Ko- nung Carl XII:s Regering. -	98.
4. Om Dyrheten. Frågor och Svar.	195.
5. Stor Eld af liten Rök. (Poëme).	206.
6. Tack/amheten. (Poëme). -	213.

*Något om en Andelig Lärares Plik-
ter.*

Fungar vice cotis, acutum
Reddere quae ferrum valet, exfors ipsa secandi.

I en tid, då den tanken börjar utbreda sig, att Läroståndet är öfverflödigt i ett välbestäldt Samhälle, och antalet af dem ökas, som med hånligt förakt se ned på dess Medlemmar, synes ingen ting vara mera tjenligt att skydda dess rättmätiga anseende, än att vända Allmänhetens upmärksamhet på de plikter, som åligga Religionens Lärare. Värdet af vårt lif och af det rum, vi innehafve i Samhället, beror på vigten af de plikter, vi ege att uppfylla. Att framlägga de skyldigheter, som tillhöra ett visst Stånd, är att framlägga de rättmätiga anspråk, som detta Stånd kan göra på den allmänna agtningen. Ingen tänkande menniska lär då kunna bestrida dem. Också — jag hoppas det — skall ingen Religions-Lärare med misnöje se sina plikter framläggas för Allmänhetens ögon. Ju redligare han söker uppfylla ändamålet af sitt kall, ju mindre skall han frugta den allmänna upmärksamheten.

märksamheten, ju mera skall han i den finna en ljuf belöning för sina mödor, ju mindre vara i fara, att sammanblandas med dem — om sådane finnas — som sköta sitt Ämbete som ett handtverk eller ett näringsång, och genom ett lågt och ovärdigt upförande vanhedra det stånd, som blott kan vara nyttigt i den mån, det eger Allmänhetens agtning. Om det gafs sådane Medlemmar i Lärostandet, som antingen icke förstode att sköta eller icke värdade plikterne af sitt kall, skulle det icke eller just vara ur vägen, att genom Allmänhetens väckta uppmärksamhet på Lärarens plikter, holla dem litet mera vakne, att de då, åtminstone af frugtan för tadlet, måtte göra hvad de borde af agtning för sin bestämmelse och ren åhåga för sitt kall. — Det är på dessa anledningar, jag här trågar: *Hvad eger en Andelig Lärare att iagttaga för att vinna ändamålet af det Ämbete, han bekläder?*

Hvad ändamål är det, han skall söka? — Om Ni framställer denna fråga för någon af de Statsmän, som blott se Religionen ur en politisk synpunkt och skydda den blott derföre att den är af vigt och nödvändighet för Samhället, så svarar han, att Religions-Läraren icke bör åsyfta något annat med sina föreställningar,
än

än att människorna måtte fredligt och nöjdt underkasta sig landets Lagar, utan knöt bära Samhällets bördor, vara trogne mot sin Öfverhet, nitiske för Statens bästa, redlige i sina löften och öfriga borgerlige förhollanden; med ett ord: vinlägga sig om ett inför menisklig domstol ostraffeligt, anständigt och erbart lefverne. För honom är det likgiltigt, om människor ega en upplyst och renad Religions öfvertygelse, eller om de famla i vantrons mörker. Må hända tror han, att de äro så mycket lättare att styra, så mycket färdigare att visa en blind och ovilkorlig lydnad, ju mindre de blifvit handledde att tänka sjelfve, ju mera de hysa en blind tro. Driftar människan pröfva hvad som läres henne i Guds Namn, tänker han, så skall hon ock snart börja granska de lagar och författningar, som i Regentens namn utgifvas. Ju mindre hon befattar sig med att undersöka grunderne för sin tro, ju lättare låter hon leda sig, ju lättare skall det blifva, att vid förefallande behöf, igenom Religionen verka på hennes sinne. Det är likgiltigt, ur hvilken källa hennes gerningar flyta, blott de äro utvärtens gode, om hon gör sin plikt af agtning för Samvetet eller af egennyttigt allseende på sina gerningars följder.

Kanhända vore det äfven bättre, att hos henne underholla det sednare tänkefättet; det verkar hastigare och kan lättare modifieras efter Stats-behofvet. Det fordras stundom en Stats coup: man måste föka att ega brukbara ämnen dertill, och till den ändan underhålla en sådan karakter hos menniskan, att hon icke få envist hänger vid det der få kallade evigt-rätta, hvarom Moralisterne företagit sig att drömma, i synnerhet i våra dagar. Vi måste derföre vara sorgfällige att holla den farliga upplysningen i Religion och Moral inom sina behöriga gränser, vakta oss för alla reformer och föka att få sådane Lärare, som envist holla sig till allt hvad som är gammalt, och predika den blinda tron. — Så ungefär tänker en Machiavellistisk Statsman. Jag skall icke föföka det orimliga, att vederlägga honom. Jag skall blott i all enfaldighet gifva honom det välmenta rådet, att han må föka införa den heliga Catholska Religionen, inkalla Jesuiterne, uprätta deras orden och med den Inquisitionen. Det vore att handla consequent, hvilket är af den aldrahögsta vigt och nödvändighet för att upprätthålla ett sådant System. En Statsman är desutom vida öfver min granskning. Jag har blott att göra med Religionens Lärare,

re, och jag tror icke att de i vårt land lätteligen skulle beqväma sig att blifva blinde verktyg för en falsk och svag Politik. Eller huru, M. Br., skullen J väl kunna tro, att J icke egen ett högre ändamål, än at löka främja utvärtes ordning, skick och ärbarhet i Samhället? J lären ju, att *det Rike*, om hvilket J prediken, *icke är af denna världen*; att människan *först* och framför allt annat *skall söka Guds Rike och Hans Rättferdighet*; att hon bör undergå en radikal förändring till hjerta och tänkesätt, samt beflita sig ej blott om en utvärtes ostraffelig och erbar vandel, utan ock om hjertats helgelse, o. s. v. Med detta sägen J ju ockfå, att ändamålet af edert kall är något helt annat, än det, Machiavellisten ville föreskrifva Eder; att det är Edre Ähörars *moraliska odling*, deras förädling genom Visheten och Dygden. — Det är utan tvifvel Religions-Lärarens första plikt, att rätt inse, rätt erkänna detta. Det är det, som skall ingifva honom agtning för sin Bestämmelse, nit i sitt Ämbete, kärlek för sina yrken. Ouphörligt bör detta ändamål sväfva för hans öga. Dit böra alla hans bemödanden vara riktade. Det är den fordran, som outhörligt utgår från hans Ähörars hjertan: det är mensklig-

hetens, det är Religionens, det bör vara Statens fordran till honom. Han kan icke vägra den sin högagtning, utan att förnedra sitt ämbete, eller rättare blifva ovärdig, att förvalta det. Att vid alla sina föreställningar, vid allt sitt görande och låtande ådagalägga, att detta ändamål är honom mer om hjertat, än alla jordens förmoner, än alla nöjen och bekvämligheter: ådagalägga det, ej genom skryttagiga, prålände förfäkringar, genom fjäsk och en tillgjord ifver eller ett falskt nit, utan genom den flit, det arbete, han använder på sina offentliga föreställningar; den moraliska riktning, han gifver dem; den trohet, redlighet, moderation och drift, hvarmed han sköter sitt kall — det allena skall förfäkra honom om hans Åhöreres agtning, om deras kärlek och förtroende: det allena skall gifva hans mödor ett värde i hans egna ögon, och skänka hans hjerta den tillfridsställelse, som födes af uppfyllda plikter. Han skall under bemödandet att främja detta ändamål, sjelf stiga allt högre i vishet och dygd. Jordens små interessen skola allt mera förlora sina behag för hans hjerta, och i samma mån skall han äfven känna sig lättad från bekymrens börda, höjd öfver tingens skiften, fri och lugn, nöjd äf-

ven

ven med en ringare lott, oberoende af gunst och nåd, af lättlinnighetens smädelser, vantrons tadel och det blinda nitets förkättringar. Ockfå skall han, med detta mål för sina arbeten, med vida större framgång bidraga till Samhällets trygghet och den allmänna välfärden, än om han blott sökte detta, visserligen vigtiga, men ej högsta och enda ändamål. Han skall då inplanta det tänkesätt i sine Åhörarens hjertan, som endast kan dana dem till rätt trogne och laglydige underfåtare, rätt gode och redlige Medborgare: ett tänkesätt, som skall verka äfven i de omständigheter til hvilke Lagens svärd ej linner, äfven der inga Stjernor och belöningar utdelas: ett tänkesätt, som skall allstra den sanna medborgerliga Anda, den Patriotisme, den enighet, samdrägt och energie, som är den enda borgen för Samhällets bestånd, sjelfständighet och fällhet. —

Hvad bör en Religions Lärare göra för att vinna detta ändamål? Och *först*: hvad bör han lära? Skall han predika Dogmatik eller Moral, Theologie eller Religion? Skall han omtala hvad Gud gjort eller hvad människan bör göra? Denna fråga är lätt besvarad, om man blott icke förlorar ändamålet af hans Ämbete ur siktet. Deraf följer otvivelagt,

tigt, att han skall förkunna den *Sanning*, som *leder till Gudagtighet*, till verkelig förbättring och sannskyldig tillfridsställelse, d. ä. han skall predika icke pur Dogmatik, icke pur Moral, utan bägge i öfverensstämmelse med hvarandra; ty de stå i ett oskiljagtigt sammanhang, den Förbättring och den Tillfridsställelse, han skall föka åstadkomma. Ingen sann tillfridsställelse kan gifvas, utan en förutgående förbättring, och ingen förbättring är möjlig, utan hopp om tillfridsställelse. Att predika Dogmatik, utan Moral, är att åsidosätta hvad som bör anses för det viktigaste, mennisko hjertats förädling, och just derföre äfven gå miste om den affigten, att verka dess tillfridsställelse. Det är — hvarföre skulle vi icke säga det rent ut? — det är att predika Superstition. Att föreställa Moralen utan de Sanningar, som läras i dogmatiken, är att förkunna en kall och trötlös vishet, som antingen upfyller menniskohjertat med högmådiga inbillningar, eller störtar det i förtviflan.

Men af allt detta, det vare sig dogmatiskt eller moraliskt, bör dock Religions-Läraren icke framställa mer, än hvad hans Åhörare behöfva till sin viljas förädling och sitt hjertas lugn. Allt lärdt,
The-

Theologiskt eller Philosophiskt kram, alla spitsfundiga teorier, alla sådana förfök, att förklara och nogare bestämma hvad i Bibelen blifvit lemnadt obestämdt, som antingen blott kunna fattas af den Lärde, eller flyga bort i det obegripliga, eller för andra orsaker icke kunna ega någon moralisk inflytelse på mennisko-hjertat, böra vara bannlyfte från hans offentliga Tal. De kunna ega ett rum i Systemet, vara af värde för Theologen, stå teknade i våra Symboliska Böcker; till Folk undervisningen höra de icke. Det är misskännandet af denna eljest allmänt bekanta och i sjelfva skilnaden imellan Acroamatisk och Catechetisk Theologie antagna sanning, som vanligen gör, att man beskyller de Religions-Lärare, hvilka söka följa den i sin vidd, för Neologi och ett med Kyrkans Symboler ej öfverensstämmande lärofätt. Man har vänt sig att sammanblanda sjelfva Sanningen med dess föreställningsfätt, den praktiska läran med förföket att theoretiskt bestämma den, Religionens ande med dess bokstaf. Om man nu saknar dessa bokstafliga förklaringsar, dessa förfök, att låta menniskan se hvad hon blott kan fatta med en praktisk tro; det vill säga: antaga på en moralisk grund; så ropar man strax öfver

Neologi, öfver Religions-Edens förolämpande, öfver brytande af det löfte man gifvit Församlingen, öfver — jag vet icke hvad för grusligheter; liksom det ej vore annat att lära i Predikstolen, annat i Cathedern; liksom allt hvad som står i de Symboliska böckerne hörde till den populära undervisningen; liksom Församlingen för sina praktiska behof fordrade dessa lärda bestämningar, dessa speculativa förklaringar, dessa metaphysiska teorier! De Symboliska böckerne författades i en lärd, mästadels apologetisk alligt; huru skulle de då kunna tjena till något mönster för Religionens populära föreställning? Huru kan man rimligen tänka, att en Folks-församling skulle känna samma behof, som de lärde i Reformations-tiden, och fordra af sine Lärare hvad den Augsburgiska Kyrko-församlingen eller tidens Theologer fordrade af Luther och hans Medarbetare? Det är annat att lära något *emot* de symboliske böckerne och annat att icke lära *allt* hvad som står i dem, eller lära *något*, som *icke der* blifvit vidrördt. Luther lärde mycket i sina folks-skrifter och sina predikningar, som icke finnes i dessa böcker, och lemnade mycket, som der på ett mera lärdt sätt är afhandladt. Hans lilla Cateches är egen-

genteligen den enda ibland de Symboliske böckerne, som är författad i en populär affigt, den enda således, som skulle kunna tjena till ett mönster för folks-undervisningen. Hvar finner man väl i den detta lärda kram, dessa vettenskapliga bestämningar, som man nu fordrar af Folkläraren? Med hvilken sorgfällighet har han icke der behandlat den Moraliska delen af Religionen? Huru enkelt har han icke föreställt dogmerne? Hvem skulle blott deraf kunna finna hvad tankar, han som Theolog, gjorde sig, t. ex. om Tre-enigheten, om Arffsynden, om Försoningsläran? Var det ett fel, att han ej bestämde dessa läror? Ett fel i en Symbolisk bok?! — Är det åter icke ett fel, hvarföre häklar man då dem, som följa hans efterdöme, såsom Folklärare, som, i likhet med honom göra Folkets behof till sin regel? Måste det icke vara hvar och en Lärares regel, som känner sin bestämelse, som förstår att vara allt hvad han bör på sitt ställe, och vet att rätt utdela Sanningens ord? Skola ej Ähörarens behof af en praktisk Religions-upplysning vara honom mer, än hans eget behof af befordran och hans orthodoxa ryckte? Skall han pråla med theologisk lärdom, der han enkelt bör föreställa Religionens bud? — Det

Det kan således icke nekas, att Religions-Läraren bör predika både Dogmatik och Moral. Men *huru* bör han göra det? Skall Dogmatiken föreställas på ett praktiskt, eller Moralen på ett dogmatiskt sätt? — Hvad är Dogmatik? Kan den innehålla något annat, än svaret på de frågor, dem den tänkande Menniskan gör sig sjelf i anledning af sina Moraliska behof? Innehölle den något annat, hvartill skulle det väl tjena? Kunde det väl ega någon verkelig betydelse? Skulle det vara annat, än blotta ord och ett tomt ljud? Är nu frågan praktisk, så måste väl också svaret vara det. — Och i hvad affigt skola väl Dogmatikens läror föreställas? Att verka tillfridsställelse — för hvem? För bofven, eller för den gode Menniskan? Gifves det väl å Menniskans sida något annat möjligt vilkor för hennes hjertas tillfridsställelse, än dess verkliga förbättring? Nej, Dogmatikens läror måste på ett praktiskt sätt behandlas, och det är så mycket mera nödvändigt, som människohjertat eger en olycklig fallenhet, att anse tron på dessa läror, såsom ett surrogat för Dygden. Huru skall jag, frågar Menniskan, på det lindrigaste vilkor, med den minsta möjliga inskränkning af mina begär, med det minsta mö-

je.

jeliga moraliska bemödande, kunna vinna
 min salighet? Denna orimliga fråga vän-
 tar hon så uplöst af Religionen, och hon
 skall tro sig finna det önskade svaret i
 Dogmatikens läror, så snart de ej fram-
 ställas ur en moralisk synpunkt. Hvad
 annat än detta är det, som så tjufar men-
 niskor i dessa ofta rätt dåliga och osmak-
 liga predikningar af Iwärmande Stympare?
 Dessa sinnliga målningar af försoningens
 nåd; dessa varningar, att icke störa Nådens
 verk genom något eget bemödande; dessa
 ensidiga föreställningar af den dogmatiska
 trons allkraft, förenade med ett ständigt,
 mot Bibelns lära (se t. ex. 1 Cor. 13: 13)
 högt stridigt förringande af Dygdens vär-
 de; de äro så söte att höra, så lätte att
 följa; så enlige med Menniskans fallenhet
 att blott lefva i sina sinliga känslor, blott
 drömma och njuta, att de icke annat kun-
 na, än fångla henne. Att gjuta fromma
 suckar, fälla några tårar, sjunga några
 fömniga qväden och blindt öfverlemna sig
 åt sina känslor, är alltid lättare, och der-
 före äfven ljufvare för Menniskan, än att
 öfva Religionens moraliska föreskrifter.
 Hon vill kunna hoppas allt, och göra så
 litet som någon sin möjeligt är. Att be-
 tjena sig af denna Menniskans fallenhet
 för att vinna ett stort tillopp af Åhörare,
 är

är ovärdigt en Religions-Lärare; och att låta bedraga sig af den skenbara Gudagtighet, som ett icke moraliskt föreställningsfätt åstadkommer; att tro, att man på denna väg lättast och säkrast kan främja Religionens ändamål, egnar icke någon uplyst Lärare af det rena hjertats och dygdernas Religion. Det var icke få, som dels förste Lärare talade. Deras dogmatiska föreställningar egde alltid en moralisk riktning: de lärde ej menniskan att njuta Religionen, de lärde henne öfva den.

Om det således vore ett fel att föreställa Dogmatikens Läror på ett blott dogmatiskt fätt, huru mycket mer vore det då ej feladt, om man äfven på detta fätt ville föreställa Moralen? Man gör det då, när man yrkar dels föreskrifter, såsom positiva, blott på Lagstiftarens arbiträra vilja och oinskränkta magt grundade laggar, endast tager bevekelse-grunder till deras utöfning af frugtan för positiva straff eller hopp om positiva belöningar, och utfmyckar sina företällningar med sinliga målningar af hvad Gud gjort för menniskans lyckfahet. Att man genom detta kan åstadkomma en ganska stark sinnesrörelse, det nekar jag icke; men att denna sinnesrörelse någonsin leder till en sann förbättring, derpå tviflar jag så mycket mer,

mer, som de driffjädtrar man derigenom fätter i rörelse hos Menniskan icke äro moraliske. De låna sin spänningskraft af hennes fällhetsdrift och kunna således aldrig frambringa den ägta, den rena och oegennyttiga Dygd, som den christna sedoläran onekeligen fordrar. De kunna blott verka gerningarnas, men ej hjertats öfverensstämmelse med plikternas bud; blott legalitet i handlingen, ej moralitet i uplåtet. *Allt hvad som icke går af Tro är synd*: allt hvad som icke härleder sig af en inre öfvertygelse om Rätt, af en rådande agtning för plikt, af den helgade Sinnesförfattning, som i Religionsläran kallas en lefvande Tro, saknar allt moraliskt värde: vore gerningen än så stor och lysande, är dock dess princip icke enligt med lagens inre fordran. — Man klagat allmänt öfver mennisko-hjertats förderf, och dessa klagomål äro, frugtar jag, ingen ting mindre, än ogrundade, ehuru de ofta i mångas munn icke äro annat än en läxa, som man lärt i barndomen, och som man sedan upprepar, enligt föreskrift, då man ej har något bättre att säga. Imedlertid om de äro grundade, hvori skulle väl beskaffenheten af detta förderf bestå, om ej i det förvända tänkesätt hos menniskan, som gör, att
 hon

hon vid plikternas bud alltid rådfrågar sin egenkärlek, innan hon lemnar dem inflyttelse på sitt hjerta; att hon blott då vill lyda dem, när hon ser sin fördel deri, icke om denna fördel vore gömd för hennes öga, än mindre om hon frugtade några förluster. Om detta är ett hufvuddrag af människans förderf — (och det måste väl hvar och en som påstår att det gifves, erkänna, så framt han ej vill låta det i sinlighetens naturliga och oskyldiga drift, och således göra Naturens Uphofsman till dess orsak; eller i en rent af ond vilja, och således göra människan till — jag vet icke hvad för afgrundsväsende) — så måste väl Religions Läraren finna att han, långt ifrån att motverka detta förderf, snarare främjar det, då han genom människans egennyttiga drift vill fästa henne vid sina plikter. Känner hon inga andra band, än egennyttans, så kan hon vidga dem efter omständigheterna. Kommer det blott ann på hvilkendera bjuder ett högre pris, dygden eller lasten; så är människans trohet mot sina plikter, vid tingens närvarande ordning, högst vacklande och osäker. Och tror Religions Läraren, att han genom sina föreställningar om Dygdens och Lastens eviga följder, skall uträtta allt, så känner han

han icke menniskan ; så vet han icke, att den närvarande känslan merändels råder öfver föreställningen om det aflägsna tillkommande, att det dunkla skimret deraf förlorar sig vid begärens flammande låga, och att en verkelig öfvertygelse derom alldrig kan hysas af någon annan än den, som vill öfva en ren och oegennyttig dygd. I samma stund, jag i den vill föka en direkt bevekelse-grund till det goda, blir den försvagad och kraftlös ; ty den hvilat ytterst på den rena agtning för plikt, som bör vara hufvud-driffjädern till alla våra företag, och hvilken Religions-Läraren därför bör föka väcka, lifva och stärka hos sine Åhörare. — Man invänder väl, att denna agtning ej verkar så starkt, som begäret efter eget väl. Men om det är onekeligt, att människans välförhollande endast i den mån är verkeligen moraliskt godt, som det härflyter af en sådan ren agtning för den Heliges bud, och förlorar sin hallt och sitt fedeliga värde i samma mån, som det leder sin upprinnelse från sinlighetens källa ; om detta det oväldiga mennisko-förståndets omdöme är grundadt ; så talar denna invändning snarare för, än emot oss. Den röjer behovet af ett sorgfälligare bemödande, af Religionens Lärare, att göra denna agtning

ning rätt verksam; af Föräldrar och Ungdoms-ledare, att lifva och bilda denna Moraliska känsla hos dem, som skola dannas till ägta dygd och rena leder. När man befinnar, att allt hvad som läres oss i barndomen, och allt hvad vi höre i en mera mogen ålder, alla moraliska och religiösa föreställningar, grunda sig på en af människans naturs-drift efter eget väl abstraherad princip; skall det icke förefalla någon underligt, att den känsla af rätt och orätt, som är inplantad i hvarvett människo-bröst blifver försvagad, och människans agtning för sina plikter icke så verksam, som den borde vara. Hvad som verkligen förtjenar förundran, och hvad som bevisar huru djupt medvetandet af plikt och förbindelse är nedlaggt i människo själen, är det, att oagtadt denna felagtiga bildning, människor dock i sina moraliska omdömen ständigt ådagalägga, att de erkänna en högre princip än den egna kärlekens, att de fordra ren agtning för plikt af hvar och en, innan de högagta honom såsom en rätt god människa. Hvad skulle man då icke uträtta, till hvilken högd af moralisk förädling skulle då ej människan kunna uplyftas, om de som skola föreställa Sedolärans bud, förstode att rätt begagna sig af människans anlag för det

det sedligt goda? Detta ädla frö skulle gifva en välfignad frukt, om det ej qväfdes af ogräs, eller borttvinnade af brist på näring. Det hinner icke sin mognad: är det jordens fel, eller — Odlarens? —

Men kan och bör då icke Religions-Läraren betjena sig af Dogmatikens läror, för att inskärpa Moralens? Jo, visserligen. Men derföre skall han ej föreställa de sednare på ett dogmatiskt sätt; ej dervid inblanda något mer af de förra, än hvad som svarar mot människans behof af ett värn emot tröftlösheten och förtviflan, af lugn och öfverensstämmelse med sig sjelf. Han skall föreställa hennes plikter, såsom Guds bud; men icke derföre såsom positiva lagar, blott grundade på Hans *Öfvermakt*, utan såsom uttryck af Guds *Heliga Vilja*, af Hans oföränderliga kärlek till det Goda, af den eviga moraliska ordning, hvars ideal vi värde under namn af Gud. Han skall föreställa Dygdens och Lastens eviga följder; men icke för att locka eller förskräcka, utan för att vidga människans moraliska synkrets, tillfridsställa hennes fordran på en moralisk ordning, höja begrepet om Dygdens värde och Lastens skändlighet genom föreställningen af den Heliges omdöme om bägge, ådagalagdt i bägges eviga följder.

Han skall omtala hvad Gud gjort, gör och vill göra för människan, för att i dessa välgörande anstalter framställa mensklighetens värde inför Gud, och hans förhållande emot oss, såsom ett mönster för det förhållande, vi böre iagttaga emot hvarandra, såsom en uppmaning att vara *fullkomlige, såsom Han fullkomlig dr*, att närma oss till likhet med Honom, den ewige Befordraren af det högsta goda: *Mensklighetens förddling och lyckalighet.* — Det gifves äfven åtskilliga Läror, hvilka i sig sjelfve moraliska, likväl genom det rum de i sednare tider, vid en för Religions-Läran kanhända mindre fördelagtig skilnad imellan Dogmatik och Moral, kommit att få i Systemet, blifvit kläddes i en dogmatisk drägt. Jag behöfver blott nämna läran om Bättringen, och den om människans Rättferdiggörrelse inför Gud, ej i afseende på hennes blott legala handlingar, utan i afseende på hennes inre moraliska sinnes-författning, hvilkas praktiska innehöll blifvit så godt som borrdogmatiseradt. Det tillhör en upplyst Religions-Lärare, att återgifva dem deras moraliska halt, och framställa de öfrige på ett sätt, som är enligt med Religionens moraliska ändamål. Önskeligt vore att den unge Folks-Läraren icke så al-

aldeles lemnades på egen hand vid detta bemödande, och att vår Kyrkas Fäder mera allmänt täcktes nedlåta sig, att i stället för magtspråk, gifva oss någon praktisk anvisning, några mönster, som uthärdade gransknings-profvat och voro värda vår efterföljd, huru Religionens fanningar böra föreställas, för att befordra människans verkeliga förbättring och fannskylldiga tillfridsställelse.

Den fråga, som man tilläfsventyrar väntar att här se ferskildt upptagen och underfökt, om Religions-Läraren hufvudsakligen skall tala för Förståndet eller för Hjertat, är i det mästa redan besvarad, få vida den i allmänhet kan blifva det. Olika ämnen, olika personer och omständigheter fordra ett olika föreställningsfätt. Också äro Lärarenas gåfvor mycket olika. Den ena eger mera skicklighet att upplysa sitt ämne, en annan att framställa det på ett mera rörande fätt. Blott *Anden* är *en*, blott hvar och en föker att vinna det ändamål, som bör ålyftas, att utspida en ren moralisk Religion, böra Åhörarena vara belätne med hans arbete, antingen han talar till deras förstånd eller deras hjerta. Han skall då i förra fallet veta att undvika ett torrt, kallt och blott dogmatiskt föreställningsfätt, och i det

fednare icke blott föka att uppröra känslorna. Det gifves blott en enda känsla till hvilken han egenteligen bör tala: det är känslan af plikt, känslan af agtning för Rätt och Dygd. Allt bör gå ut på att lifva, stärka och underholla den. De känslor, som med den äro beslägtade, de æsthetiske, böra slämmas till ett med den harmoniskt spel. De öfrige blott så mycket sysselfättas, att de ej bortföra uppmärksamheten på andra föremål. Det är deras natur att hastigt upplåga och hastigt flockna. Söker Religions-Läraren, att genom dem förmå sine Åhörare att taga ett godt beslut, så försvinner detta beslut med de försvinnande känslorna, och människan förfättes sedan ungefär i samma sinneställning, som då hon hinner fanfa sig efter en oredig dröm. Hon blef retad, men icke styrckt, och känner sig derföre matt och förslappad. Hon söker efter grunder till det beslut hon fattade, och hon finner inga. Hon tror att Läraren användt vältalighetens konstgrepp, att öfverraska och bedraga henne; hon fattar derföre en hemlig ovilja till honom, emedan hon finner att han icke handlat nog redligt med henne, icke talat till henne, som till ett förnuftigt och fritt väsende. En misstanke uppkommer, att han

ve.

velat förmå henne till något, för hvars riktighet han själf saknade gilltiga grunder. Lätt faller denna misstanke från Läraren på Religionen. Han har således, i stället för att göra den agtningsvärd och dyr, icke gjort annat än försvagat känslan af dess värde. — Der detta icke händer vid sådana känslö-predikningar, är åter färra värdt, att man börjar fätta sin Religion i sinliga känslor och lifliga rörelser. Det är ett behof för menniskan att känna sig rörd, att lifligare njuta sitt lif, än under sina hvardags-göromål, vid hvilka lifs-känslan liksom influmrar. Hon gråter gerna antingen af behof att känna sig vara till, eller för att i sina tårar njuta ett bevis på sitt goda, känslofulla hjerta. I denna affigt går den ene att se en Drame, och den andre att höra en rörande Predikan. Man önskar, att på ett behagligt eller drägeligt sätt tillbringa en stund af detta lif, som man eljest icke vet hvad man skall göra med: man vill fylla dess tomhet: kanske också i brist på moralisk verksamhet offra några tårar, några suckar, några fromma känslor åt den tilläfventyrs förtörnade Gudamagten, och ega den trösten, att man dock icke är så alldeles fattig på allt godt. — Att inrätta Religionens föreställningar efter detta

den finliga människans behof, och i dem gifva föda för känflo-svärmeriet, eignar icke en andelig Lärare, få mycket ock mängden af Åhörare önskar, att han der till måtte nedlåta sig, och der det icke sker, klagar, att ej mera få höra *det goda gamla Guds ord*. En upplyst Lärare bör veta, att denna klagan icke betyder mer, än att de sakna föda för det föta känflospel, hvori de varit vane att fätta Religionens väsende. Han bör icke låta misledda sig deraf. Han bör fortfa- ra, att genom en praktisk Religions-upplysning väcka en lefvande agtning för den Heliges bud.

Jag nämner Religions-upplysning, och om någon stöter sig på detta uttryck, så frågar jag: om då en andelig Lärare skall förmörka Religionen? — Nej; men den är ljus nog i sig sjelf. — Vifferligen; men äro väl ockfå mängdens begrepp om Religionens Sanningar nog ljuse, nog rene? Är dels kunskap nog egen, nog renlad från alla fördomar och all vantro? Eller är Religionen en sak af så liten vikt, att man väl kan låta det bero vid den kändedom, man derom inhämtade i barnaåren? *J* *dren veridens ljus*, sade Religionens Stif- tare; låter derföre *Edert ljus lysa för men- niskorna*. För detta yttrande hoppas jag att

att alle andelige Obscuranters påståenden skola falla. Och då vi tillägge, att den Religions-upplysning, som en Folks-Lärare skall föka sprida, bör vara praktisk, bör utgå ur moraliska grunder och syfta på ett moraliskt ändamål, lärer all farhåga böra försvinna. Hade de, som trott sig kallade till världens upplysning, aldrig fökt något annat ändamål, än att främja Dygdens dyrkan på jorden; hade de vid Sanningens underfökning och framställande låtit leda sig af ägta moraliska grundsatser; så skulle ingen annan ropa mot Upplysningen, än den, som för sina gerningar behöfde frugta den. Nu — hvem kan neka det? — blef ofta Upplysningens fakla ett mordblots, hvars låga var röfvad från Sanningens altare för att bränna dess helgedom. Att icke mera tro på Dygden och Religionen; att kullflå alla de stöd, som mängden af menniskor ännu behöfde för denna tro; att angripa de läror, vid hvilka folket fästet sin moralitet och sin tillfridsställelse, utan att bättre förklara dem, eller sätta andre mera sanne i deras ställe; att utan granskning utsprida vissa lösa grundsatser, som kommit i modet, och med stormande hand nedrifva hvarje gammal lärobyggnad, innan man ännu ens utstakat planen

eller beräknat möjligheten af en ny; att odla menniskans theoretiska förmögenheter, men försumma de praktiska; att blunda för det ljus, det enda rena och obedrägliga ljus, som utgår ur vårt moraliska medvetande, och följa speculationens irrsken, till dess man störtar i djupet af en Scepticisme, hvarur så få egde förmåga att höja sig; — sådant kallade man *Upplysning*. Hvad under då, om äfven den sanna Upplysningen blifvit misskänd, motarbetad, qväfd och hatad; om, då man talar om Religions-upplysning, hopen af menniskor strax tror, att det är fråga om en ny Lära. Det blifver därför nödigt för en Religions-Lärare, som med någon framgång vill sprida Upplysning bland sine Åhörare, att förtära med största vishet och omtanke. Han får icke tala något mot den positiva Religionens Läror, icke rent af förkasta den auctoritets tro, hvarvid Folkets öfvertygelse hvilat; men han bör så mycket möjligt är, leda sine Åhörare derhän, att de efterhand sjelfve lära sig inse, att denna öfvertygelse verkligen eger förnuftiga grunder. Lefde han i ett land, der Folket hölle sig vid vissa mindre riktiga dogmatiska föreställningsfätt, som vore från barndomen genom begreppens association för-
ena-

enade med Religionens moraliska Sanningar, så bör han, långt ifrån att angripa dem, söka deraf begagna sig för att styrka sine Åhörare praktiska Tro. Vi ege förträffeliga exempel på detta visa förfarande i den Apostels skrifter, som förstod, att vara *allom allt*. Märker han att dessa läror missbrukas till skada för Dygd och ägta Seder, då angriper han missbruket, icke sjelfva Läran; då spride han öfver den en så ren moralisk dag, att skimret af fördomarne af sig sjelft försvinner. Jag vill söka upplysa detta med några exempel. Jag antar en Folksmenighet, som byggdt sin Tro på underverk; sin moralitet på Guds, i Skriften uppenbarade, vilja; sin tillfridsställelse på en mindre riktig Satisfactions-theori. Om nu Läraren såge att Underverk icke gällde som bevis i den Filosofiska världen, och att Religionen, såsom all annan Sanning, grundade sig på sin inre halt, sitt inre moraliska värde; om han genom Filosofiska undersökningar lärt sig inse, att Moraliteten, icke utan en cirkel i deductionen, kan härledas från Guds vilje; om han i blotta idéen om Gud, såsom Menniskornas Fader, funne sin tillfridsställelse; då skulle han ganska illa sköta sitt kall, som Folks-Lärare, om han sa-
 de

de för sine Åhörare, att underverken i sig sjelfve, icke bevilja något, aldraminst för dem, som icke se dem ske för sina ögon; att Guds vilje ej kan tagas till grund för Moralen, och att den antagna Satisfactionstheorien vore oriktig. Han bör låta allt gälla, hvad det kan gälla. Vid fidan af det bevis, som hämtas af Underverken, ställe han det moraliska beviset för Religionens Sanningar. För Sedolärans föreskrifter gifve han, utan att taga sig mine af Philosoph, giltiga grunder, och söke framför allt att hos sine Åhörare väcka en vördnadsfull föreställning om Heligheten, om den moraliska Fullkomligheten i Guds vilje. Han vise att den ej är en Despots arbiträra bud, ej något utan skäl fastställt villkorligt förordnande för en Sällhet, som, utan det, skulle vara Menniskan likgiltig. Han vise att den är en Faders bud, hvars gilltighet ligger i ideen om det ändamål, som bör åsyftas med ett förnuftigt och fritt väsendes upfostran. Långt ifrån att bestrida den Satisfactionstheori, som är antagen, bör han af den begagna sig, att förjaga de mörka, skräckfulla föreställningar, som vantron gör sig om vrede, hämdgirighet och fiendskap hos Gud; att ingifva sine Åhörare den Evangeliska Öfver-

vertygelse, att intet hinder gifves å Guds fida för hennes försoning med Honom, och att Menniskans ofärd ej kommer af någon brist på kärlek hos hennes Skapare: med ett ord, han bör få föreställa denna Lära, att Åhöraren deri måtte se och vörda en Guddomligt faderlig anstalt, att frälssa Menniskan från hennes moraliska elände, och de hinder för en försoning, eller moralisk förening med Gud, som icke finnas annorstädes än i hennes eget hjerta. — På detta sätt bör en Religions-Lärare behandla alla de positiva Lärofatser, som äro af hans Åhörare antagne; Imåningom och i den mån, de behöfva och kunna fatta det, ur dem utvikla de rena praktiska Sanningar, hvilka, liksom i sin envelope, i dem ligga insvepte, och vid sina bemödanden, att föra sine Åhörare från en blind och blott positiv, till en förnuftig och moralisk tro, icke glömma hvad den visaste af alle Religions-Lärare sade till sjelfve sine förtrogne vänner: "Jag hade mycket att läga Eder; men J kunnen det icke ännu bära."

En liten anmärkning torde ock vara nödig, angående den *ton*, i hvilken en Andelig Lärare bör tala. Skall han göra det med den af ett omedelbart Guds Sändebud? Nej, han är icke Guddomlighe-

hetens, han är Församlingens organ. Det är nämligen Församlingens Plikt, att förja för hvarje Medlems moraliska uplysning, såsom det är Statens, att förja för hvarje Ledamots säkerhet och medborgeliga Rätt. Denna plikt kan det christliga Kyrkoförsamlandet icke omedelbarligen verkställa: det måste till den ändan betjena sig af visse Personer, som afäggat behöriga prof på skicklighet dertill: det måste tillsätta Lärare, som å dess vägnar skola arbeta på utspridande af en för allas moraliska odling nödig Religions-uplysning. Den andelige Läraren bör således tala ur en ton, som egnar en Fullmäktig inför sine samlade Principaler. Talar han med myndigheten af ett omedelbart Guds Sändebud, i tonen af ett Orakel; röjer han, att han vill blifva trodd utan all granskning; framträder han med magtspråk i stället för bevis; talar han såsom han ansåge sine Åhörare för idel bosvar och sig sjelf såsom ett heligt väsende; då tillintetgör han den Rätt, han egde att offentligen och i allas namn tala i Församlingen; då förspiller han den agtning, som i stöd af denna Rätt honom tillkom. Han eger inga andra rättmätiga anspråk på anseenden, än de som grunda sig på hans egenskap af Församlingens Fullmäktig. Är han

han icke nögd med detta anseende; ådagalägger han i och genom några högre anspråk, att han sjelf ej derpå sätter något värde; så yttrar han brist på agtning för sine Åhörare, och i detsamma för det Ämbete, de updragit honom. Han kan af dem rimligen icke vänta någon agtning, utan i den mon han ådagalägger, att hans hjerta är genomträngdt af den lanningen, att han är för deras — icke de för hans skuld. Hans stil, hans uttal, hans åtbörder böra röja att han högagtar dem, såsom varellser, mäktige af en allt högre förädling, danade för en stor och vördnadsvärd bestämmelse, frige och förnuftige Medlemmar af en moralisk verld. Anständighet, beskedlighet, vördnad för Åhörare böra följa honom i lärostolen. Han skall tala ljust utan smicker, alfvarsam utan hot, värdigt utan svullst, enkelt men ej lågt, behagligt men ej grannt, utan all affectation, utan alla anspråk, med en efter ämnet passande värme, utan synbar konst, utan öfverdrift hvarken i tankar eller uttryck. Framträder han med en högdragen ämbetsmine, med en ändelig stolthet, med en pockande ton, med utseende af öfverläghenhet, så vänder han sine Åhörares känsla emot sig och de saker han har att föreställa; och ådagalägger

ger han tillika genom dåligheten, enformigheten, oordningen i sina föreställningar, att han ej anlåg det för mödan värdt att nedlägga något arbete på sina offentliga Tal, så väcker han harm, ovilja och föragt för sin person, och blottställer Religionen för lättfinnighetens åtlöje. Den fidvördnad, han röjer för Åhörarens förnuftiga omdömen, faller tillbaka på honom sjelf. Utan agtning för Förnuft, talar ingen med framgång till förnuftige Varelser: utan den förfalla alla anspråk på värdighet och ära. Det egnar icke en Evangelisk Lärare, att tala som en Påfve. Han är icke Församlingens Hufvud, han är dess Tjenare; och att vara det rätt, är ära nog!

Det är då Lärarens plikt, att förkunna de sanningar, som äro nödvändige till Åhörarens verkliga förbättring och sanna tillfridsställelse, och det på ett sådant sätt, i en sådan ton, att detta ändamål kan vinnas. — Med allt detta skulle han likväl så godt som arbeta förgäfves, om han ej, såsom en rättskaffens man, bilade, styrkte och besegnade sina lärdomar med goda *Efterdömen*. Man har, i trots af Åhörarens allmänna fordran, i trots af Förnuftets röst och Religionens bud, äfven vågat tvista om detta. Man har sagt, att

att Lärarens lefverne icke angår hans Åhörare, blott han predikar Guds ord rent och oförfalskadt; att det är lika kraftigt, antingen det förkunnas af en dygdig eller lastbar Lärare; att des verkan icke beror på Lärarens värdighet, o. s. v. — Ulla undanflygter! Guds ord är alltid lika kraftigt! Ja — men om en lastbar Lärare verkligen kan predika Guds ord — och predika det rent och oförfalskadt, är en fråga, åt hvilken man tilläfsventyrs bort lemna litet mera uppmärksamhet. Det renaste och friskaste vatten förvandlas till en dödsdrick, då det löper genom en oren och med giftiga ämnen uppfylld Canal: den i sig sjelf fundaste föda gifver döden, om den räcket af en pestsmittad hand. Måne det ej förholler sig på samma sätt med Religionens sanningar, då de uppfattas af en oren föreställningskraft, i ordningsfättas af ett Förstånd, som är vridet och förvändt af oordentliga sinnesrörelser, och klädas af en inbildningskraft, som står under ett lastbart hjertas ingifvelse? ”Den naturliga menniskan förnimmer ju intet af det som Guds Ande tillhör; det är henne en galenskap, hon kan icke begripa det; ty det måste andeligen dömmas.” Hvad den blinde talar om färgorne, och hvad en elak men-

niska talar om Religionen, är ungefär af lika värde. Med all föregifven orthodoxy, och utrustad med hela förrådet af Theologisk lärdom, är dock en sådan meniska blind i Religionen; den är för henne en stum bokstaf, utan ande och lif. Menniskan eger ingen annan organ för en Gudomelig undervisning, än Samvetet. Det är genom det som hon emottager den högre ingifvelsen, som hon erkänner, att något är Guds ord. Det är själens öga. Der det är tillslutet är det omöjligt, att Sanningens guddomliga stråle kan tränga till själen. "De renhertade allena ega Religion" (Matth. 5: 8). En Lärare, som icke gjort dygd och rättskaffenhet till sitt högsta yrke, har ju i sitt tänkesätt förfalskat Sedernas och Religionens Lära. Han ser icke i Dygden annat än en förfinad egennytta, icke i Religionen annat än en calcul på nöjen och förmåner. Det är icke Dygden han älskar; det är dess lön: det är icke Lasten han hatar; det är dess straff. Huru skulle han då väl hos sine Åhörare kunna väcka något begrepp om Dygdens sjelfständiga och eviga värde, någon känsla af dess himmelska skönhet? Huru anvisa dem ett högre ändamål, än det, han sig sjelf förelatt: *Njutningens?* Huru anföra andra bevekelse-grunder till Dygd,

Dygd, än dem *Egennyttan* gifver vid handen? Huru framställa ett högre ideal af mensklig fullkomlighet, än det han sjelf erkänner för det enda och högsta? Jag hör honom tala om *egen försakelse*, och hvad lär jag af honom annat, än att förfaka det ena nöjet för det andra? — om *Bättringen*, och jag får blott en anvisning på en bättre klokhets *maxime*; — om *kärleken till Gud*, och jag lär att älska mig sjelf öfver allt; — om *kärleken till Nästan*, och jag hör blott talas om kärleken till ett medel för eget väl. När Religionens Läror på ett sådant sätt blifva förfalskade, vrängde, vanstälde, hvem dristar då kalla dem *Guds ord*? Hvem påstå, att en omoralisk Lärare är skicklig att förkunna det, till verkelig uppbyggelse för sine Åhörare? — Men lät vara, att han ock kunde predika Guds ord rent och oförfalskadt, hvilket åtminstone är en ännu oafgjord fråga — hvarigenom vill han då öfvertyga sine Åhörare om möjligheten, att utöfva de plikter, han föreställer? Gifves väl dertill något annat medel, än det egna efterdömet? — ”J ären jordens fallt,” sade Religionens Stiftare till dess förste Lärare, ”om nu falltet mister sin kraft, hvarmed vill man då förekomma förruttnelsen? Hvad duger det till an-

nat, än att läggas på vägarne? Det har förlorat sitt värde: det blifver af menniskorna förtrampadt." Om Tro och Dygd icke gifvas i Läroståndet, hvar vill man då finna dem på jorden? Hvem skall tro och öfva en Lära, som vederlägges med de starkaste skäl, Lärarens eget uppförande? Förjäfves föreskrifver Läkaren mig de vifaste reglor för min diät, om jag ser att de af honom sjelf öfverträdas: förjäfves talar han om kraften af ett läkemedel, hvilket han sjelf ej vill nyttja. Lika fåfängt talar ock Läraren om Religionens värde, om mina plikter och mina högre förhoppningar, om jag märker, att Dygd och Religion icke ega någon helgd för hans hjerta. — Om Religionens öfversinnliga Läror skola fattas af menniskan och ega någon inflytelse på hennes hjerta, så måste de på något sätt för henne förfinnligas: naturen af hennes fattningskraft, såsom ej varande en ren intelligence, gör detta nödvändigt. Förfinnligade kunna de åter icke blifva, utan genom handlingar. En enda god gerning uträttar derfore mer, än alla tal, alla föreställningar, vore de ock allstrade af det största Snille och bildade af den finaste smak. I handlingarne står Sanningen liksom målad för vårt öga: i dem förkun-

nar

nar Dygden sitt majestät: i dem rättvisar
 hon sina fordringar: i dem se vi att hon ej är
 någon vacker drömbild, utan en verklig-
 het, och den enda verklighet på jorden.
 Än mer: det gifves ingen ting annat,
 hvarvid Religionen kan fästa sig, och
 hvarigenom den kan få ingång i mennisko-
 hjertat, än den känsla af agtning, för
 hvilken det eger ett outplånligt anlag.
 Det är genom den, som hon skall bese-
 gra de upproriska begären, och stadga sitt
 välgörande välde. Hon väntar af sine Lä-
 rare, att de genom sina goda efterdömen
 skola väcka, lifva och underholla denna
 agtning hos sine Åhörare. För hvem bör
 denna fordran vara helig, om ej för Lä-
 raren? Det är ju hans första plikt, att
 söka väcka denna agtning för Sanning och
 Rätt i sine Bröders hjertan? Och eger han
 väl något annat medel dertill, än en rätt-
 skaffens och ägta christelig vandel? Åda-
 galägger han icke sjelf någon agtning för
 sina plikter, huru skulle han då någon sin
 tro sig i stånd att väcka den hos andre?
 Öfverträder han sjelf de lagar, han tol-
 kar, hvad kan han vänta annat än ett
 dubbelt och rättvist föragt? Och eger Å-
 höraren icke någon agtning för sin Lära-
 re; huru skulle då denne med någon nyt-
 ta kunna förestå sitt ämbete? Genom hvil-

ka medel väcka Åhörarens uppmärksamhet? Huru vinna förtroende, kärlek, tillgifvenhet? Hvar hämta det lugn, den frimodighet, hvarmed han bör bestraffa lasterne? Skall han icke, för att ej uppenbarligen blottställa sig själf, nödgas med stillatigande förbigå, om ej med skenfagra ursäkter bemantla de fel, hvilka han själf är underkastad? Skall han kunna uppträda i Lärostolen, utan att stå der, som ett pasquill emot Religionen? Hvad förevändningar han ock hålldit må ega för sitt ovärdiga förhollande — ve honom! de skola icke gälla en gång, då de skola gå i fullbordan, dessa ord, i hvilka vi med rätta vörde en röst från den eviga Rättvisans säte: "den ogudagtige skall dö för sina synders skuld; men hans blod vill jag kräfja utur din hand" (Ezech. 3: 18).

Det vore mycket, — ganska mycket att tillägga vid det ämne, jag här vidrört. Men min affigt var icke att författa något utkast i Pastoral-theologien. Också lärer Läsaren icke hafva väntat någon fullständighet. Det är nog, att Läroståndets allmännare plikter varit ett ämne för *Läsningen*. Det tillhör detta Stånds Medlemmar, att äfven göra dem till ett ämne för Allmänhetens agtning, och der-
till

till gifves blott ett medel — det, att redligt öfva dem!

Om Hushållnings-Nämnder.

(Tillämnadt Memorial vid Riksdagen i Norrköping 1800).

I största ödmjukhet vågar jag underkasta Höglofl. Ridderskapets och Adelns upplysta skärskådande ett föremål af vidsträckt omfattning och vigt, ett Hushållningsämne, som redan 1793 utarbetades af den Committé, hvilken på hög befallning var satt att yttra sig öfver de hvarjehanda hinder, som fjättra industrien i vårt land. En berömligare föreläsa har fällan uppkommit och fällan varit mera fruktlös till sina följder. En vördnadsvärd Medborgare uppgaf då förslag till inrättning af en *Hushållnings-Nämnd*, hvarom Committéns handlingar lämna utförlig upplysning. Detta förslag behöfver ej hämta sitt värde af den Man, hvars lefnadsbana är tecknad med både medborgerliga och lärda förtjenster af den mäkt fällsynta mångfaldighet. Inrättningen har sitt egna värde. Vi känne nogsammt hvilken mängd

af economiska ämnen, som innefattas i vår lag och i våra allmänna författningar, och som höra under Ämbetsmäns befattning, hvilkas många gjöromål, stundom stridiga interessen, ofta inträffande okunnighet i economiska detaljer, göra dem minst skickliga till dessa ämnens och tvistighetens utredande. Ett Utskott af redlige och uplyste män bland Stånds- Personer och Bönder inom hvarje Härad eller större Socknar, som vore kallade af Menighetens förtroende genom fria val, synes naturligare kunna upfylla denna bestämmelse, än lagens utförligaste föreskrifter och en ömsom alltför myndig eller lam Ämbetsmannas-åtgjörd. Rikets vidsträckta läge bevisar strax orimligheten af dessa allmänna föreskrifter eller Hushållnings-Författningar; ty vidsträktheten medförer en naturlig olikhet i klimat, jordmån, hushållnings-sätt, m. m., och efter denna olikhet måste väl författningarne lämpas inom hvarje ort, om de skola blifva gällande. Vanan vid många och överflamma författningar, som så rakt motarbetar laglydnaden i ett Samhälle, bör ej undfalla Lagstiftarens upmärksamhet. I vårt Fädernesland var Lagstiftarens möda outtröttlig, att fängsla jordbruket under Ämbetsmannas-förmynderskapet. Vår Bygg-

nin-

ninga-balk ger en så rik tillgång till angifvelser på Landtmannen, att vitena för uraktlåtenhet af lagens bokstafliga innehåll, torde förflå till hela Riks-skuldens afbördande, genom en väl utförd economisk inquisition: och hvem vet, om ej denna Finance-plan täflar i värde med mången annan?

Jag kan ej utförligare meddela Höglofl. Ridderskapet och Adeln begrepp om de grundliga och kraftiga skäl, som bevisa vårt behof af en *Hushållnings - Nämnd*, än då jag härjämte bifogar nyfsnämde Committés underdåniga Betänkande till Kongl. Maj:t i detta ämne, samt det projecterade Reglementet. Däraf inhämtas omständligast den plan Herr Professorn och Riddaren von Schulzenheim uttänkt, som af Hrr Committerade upgafs, men alldrig ernådde verkställighet. Föremålen, hvar till denna inrättning syftar, visa sig i klar dag från flere syn-puncter. Om vissa skumma ögon tro sig upptäcka några moln, är det en Patriotisk plikt at skingra dem. Jag anhåller nu, att få tillägga några korrra reflexioner om inrättningens *Politiska inflytelse; progression af uplysningen i Stats-Hushållning; inrättningens egenkap att utvifa Nationens framsteg i denna uplysning; bristen af upfostrings anstalter och biträde af*

de *Practiska Vetenskaperna för Nåringarne*; inrättningens *framtida utvidgande*; om *fördomarna mot Jord-bruks-idkare* och *vigten af deras völmåga och högre anseende i Samhället*.

Afvund och misshällighet mellan olika Folk-Closser äro Characters-drag och fel, som Historien förebrår Svenska Folket från uråldriga tider: och den fortfarande *olikheten i Stånd* lärer ej uphöra att frambringa samma verkningar, om de ej motarbetas af den uplysta Patriotismen. *Misstroende och hat*, dessa rysliga foster af forntidens frodiga Hierarchie och Aristocratie, låtom dem försvinna med det 18:de seklet. Endast Usurpatören, den intolerante Läraren, den oskicklige Ämbetsmannen skola under känslan af deras orättvisa, af deras bristande egenskaper, bäfva för en *allmän samdrägtighet*. Talade jag för en tanklös Menighet, skulle jag utförligt visa de Politiska och economiska följderne af en inrättning, hvilken nödvändigt måste verka en allmän förening, sammanmälta alla färskilta interessen och lifva den Medborgliga anda, som nog länge slumrat, men en gång väckt, skall höja oss till mer än vi varit, ej blott en ryktbar krigisk Nation, utan till ett Folk, som med moralisk bildning, närings-idoghet, folkrikhet och

och välmåga, känner värdet af sin inre och yttre sjelfständighet. Men jag bör och kan ej glömma, att jag på detta högtidliga rum, har den äran framlägga mina tankar inför en samling af Lagstiftare och Tänkare. Må det likväl tillåtas mig, att i minnet återkalla de olika grundfattser och bemödanden, som framfarne tidens upplysning frambragt.

Jord och personer omskantsades med färskilta Privilegier. Förtjenster belöntes med Kronans gods, men blott den krigiska förtjensten ansågs för *förtjenst*. Intolerance-andan uptog tiden för Regeringsärenderna. För den upoffrades lif och välfärd. Medborgares sällhet och lugn bereddes ömsom genom bannlysningar och välsignelser. Allmän och enskild frikostighet användes på et uteslutande vis för andlig vällesnad, andliga stiftelser, Kloster, Kyrkor och Kyrko-luxe. Man in-delade näringarne uti vissa skrän, påböd att de skulle uplifvas genom tvångs-lagar, att idogheten skulle tilltaga under uteslutande rättigheter och den gyllne-åldren tillskapas medelst monopolisk handel och pris-taxor. Vissa yrken eller näringar upfattes i en flags rang. För dem anflogs ymniga understöd, utfärdades en mängd författningar, förordnades Ämbeten. Den
nä-

näring, hvilken frambringa endast *lifsmedel*, öfverlämnades till försynens skickelse, som alltid upbar skulden för timad hungersnöd: Jordbrukaren belastades med onera och skatter till den mängd, att deras blotta *bendmning* utgör en fällsynt kunskap och påkallar snar ändring ensamt för denna svårighet.

Sednare tidens erfarenhet har upptäckt en hel annan ordning för Samhälls-trefnaden. Öfvertygande bevis hämtas från de mäkt blomstrande Stater. Äfven Stats-mannen har börjat tänka sig in i sitt ämne, och ej åtnöja sig med att ideligen copiera sitt lands och andra länders misstag. Man tror nu den progression vara naturligare för ett Samhälles tillväxt, att jordbruket småningom lossas ur sina åldriga fjättrar; att dess idkare vinna en sjelfständighet och ett anseende, som är relativt til jordbrukets vigt för Samhället, jämnförelsevis med andra näringar, hvilka lika litet böra undertryckas; att ymnighet af *lifsmedel*, som af det föregående blir en säker följd, skall verka hastigt på folkökningen, i synnerhet om lagen fredar en långvarig besittningstid, och smärre lägenheter tillskapas, såsom bostäder för obemedlade hushåll; att folkökningen skall i en ny progression verka på production. Då,
men

men ej förr, öppnar sig utfigten för Manufactur-Systemets införande, hvars trefnad i trots af den berömligaste välmening med Skrålagar, Manufactur-fonder, Lurendrägeri och Öfverflöds-Förordningar, ej låter anticipera sig. Då, men ej förr, blir Handels-öfvervigten möjlig, Växel-tillgången ofelbar och välmågan ej blott samlad hos några få lyckliga Närings-idkare, utan National, som den borde vara, och följaktligen tillgänglig för Statsverkets behof.

Under förbigåendet kastade vi en flygtig blick på uppställningen af forntidens vidunderliga Systemer. Vi upptäckte en kjädja af misstag. Men denna kjädja får ej våldföras. En och annan länk måste löffas under upplysningens framskridande. Förgätom alldrig, att första villkoret vid Samhälls-Contractets upprättande, var friheten och lugnet, personlig frihet, fäkerhet till lif och egendom. Statsborgaren äger väl ännu en billig fordran, som bordt innefattas i samma högtidliga Contract, *friheten att utan andras försång, utöfva sin naturliga förmåga, sina medfödda eller förvärsvade egenskaper.* Detta anspråk måste likväl göras gällande utan Samhällens upplösning eller ens skakning. Den vise Regenten följjer med uppmärksam öga opi-
nio-

nionen eller den stigande upplysningen, äfven i de lägre Folk-Clasterne. Den *Hushållnings-Nämnd*, som torde få utgöra ämnet för närvarande Ständers mogna öfverläggning, synes blifva den säkraste organ och måttstock för Nationens moraliska och economiska odling, vida pålitligare, än Ämbetsmannaberättelser. Den högt uppsatte Ämbetsmannen har ej alltid läglighet att se och höra med egna ögon och öron. Den lägre Ämbetsmannen är ej mera fritagen för okunnighet och våld: menckliga fel, hvars följder böra förebyggas genom tingens ordning, genom Samhällets organisation.

I vårt land är Landt-bruket ingalunda gynnadt af Climatet, som halfva året binder jorden till overksamhet, och lika litet gynnadt genom uppfostrings-anstalter och vetenskapernas biträde. Man behöfver blott blifva nybegynnare för att klarligen inse, huru lång erfarenhet, hvad forskande urskiljning denna näring fordrar. Andra Länders upptäckter förblifva skäligen dolde i vårt kära Fädernesland, åtminstone för Menigheten. Fosterlandet klagar ej öfver brist på lärda Stiftelser, som vittna om både allmän och enskild frikostighet. Våra Academier kunna skryta med Lärare, hvilkas insigter äro verldskun-

kunnige; men Fäderneslandet kan ej skryta med deras bemödanden för Vetenskapernas tillämpning till våra Näringar. Våra Lärde lära snarare sakna uppmuntran därtill, än tid. Inrättningen af vår Vetenskaps-Academie måtte hafva ägt en verklig inflytelse på Näringarnes förkofran. De älfsta 40 årens handlingar synas bevisa, att Academiens bemödande då hade en mera praktisk riktning. Academiens ryktbaraste Snillen anfågo sig ej förnedrade af att ofta fänka sig till yrken, som *endast gagna*. De hunno ändå att uppehålla deras lärda anseende i Europa och upphöjde både deras Vetenskaper, deras Fädernesland och fjelfva Tidehvarfvet genom fällsynta förtjenfter. Allmenheten är ej okunnig om de upplyfte Medlemmars upplåt, som helt nyligen bragt till väga en annan organisation inom Academiens. Vi afvakte verkningarne. Näringarnes anspråk på praktisk upplysning från Univerfiteterne, äro ej eiler obilliga, men ännu mindre tillfredstålde. Ej en gång vid Trivial-Scholorne tillåtes det Ynglingen att lära hvad han blott behöfde lära. Vårt aktningsvärda Bonde-Stånd visar den berömligaste täflan, ofta under en knapp utkomst, att bibringa fina Söner en förment upplysning vid de gleft kring.

kringspridde Scholorne. Hvad inhämtade den spåde Ynglingen där? Jo, Latin och Grekiska och en god dos förakt för sitt faderne-yrke. Åger han naturlig duglighet, så uppmuntras han genom belöningar och understöd att fullfölja sin Cours och mottaga en undervisning, som danar egentligen till *Präst*, och nu utgår han från en *närande* till en *tårande* Class. Jag bestri-der ej att detta Uppfostrings-Systeme, grundlagdt af Hierarchiska väldet och vid våra Läro-fästen sorgfälligt bibehållit i sin urgamla helgd, har sin stora nytta för det Stånd, hvars alla Ämbeten kunna bestri- das genom substituter, hvilkas lott och utkomst ej är färdeles afvundsvärd. Lik- väl skulle vårt upplysta Präste-Stånd tro- ligen ej mistycka förbättringar i våra un- dervisnings-anstalter. Minst böra desse bri- fter sättas på Ståndets räkning. Det tor- de synas, som hade jag afvikit från mitt egenteliga ämne. Denna digression var likväl nödig, för att visa behövet af up- lysning äfven i Hushålls-ämnena, vår när- varande totala brist, och möjligheten att ersätta denna brist, genom det ljus och de begrepp, som inrättningen af *Hushållnings- Nämnder* skulle kringsprida i alla orter. *Forskning* och *tåflan* saknade ännu alldrig framgång i något enda yrke. Det förtro-
li-

liga meddelandet af ömse-sidige kunnskaper, skall göra lärdomarne begärlige. En framtida erfarenhet och stadgadt förtroende torde bereda inrättningen af *Hushållnings-Nämnder* till en mera utsträckt befattning med juridiska mål och äfven med Taxeringar. Vi kunna ej längre vara okunnige om *Förliknings-Domstolarnes* lyckliga verkan i Danmark och Norrige, om deras kraftiga inflytelse på moraliteten i ett Samhälle.

Ännu yttrar sig den villfarellen, att våra Medbröder af Bonde-Ståndet böra stängas från all slags upplysning; att deras välfärd och behof böra inskränkas genom Författningarnes förmynderskap; att tillväxten i välmåga minskar arbets-fliten och undergifvenheten för Lagar och Ämbetsmän. Jag tviflar, att den skuggräde Förtryckaren kunnat göra mera ogrundade, okunnigare och löjligare beskyllningar. I Rikets Norra Provinser, där privilegerad jord och Stånds-Personer äro sällsynte, bibehåller Allmogen ännu sitt urgamla lynne, oaktadt dess sjelfständighet och skäligen allment utbredda välmåga. Där möta vi ännu samma öppna blick, fryntliga bemötande och gästfrihet, som af ålder utmärkte Sveriges Odalmän. Jag medgifver, att ej hvarje myndigt befal-

lande Knapp-Herre, hvarje lysande livrée skulle der onäpft få skymfa eller oförrätta; men jag medgifver ingen vådligare o-lägenhet utaf Bondens irre känsla af sitt värde och sin sjelfständighet. Skulle man ej kunna hoppas, att en läkrare besittning å Frälle- och Krono-jord, i framtiden förmodde omskapa lynnet hos den krypande Frälle-Bonden? En Stat har väl näppeligen en större vinst att åsyfta och hämta af Moraliteten, än den ökade trefnad, som ibland denna talrika Arbets-Clafs kan utbredas, och hvars natur är sådan, att den torde vara den mäkt förenliga med hvad vi kalle människors högsta fällhet.

Våra Uppfostrings-anstalter måste ej längre förleda Bondens dugligaste söner att öfvergifva deras stånd. Vissa onera af en förringande beskaffenhet, som nu betunga Åkerbruks näringen, måste förändras, att de öfrige Medborgare-Classerne må finna nöje och utkomst vid att nedlåta sig till ett yrke, där man mäkt ostörd njuter lifvets behag. Man ser i England den förnämne Lorden sätta sin Arfvinge i pension hos en Farmer, för att inhämta det praktiska handlaget i åkerbruket, för att tidigt vinna smak och högaktning för ett yrke, som grundlagt Englands öfverläghenhet i Manufacturer och Handel. Jag
vå-

vågar påstå, att Fosterlandets välfstånd hufvudsakligen beror af jordbrukets förkofran och stigande anseende, och af det Ståndets allmänna välmåga, hvars *Närande Medlemmar* förse Fäderneslandet med lifsförnödenheter och försvarare.

Jordbrukets förkofran och anseende, des-
sa visligen valda föremål för vår Konungs första uppmärksamhet, vid öppnandet af detta Riks-möte, skola säkerligen ej längre undfalla hela den Lagstiftande Maktens kraftiga åtgärd, sedan de fått utgöra ämnet för Riksdags-propositionerne. Redan i slutet af 15:de Seclet *), utfärdades den Parlaments-Akt, som skyddar Arrende-Contracters helgd i England, och England hänförer jordbrukets uppkomst från denna tidepunkt och från Arrende-Systemets införande. Rikets församlade Ständer hafva med glädje och icke utan förundran, hördt från sjelfva Thronen förkunnas den viktiga sanning, att *Jordbruket är den angelägnaste Ndringen för Riket*: en sanning visserligen ej ny, men hittills yrkad, mig vetterligen, blott af Författare. Det skydd vår tids GUSTAF ADOLPH förunnar Jordbruket och alla där-af beroende Näringar, skall bereda Ho-
D 2 nom

*) 1498 i England under Henric VII:de, och 1509 i Scotland under Jacob IV.

nom en varaktigare Ära på Sin fredliga bana, än den förvånande, men snart förgängliga, som fordom vanns genom lysande Äfventyrarens korfstog och vapne-bragder. Vi förgäte alldrig den högtidliga dag, då vi sågo vår Konung öppna Sitt hjerta och med hjertats enkla och rörande språk yppa Sina bekymmer, Sina välmenta affigter. En Konung, som lämnar Sitt Folk efterdömet af medborgliga dygder, som skyddar deras rättigheter, skall i Svenska hjertan finna Sitt välde befästadt kraftigare, än i Lagarne. Fäderneslandet skall under en sådan Styrelse, mindre än alla andra Stater, behöfva frukta för Anarchien och Villorna, desse bedröfliga verkningar af urgamla misbruk och nyare lättfinniga grundsatser; ty andra Länders erfarenhet blef hos oss läro-rik både för Styrelsen och alla Classer af underfåtare.

Jag har offrat min skärf till den medborgliga upplysningen, och flutar med anhållan om proposition, att innehållet af detta Memorial måtte tillika med Committerades projecterade Reglemente, få blifva ett öfverläggningsämne för Höglofl. Economiska Utskottet, så vida Kongl. Maj:t därtill täcks lämna Nådigt tillstånd, och att ämnet genast anmäles i Höglofl. Stän-

Ständernes Plena. Norrköping den 15
Maji 1800.

Axel Adlersparre.

Bilagor till föregående Memorial.

*I. Hushålls - Comittéens underdåniga Inlaga
till Kongl. Maj:t, af år 1793.*

Stormächtigste Allernådigste Konung!

Under öfverläggning om hvad, som bland menigheten förnämligast skulle bidraga till kunnskapens utbredande, om Landtbrukets rätta skötsel, om vissa oseders afskaffande och nödiga Hushålls - förbättringars verkställande, hafva Committerade nogsammt inlett, att sjelfva utöfningen af Landt-hushållning svårligen rättar sig efter föreskrift genom allmänna Förordningar. Dels äro de icke till särskilte Orter nog lämpelige, dels är det icke Lagens tvång, som väcker den rätta Industrien hos Menigheten.

Förgäfvets lärer äfven, af de allra bästa föreskrifter och tillägeller kunna väntas någon särdeles fördelaktig verkan, så länge tillsynen deröfver, jemte utdelningen af gemensamma rättigheter och för-

måner, så väl som pröfningen af Economiska stridigheter, skall vårdas utan sammanhang, och af dem, hvilka antingen kunna vara mindre kunnige om hvad som rörer allmänt väl, eller ock med andre gjöromål så öfverhopade, att de omöjeligen kunna noga känna, samt rätt urkilja alla Economiska ämnen, som dem efter Författningarne tillhöra.

Emedertid händer, att Menighetens rätt, kanske den äldra ostridigaste, icke föllan antingen aldeles försummas, eller ock så utföres, att det känbaraste lidande därigenom måste uppkomma.

Eder Kongl. Majt, som med högsta sorgfällighet bereder alla tillfällen till nyttiga upplysningars inhämtande, tackes således nådigst finna: att Menigheten, som på Landsbygden är indelad i vissa Härader och Sochnar, skulle bäst kunna rådgöra om sine angelägenheter, bäst kunna vinna kännedom af sine Lagliga Samhällsskyldigheter med däremot varande rättigheter, om de hade sina särskilte Commiterade eller af de kloxaste och redligaste Medlemmar inom sig valde Utskott. Då desse visligen och med säkra gränstor vore befastade, skulle ovifvelaktigt allmänna hushållningen i bästa måtto befrämjas, under det att inbördes förtrolighet Invånar-

narnes olika Classer emellan, skulle ju mer och mer tillväxa och en mera nyttig öfverensstämmelse emellan Medborgare upprättas.

Uti de äldste tider afgjordes inbördes angelägenheter och enskilte tvister genom Husfädernes sammanträde: enligt våra gamla Lagars vittnesbörd, såsom Östgötha Lagen Rästf. Balken IV: 1. Upplands-Lagen Tingmåla Balken X: 3., hafva Gårda-Nämd och Gårda-Ting varit bruklige, som icke egenteligen varit Domstolar eller Instantier, utan tjent, att förrätta Gårda-Syn, befordra hägn och verkställa lagliga beslut; ännu medgifver Sveriges allmänna Lag uti Utföknings-Balken IV: 15, Handels-Balken XV: 4, Rättegångs-Balken X. XIV: 2., att till en Compromiss-Rätt, bestående af valde gode män, hänskjuta tvistige mål och att ledan åtnöjas med deras beslut. Genom behörigt förtroende för viffe rättfinte Skiljomän hafva således befvär, tids utdrägt och kostnader som Rättegångar medföra, ofta kunnat undvikas, samt missförstånd Grannar och Slägtingar emellan i godo häfvas. Gode Medborgares välfärd kräfver äfven, att billighet och landsled må stundom få mildra den stränga Lagens bokstaf, samt tjena till rättelse, där bestämd Lag try-

ter. Af sådan anledning bjuder ock Sveriges Lag vid flere tillfällen: *Pröfve Domaren; jämke Domaren.* Lyckligt vore om detta uppdragne välde aldrig blifvit med mannamon utöfvadt.

Andre näringar hafva sine Collegier, Rätter, Societeter, Ämbets-gillen, med mera; men Landtbruket, som skall föda och styrka hela Rikskroppen, är landskapsvis fatt under en enda, med uppbörden, executions-verket och Politiska Styrelsen mycket fyfselfatt Konungens Befallningshafvande, samt till en del under nägre Domares vård, hvilka ofta icke bo inom Häradet, fällan varit Landthushållare eller Åkerbrukare.

Med all den aktning man är Landets Höfdingar skyldig, lærer få medgifvas, att Landshöfdingen svårligen kan medhinnna att befordra allt som till Landthushållningens befrämjande i ett vidsträkt Län kan vara lämdande. Ingen Syfsla gifves i Riket, som omfattar så många ämnen, och af så skiljaktig beskaffenhet, som denna. Det finnes nästan ingen del, hvarken i Lagskipning eller allmän och enskild Hushållning, som icke en sådan Konungens Man bör känna; men som detta är öfver en mans höfva, som han dageligen måste beförja Landsortens Cancellie-ärend

der och derjemte sträcka sin åtgärd till ett vidsträckt Läns alla Hushållnings-grenar, måste väl någotdera åsidofättas. Olyckligtvis har merendels den lotten fallit på Landtskötselen.

Till befordran af de medel, hvarigenom nödig tillfyn kan vinnas, okunnigheten småningom fördrivas, råd och efterdöme gifvas, samt lif och rörelse lättas i denna så länge vanlottade Rikets Hufvudnäring, förklaras uti Kongl. Brefvet af d. 20:de Februarii 1742, nödvändigheten, att i hvarje Socken utse och välja ett vist antal förnuftige och bepröfvade Landshushållare, som kunde råda och styrka de öfrige Socknens Invånare uti det, som bäst och nyttigast pröfvas, hälst Kongl. Maj:ts Ämbetsmän, så väl som Krono Betjenterne ej kunnat för deras öfrige mångfalldige ämbets-fysslor hafva ett behörigt infående öfver de tid efter annan gjorde nyttiga Författningars verkställighet.

Vid 1771 års Riksdag utfärdades åter ett Kongl. Circulair-Bref af den 9:de December, om Landtbruks-Sällskapers inrättande i Sochnarne, och uti Kongl. Kammar-Collegii Relation af år 1776 tillstyrkes detta högeligen.

Genom sådana inrättningar jämte goda By-Ordningar, är i några Provincer åtskil-

ligt nyttigt verkställdt; men som sådana anstalter icke ovilkorligen anbefaltes, blefvo de på de fläste ställen icke vidtagne eller ock i längden icke fortsatte.

Utaf de till Committerades granskning nådigst öfverlämnade Relationer och Betänkanden, finna Committerade huru från de fläste Höfdingedömen under olika namn och vilkor, tillstyrkas Economiska Utskott, Hushållnings-Rätter, Landtbruks-Sällskaper, Committéer, Directioner, Landtråd, Gillen och Societeter, till vinnande af ett förhättradt och mera ordentligt Hushållningslätt, hvilket genom trug, hot, viten och straff fåfängt skulle befordras. Utan tvifvel bör väntas, att Folk som kände orten, som lefde i orten, som sjelfve idkade Landtskjötsel, som icke förströddes af tusentals bisyftlor, skulle genom flitig öfverläggning i sina inom orten hållne förtroliga sammanträden, kunna meddela de nyttigaste uppgifter, föreslå de dugeligaste hjelpemedel och uppväcka den nyttigaste täflan.

Om sådana Economiske Samfund skulle öka den idoge, den fredsamme Jordbrukarens tvång och utgifter, eller ytterligare belasta det förut nog betungade Statsverket, eller ock befvära Regering, Landshöfdingar och Domare med flere bekym-

kymmer, oredor och tvister, så vore de samma visserligen förkastelige; men om desse bland de klokaste och redligaste medlemmar valde Utskott kunna bättre än tillförene skedt, befordra verkställigheten af Öfverhetens och vederbörande Befallningshafvandes goda förordnanden; om de kunna bättre undanrödja skadeliga missbruk och hinder; om de i egenskap af gode män förmå bilägga tråtor och förstörande oenigheter; om de med behörig kändedom kunna till Länens Styresmän och sjelfva Thronen framföra de bäst grundade uppgifter angående Häraders och Sochnars förmåga och olägenheter, jemte medlen till ortens framtida förkofran; om de utan trugsmål och våld, kunna biträda och upplysa hvarandra uti allt hvad till Landthushållningens förbättring är lädande; och änteligen om de genom verkställandet af hvarje hemorts gemensamma önskan och slutna öfverenskommelse närmare förmå befordra den nödiga Samhälls-Ordningen, jemte andre medborgerlige dygder, synes det för Committerade blifva ett värdigt föremål, att med ej mindre underfåtelig än medborgerlig nitälskan biträda Länets Höfdingar och Invånare uti befordrandet af en Hushållnings-Rätt eller Nämnd; af någre åstundad i

hvar-

hvarje Socken, af andre allenast i hvar
Härad eller Län; kunnande en så allmänt
yttrad önskan, icke annorlunda än från
sjelfva saknaden af ett hjälpsamt biträde
leda sitt ursprung.

Bland de flere förslag som i detta hän-
seende äro upgifne, hafva Committerade i
synnerhet fästat deras upmärksamhet vid
det som till Eder Kongl. Maj:ts Befall-
ningshafvande i Linköpings Län af en A-
nonym blifvit inlemnadt och af ortens, efter
Nädig Befallning tillkallade Deputerade,
är gilladt.

Om Eder Kongl. Maj:t nådigt täckes
bifalla det i underdånighet härhos bifogade
förslag till Reglemente för *Hushåll-
nings- och Gårda-Nämnder*, synes ledamö-
ternes antal, hälft böra utfästas till det
gamla Göthiska tolfmannatalet, i synner-
het som för fyflor och sjukdomar ofta
någon torde uteblifva; till förökande af
inbördes förtroende vore ock billigt, att
hälften valdes af Stånds-Personer, Civile,
Militaire eller Ecclesiastique Män, och an-
dra hälften af Bönder eller sådane Jord-
brukare, som icke voro tjenstemän och
ej hörde till något annat stånd: alla i Hä-
radet boende utan skillnad af frälse eller
ofrälse. Bland detta antal kunde ock va-
ra Jordbrukande Bostäls-Innehafvare, dock
så,

få, att deribland blott funnos två till fyra verkelige Ämbetsmän; men till undvikande af all möjelig inflytelse, ingen i orten tjenstgörande Krono Betjent, ehuru aktningssvärde många af desse Ämbetsmän kunna vara.

Huru de Sochnar som förena sig om en Hushållnings-Nämnd, kunna välja sine Electorer, och åter huru desse Sochen-Fullmäktige välja Ledamöterne, som skola utgöra Hushållnings-Nämnden, hvilka sedan sig emellan utan affeende på Stånd utvälja en Ordförande och en Protocollist, samt hvad vid ombytet af Ledamöter är att iakttaga, hafva Committerade underdånigst upgifvit uti nyfsnämde förslag.

Då i likstämmighet med Compromiss-Rätter, en eller flera Finska Sochnar enligt Kongl. Förordningen af den 27 Juni 1775 och den 23 Januarii 1783 äga tillstånd, att tillsammans välja sig af förståndige och välfräjdade män sin egen Ego-delnings-Rätt; och i de Svenska ännu mycken Storskiftning återstår; torde Eder Kongl. Maj:t lika nådigt tillåta Hushållnings Nämnden att afgöra ägodelnings-tvister, hvarigenom flere redan yppade klagomål kunde undvikas öfver dryga arfvoden och öfver tids utdrägt genom den Ämbetsman, som för enskild vinning åtagit sig Ordfö-

randet i flere egodelnings-tvister. Af en sådan Hushållnings-Nämnds förfarenhet borde deremot förväntas, att i framtiden föga någre Rå tvister eller kostsamma Ridare-Syner skulle äga rum.

Till Hushållnings-Nämnden synes böra anförtros gemensamme medel, som till Häradet inflyta, dels af dels andel af sådana böter och sakören som uti Rättegångs-Balkens XXX Cap. 1 och 3 §§. omfattas, dels af de Jordlägenheter och enskildta inkomster, som Häradet tillhöra kunna, dels af böter i mindre Economiska brott, hvarom Häradsboerne till Policens eller Samhälls-Ordningens vidmagthållande öfverenskomma; jämväl af sådana Patriotiska gofvor, som framdeles denna Hushålls-Cassa tillfalla kunde; hvilken bäst lärer, allt efter dess tillväxt kunna af dess Föreståndare användas till förskaffande af goda redskaps-modeller och af sådane läkra Mechaniska påfund, som mångfaldigt lätta förefallande arbeten vid stenbrytningar, byggnader, tröskningar, vatten-upfordringar, m. m. Skulle Cassa-tillgången framdeles blifva mera betydlig, kunde den nyttjas till inköp af bästa utfädesfrön och korn, samt till förskott vid nödiga Locala förbättringar, såsom vatten-afledningar, kärrs och mossars afdikningar,

gar, hvilka genom nya upodlingar snart återbetaltes.

Vid hvarje års början tillhörde Hushållnings-Nämnden afgifva en Courante-räkning öfver medlens användande och Cassa behållningen, hvaraf ett Exemplar åt hvarje deltagande Sochen borde tillställas. Men om desse Committenter förmena sig kunna tillvita sine Ombud någon otillbörlig förvaltning af de gemenlamme medlen, må sådant hos Landshöfdingen anmälas, som efter sakens beskaffenhet äger ställa Hushållnings-Nämndens Ledamöter till det ansvar som Lag förmår.

Vid Publique hus och broars byggnader samt reparationer, synes vara billigt, att Hushållnings-Nämnden i sådane mål rådfördes, och sedan Delleiner af vederbörande blifvit faststälde, någon af Nämndens Ledamöter förde inseendet, att arbetet med möjelig fullkomlighet och varaktighet fullbordades.

Frågor om nya Sochnevägar inom Häradet, eller ny delning af gamla vägar, synes visserligen bäst af Hushållnings-Nämnden kunna afgöras, och sedan till Landshöfdingens fastställelse öfverlätas, som äfven afluter de tvister, som dervid upkomma och ej i godo biläggas kunna. Af en sådan Nämnd lärer ock bäst kunna öf-

ver-

vervägas, om till besparande af de många dagsverken, som genom väglagningar och väg-slyner Landtbruket frångå, landsvägar med Invånarnes bättre utkomst kunde på annat sätt underhållas. Den torde äfven bäst kunna förena de skiljaktiga meningar om vintervägars behöriga upptagande och underhållande.

Granskandet af Kronoskjuts-listor, som uti 1762 års Kongl. Resolution är påbudet, lärer väl igenom Hushållnings-Nämnden hälft kunna förrättas. Om den nyliken uppkomne Landsfaderliga Förordning i detta ämne ej skulle förmå häfva de öflige missbruk vid Kronoskjutser och durchtåg, samt om den fördärfveliga Hållskjutsen icke komme att indragas, synes Allmogens svåra lidande härigenom efter föregången pröfning bäst genom Hushållnings Nämnden till vederbörlig ort kunna framföras.

Brandstods-mål och Författningar att förekomma eldsvådor, synes naturligen mera höra till Hushållares skärskådande, än till en Juridisk Domstol. Enligt Byggn. Balk. XXIV. Cap. 6 §., äga Häradsboerne att till Brandstods utgörande förening upprätta, samt att när eldsvåda timar, underlöka de brundne husens beskaffenhet; och få mycket mera lærer en nådig För-
kla-

klaring rörande detta Lagens rum kunna vinnas, som uppdrager desse ärender till Häradernes Befullmäktigade Hushållnings-Nämnds afgörande.

I jämlikhet med det förut åberopade Kongl. Maj:ts Bref af den 20:de Februarii 1742 lärer nödigt pröfvas, att en Deputerad Ledamot af hvarje Hushållnings-Nämnd i Länet sig vid flutet af året på utlatt dag hos Landshöfdingen inställer, att honom underrätta hvad det året till allmän nytta blifvit verkställt, samt att öfverlägga om hvad ytterligare kan företagas. Kongl. Maj:ts Befallningshafvande kunna då i desse Deputerade, såsom kunnare af orternes spanmåls-tillgångar, finna de säkraste rådgifvare vid Markegångstaxornes fastställande.

Af dessas uppgifter kan ock närmast flutas, huru vida till förekommande af vanpris vid ymnigare år, hos Eder Kongl. Maj:t underdånig hemställan göras bör om inskränkning af Utländsk spanmåls införsel, eller ock, vid förefallande misväxt-år om tullens återgift eller minskning å Utrikes spanmål.

Af Hushållnings-Nämnder böra allmänneligen sådane By-Ordningar föreflås och i verket ställas, som äro till närvarande tid samt ortens läge och beskaffen-

het passande, och dock likmätigt de år 1742 stadgade grunder deruti öfverensstämma, att de medelst By-Åldermäns eller By-Fogdars, Ordningmäns och Rotmästares inlöenden, befordra uti Bylaget sänja, säkerhet, ordning, hägn och stägn; förökt drift vid arbeten, inbördes biträden vid vissa större företag; gemensam handräkning vid nödiga vatten-aflopps befordrande, hämmande af för tidig och försen betning å äng och utmark; trädplanteringar inom stängsel och omkring hus, med mera. Då By-Åldermännen sig vid Hushållnings-Nämndens ordinarie-möten inställa, kan med dem öfverläggas om hvad till ortens uppkomst tjena kunde och af dem verkställas borde. De mäst nyttige öfverenskommelser böra desutom vid desse Byalags möten kunna träffas, och blefve Byfogdars eller Åldermäns vakksamhet nu för tiden icke litet angelägen vid Folkets seder.

Under det häftigaste ropet om skogsbrist och många Förordningars utfärdande emot Skogs-förödelse, hafva både allmänna och en stor del enskilda skogar försvunnit. Vilst är, att om ej en mera verksam omvårdnad vinnes, torde i en framtid de mäst fruktbara Provincer för bristande skogs-tillgång svårigen kunna bebos,

bos, och i andra, icke Bergens skatter ur klyfterne frambringas eller sedan förädlas. Af en kunnig Hushållnings-Nämnd bör ett omtänksamt förslags upprättande öfver skogs-tillgångar och -brister hälft kunna förväntas, och under dens tillsyn torde framdeles en stadgad hushållning med Allmänningar blifva möjelig.

Det kraftigaste medel till skogars bevarande är minskningen af skogs-ödning, och det torde ej tarvå bevisas, att blott af förfarne Hushållare sådane förslag till Skogs-Byggnings- och Hufesyns-Ordningar kunna förväntas, som till tid och ort äro lämpelige, samt att de samma förnämligast genom Hushållnings-Nämnders biträden kunna i en tillbörligare helgd hållas, än hittills skedt. Genom dem kunde grundade förslag upprättas så väl uppå ortens skogs- och kol-tillgång, som uppå den årliga förbrukningen till byggnad, bränsle, stängel, och de uppå skogen grundade näringsfång. Genom dem kunde, där föga kogs-tillgång gifves, föreningar träffas om Vallhjon; och medelst rätteligen tillärde Herdar, bör ej mindre här än i andra länder, Boskaps-hjordar kunna vallas nira fädes-åkrar, eller åtminstone lika som annorstädes, afhållas genom ett ringt värn. Efter hand bör

ock genom kloka Hushållares samråd, allmänheten kunna ledas till Jord- och Boskaps-skötselns högsta fullkomlighet, som är att skaffa sig ett års foder-förlag och sedan ständigt föda Hästar och Hornboskap inom hus. Emedlertid aftager boskapens godhet och myckenhet årligen; och änskönt den förökte åkren bättre häfdas än fordom, minskas likväl des drifvande kraft, då boskaps- och äng-skötselens tillväxt ej föregår den stående åkrens tillökning.

Efter Committerades underdåniga tanka torde Länens Höfdingar förutan biträde af Hushållnings-Nämnder, alldrig få grundeliga underrättelser om den skogshushållning, som för hvarje ort kan vara passande, såsom ock om de lämpeligaste medel till förekommande af skogens ödeläggande. Befäningar med trädfrön och skogsplanteringar, som hittills varit förgäfves påbudne, blifva först efter antagandet af nysbemälte Hushållnings-systeme, rätteligen möjelige, och genom ett Hushållnings-Samfund skulle förmodeligen de säkraste utvägar kunna utfinnas, att freda goda medborgares välfångne egendom från varnartige människors tillgrepp.

Eder Kongl. Maj:t torde så mycket hälldre nådigt tillåta Hushållnings Nämnden, att vidtaga de tjenligaste medel till häfvande af Landtbrukets hinder, som redan i det förr åberopade Konunga-brefvet af den 20:de Februarii 1742, och den dervid bifogade By-Ordningen, är Byamännen uppdraget, att sjelfve utfästa böternas belopp och om sådane vilkor öfverenskomma som till gemensam förmon efter ortens beskaffenhet lämpeligast pröfvades. De förbindelser hvaruti en omständsam Allmänhet, med sammanhängande kännedom af tillgångar, brister, fel och fördomar sjelfmant ingår, blifva naturligtvis så stälde, att ett fullkomligt bifall föregår lydningen, och att öfverträdelsen skadar mera än vitet. Då alle frivillige beslut genom medborgerlig foglighet i verket ställas, synes det förackt som öfverträdaren af öfverenskomne Ordning-Lagar sig hos grannar och nå-grannar ådrager, blifva en säkrare motvigt, än sådane straff, som förnedra, reta och förhärda. De mäst passande viten utom penninge-böter för en Hushållnings-Nämnd, synes blifva, ett nekat understöd ur Sädes-Magazinerne, eller biträde ur Disconter om sådane framdeles i Häraderna inrättas kunna, så ock förlorad rättighet till skogs-

fångst från Allmänningar, förklarad ovärdighet att invoterats uti Hushållnings-Nämnden eller blifva By-Ålderman, med mera dylikt.

Hos Eder Kongl. Maj:t hafva Committerade i underdånighet anhållit, att ett sammandrag af alla Economie- och Politie-Förordningar måtte författas och att hvarje Författning bragtes till en enda i sitt ämne, förutan något återopande af de föregående, hvilka alla dödades. Om Eder Kongl. Maj:t derjemte nådigst skulle för godt finna, att Hushålls-Nämnder, sedan de någre år varit samlade, afgåvo sine betänkanden öfver de särskille Lagar, Förordningar och Förklaringar, som i någon måtto angå Landtbruket och Landt-Policen, och om sådane Förslag medelst Deputerades sammanträden hos Landshöfdingen, sammanfogades uti ett enda likstämmit Betänkande, hvilket af Landshöfdingen till Eder Kongl. Maj:ts Höga ompröfvande insändes, torde efter jämförelse af hela Rikets utkorade Landt-hushållares Betänkanden med ofvanberörde sammandrag af Economie-Förordningar, jämte vissa Lagens rum, den, uti menkligheten fullkomligaste Hushållnings-Stadga kunna författas. Om tillika förordnades att Hushållnings-Nämnden hvart

tion-

tionde år borde inkomma med ytterligare anmärkningar öfver hvad efter tidernas förändrade skick behöfde förbättran, skulle dermed vinnas en rättvisa, ordning och välmåga, hvarföre efterkommande evärdeligen skulle prisa denna Regering och detta Tidehvarf.

Eder Kongl. Maj:t tackes nådigt finna, att en Hushållnings-Nämnd vid flere tillfällen behöfde biträdas af By-Fogdar, såsom ock, af de så kallade Tolfmän eller Härad-Nämndemän. Enligt förra Lands-Lagen Tingmåla-Balkens II. och XXXIII. Cap. skulle Häradet nämna Tolfmän, *"såka de ville, som i Hdradet bodde och bofaste män voro."* Denna rättighet är hvarken i 1734 års Lag eller genom något annat Kongl. Förordnande Häradsoberne fränkänd; och då Städerna välja ännu och föreslå sine Rådmän och Borgmästare, torde Eder Kongl. Maj:t vid nådigt bifallande af en Hushållnings-Nämnd, som väljes af Häradets egne medlemmar, äfven tackas för godt anse, att den samme hädanefter, tillsatte Tolfmännen af sådane beskedelige Häradsober, som hemman bruka och ej äro Adelsmän, Präster eller Borgare, samt lika nådigt tillstädja, att en tredjedel af dessa Tolfmän som i Lagmans- och Härad-Rätten utgöra Nämnden,

den, årligen efter fordna plägseden, ombyttes, hvarom det i underdånighet härhos bifogade Förflaget till Reglemente för Hushållnings-Nämnden ytterligare förmäler, så väl som angående fättet, huru dessa Tolfmän, äfven som By-Fogdarne måtte gå Hushållnings-Nämnden tillhanda. Detta Reglemente eller Instruction liknar den af Konung och Ständer godkände By-Ordningen. Affigten med bägge har varit och är att befordra ordning och välmåga samt att förebygga vidlyftiga rättegångar; dock icke att döma öfver mål, som stödjä sig på Privilegier och urgamla rättigheter eller som röra tredje mans rätt- och egande-rätten, eller som angå verkliga misfgärningar.

Af en kunnig och oegennyttig Hushållnings-Nämnd, bör utan tvifvel förväntas, att flere goda medborgerliga Författningar vidtagas, flere för Landsbyggden nyttige näringslätt befordras, Topographiska och Statistiska Tabeller uppsättas samt Barna-undervisningen inrättas på ett sådant fätt, att Christna Läran göres verksam uti Samhälls-dygder.

Committerade äro förfäkrade, att allestädes der snille, hog och flit obehindrade syfslofätta sig, där skola treflige hjonelag snart öka Folkstocken, varor
för

för godt köp finnas och penningar omlöpa. Då en upplyst och huld Öfverhet upphäver allt ensidigt tvång i Näringar, skola rådige Hushållnings-Nämnder snart veta att lämpa närings-fången efter natur, tillfällen och omständigheter; snart utleta hvilken Hufvudnäring å hvarje ort hälft bör idkas; hvilka förbättringar tarivas; huru affättningen förnämligast kan befordras och bristande förnödenheter ärhållas.

Allernådigste Konung!

Då Eder Kongl. Maj:t tackes utfaka gränforne till göromålen för den föreslagne Hushållnings-Nämnden medelst ett nådigt Reglemente, hvartill Project härjemte i underdånighet bifogas, lærer däremot tillämpningen i nåder öfverlätas åt Sochnar och Härader att till sine egne Befullmäktigade Ombudsmäns rättelse författa sådana föreskrifter, som med ortens beskaffenhet närmast äro öfverensstämmande.

Under en högtänt Regents styrelse, som vill blifva underrättad, och som icke söker annat än att förena sin ära med Landets fällhet, kunna Underfåtare förvänta sig de mäst välgörande Economiska författningar och bland dem instiktelsen och beskyddet af de nu i underdånighet föreslagne Hushållnings-Nämnder: Eder K. Maj:ts Be-

fallningshafvande skola i desse finna de pålitligaste rådgifvare och gode medlare vid alla de nyttiga föreställningar, som behöfva göras till menige man; sjelfva påbuden torde äfven härigenom kunna blifva mera både verksamme och åtlydde.

Committerade, som efter Eder Kongl. Maj:ts Nådiga Befallning, äga "att uppgifva och föreslå alla de utvägar och författningar, som de anse leda till hushållningens förbättrande, så för Riket i allmänhet som för särskildte orter i synnerhet," äro öfvertygade att emot okunnighet, lättja, fördomar, ohjelpsamhet, villrådighet, mistroende och elaka vanor, hjälpemedel fäkraft af de i underdånighet föreslagne Hushållnings-Nämnder kunna utfinnas.

Committerade framhärda med djupaste vördnad, trohet och nit. &c. &c.

II. *Projekt till Reglemente för Hushållnings-Nämnder i Riket.*

I CAP.

Om Hushållnings-Nämndens Sammansättning, och om val af Ledamóter deruti.

I §.

Hushållnings-Nämnden utgöres af tolf i Häradet boende Hemmansbrukare, hvilka

ka af Häradet väljas på fätt här nedan-
före stadgas. Af desse Tolf skola sex vara
Bönder och sex Hemmanbrukande Stånds-
Personer, Frälse och Ofrälse. Äro ej Stånds-
personer till detta antal att tillgå, kunna
de felande rummen upfyllas af Bönder.

Af i tienst varande Ämbetsmän må-
ga inväljas två till fyra Civile, Militaire
eller Ecclesiastique; men ej någon Tienst-
görande Krono betjent.

2 §.

Äro Häraderna vidlyftige och Soch-
narne stora eller långt ifrån hvarandra be-
lägne, måga färre Sochnar förenas om en
Nämnd och hvilken fördelning Landshöf-
dingen äger utstaka; men ej måga inrät-
tas flere än en i hvarje Prästgäll.

3 §.

Ledamöterna i denna Nämnd komma
hvarje år, att ombytas till en tredjedel,
på fätt derom vidare stadgas.

4 §.

Förste Söndagen i Adventet låter Kyr-
koherden utlysa Sochnestämma i hvarje
Församling, att hållas fjorton dagar der-
efter, med tillkännagifvande, att val då
kommer att förrättas till Ledamöter i Hus-
hållnings-Nämnden. Ut-

Utgöres Häradet af en enda Sochen, eller vilja de som uti ett Prästgäll äro, sig om en Hushållnings-Nämnd förena, utnämne då efter öfverenskommelse, eller ock då märkelig skiljagtighet sig yppar, välje de tillstädeskomne Hemmans-brukare i Sochen, genom omröstning efter Mantal, Tolf Ledamöter sådane, som i 1 § nämnde äro.

Består Häradet af flere Socknar, som sig om en Hushållnings-Nämnd förena, utser hvarje Socken en Fullmäktig eller Elector. Desse sammanträda då fjerdde Söndagen i Adventet eftermiddagen, å Häradets Tingsstad, där val till Hushållnings-Nämnd af dem förrättas. Härvid anmärkes, att enär vid Electors val öfverenskommelse ej kan träffas, utan märkelig skiljagtighet sig yppar, beräknas rösterna efter hvar i Soche-Stämman närvarande Hemmans-brukares innehafvande Mantal. Men då sjeltva valet förrättas af Electorerna till ledamöter, äger hvarje Fullmäktig eller Elector så många röster, som dess Sochen har fulla oförmedlade Mantal.

5 §.

Alla i Sochen boende för Hemmansbruk skrefne, äga vid val, antingen directe till Ledamöter i hushållnings-Nämnden,

den, eller ock till Electorer efter hvad i 2:dra och 4 §. §. stadgadt är, rättighet till omröstning antingen de sjelfva äga Hemmanet eller bruka en annans, hvadan följer, att ingen kan rösta för flere mantal, än han sjelf brukar, ehuru många Hemman han ock må äga.

6 §.

Hvarje Sochens Fullmäktig må utan hinder till Ledamot i Nämnden väljas. Honom åligger att genast efter valet aflämnas till Sochne-Prästen en förteckning på alla då valde Nämndens Ledamöter, hvilken om Juldagen på Prädikstolarne upläses, och tarvas ingen vidare kungörelse härom, utan äger Nämnden derefter på fätt 2 Cap. föreskrifver att samlas och sine göromål tillträda.

7 §.

Ingen vald Ledamot må första gången förutan Laga förfall affäga sig det honom updragna förtroendet, men väl då samma person andra gången efter någon tids förlopp blefve kallad.

8 §.

Hvarje år komnier en tredjedel af Nämndens Ledamöter, att ombytas på det fätt,

fätt, att första året vid sista kvartalets sammankomst, lotta alla Ledamöterna sig emellan om de fyra som böra afgå. Andra året lotta de åtta äldsta. Men sedan taga alltid de fyra afträde, som längst varit i fylslan.

I anseende hvartill, sedan första året tolf Ledamöter i Hushållnings - Nämnden utsedde blifvit, sedermera hvarje år allenaft fyra, af samma stånd som de afgående, väljas, så framt ej någon Ledamot genom döden afgått eller ifrån orten flyttat, då såmedelst upkommen ledighet äfven genom ordentligt väljande tillsättas bör; kommandes alltid ett lika antal af Stånds - Personer och Bönder att bibehållas så vida tillgång dertill gifves.

9 §.

Vid Electors-valen förer Kyrkoherden protocollet, hvilket samma dag upläses och underskrifves af någre Sochnens äldste, hvarefter det samma renskrifves och af Prästen undertecknad aflämnas till Sochne - Fullmäktigen en dag för Electorerne sammanträde; och skall äfven, då till Ledamot i Hushållnings - Nämnden väljes, af Prästen i den församling der valet sker, Protocoll däröfver hållas.

10 §.

Skulle menigheten finna detta nu förefkrefne val-sätt i framtiden tarfva någon tillägning eller ändring, är det Häraderna och Sochnarne obetagit, att derom med sine Hushålls-Nämnder samråda och öfverenskomma, i hvilket fall det åligger Nämnden att ett således af Häradet förändradt val-sätt hos Landshöfdingen till fastställelse infända; kommande emedlertid och innan Konungens Befallningshafvande deröfver sig yttrat, det som nu stadgat är, att tjena till allmän rättelse och efterlefnad; dock må den grunden aldrig rubbas, att en tredjedel af Nämnden årligen ombytes.

11 §.

Vid val-stämmorne äga Sochne-boerne tillfälle att samråda om sine gemensamma angelägenheter och hvad deraf till Hushållnings Nämndens åtgjörd hänskjutas må.

II CAP.

Om Nämndens Sammankomst.

I §.

Nu äro Nämndens Ledamöter valda och valet kungjordt på sätt sagt är: då
äga

äga de okallade att samlas den första föcknedag i nya året klockan nio förmiddagen på Häradets Tingsstad om Nämnden är tillfäst af hela Häradet, men annars i den första Församlingens Socknestuga.

Nämnden utväljer då genast af sine Ledamöter genom omröstning med slutna sedlar, en Ordförande och en som förer Nämndens minnesbok, samt tillika förvarar handlingarne, hvarefter Ledamöterne intaga sine rum efter lottning, utom Ordföranden som sitter främst och Protocollisten, som har rum närmast honom.

2. §

Hushållnings-Nämnden har fyra lagtima sammankomster om året, nemligen: första Söcknedagen i Januarii, April, Julii och October månader, hvaraf den första alltid hålles å det i 1 §. utfatta ställe, men de andra där Nämnden finner lämpligast och hvilket vid hvarje sammankomst utlättes för den näst påföljande.

3 §.

Utom desse äger Nämnden sammanträda när och på det ställe Ordföranden den till urtima sammankomst kallar, börande vid sådane tillfällen ämnet nämnas i kallelsen, och lär ingen af Ledamöterne undan-

dandraga sig att sammanträda, hälft det är deras och Häradets gemensamma bästa, som sådant kräver.

4 §.

Blifver någon Ledamot sjuk eller död under årets lopp, gifver Sochnens Kyrkoherde sådant tillkänna hos Nämndens Ordförande, då i anseende till efterträda- ren, samma val-ordning följes som i 1 Cap. 8 §. nämndt är.

5 §.

Ordförande väljes för hvart år i första Sammankomsten. Honom tillkommer, att kalla Ledamöterna till urtima sammanträde: i sammankomsterna föredraga allt hvad bör komma under Nämndens pröfning: emottaga och öppna alla till fälskapet ställda ankommande bref och inlagor och dem för Nämnden framlägga: tillse att expeditionerne ordenteligen för sig gå: beförja sådan brevexling, som ej fordrar öfverläggning och gemensam underskrift, samt att i öfverläggningarne befrämja och bibehålla ordning och skick, till hvilket ändamål Nämnden äger, i fall så tarvas, stadga vissa regler och föreskrifter, hvilka obrottsligen böra efterlevas. Skulle vid omröstning hälften af

alle Ledamöternes tankar vara emot och hälften för, råder den, med hvilken Ordföranden sig förenat, och upfättes beslutet derefter.

6 §.

De närmaft till Ordföranden boende By-Fogdar eller By-Åldermän äga att honom i och för Ämbetet biträda: fortskaffa de bref och kallelser han utfärdar, till hvilket ändamål förfärdigas en bref-väska med påskrift: N. Härads Hushållnings-Nämnd; och lärer ingen Härads-bo undandraga sig att den samma efter sådan skriftelig anvisning fortskaffa.

Vid hvarje sammankomst äga de närboende Byfogdar vara närvarande, att Nämnden tilhanda gå.

7 §.

Den af Nämndens Ledamöter, som förer pennan vid dess sammankomster, lärer ej låta sådant sig för besvärligt vara, ehuru för närvarande intet arvode derföre kan bestås; men som detta arbete med tiden torde blifva vidlöftigare, än att någon vill sig det utan särskilld vedergällning åtaga, så må Nämnden vara betänkt på, att föreslå någon utväg till en sådan lämpelig ärfättning, som utan Statens be-
tun-

tungande kan erhållas; och bör han erhålla en lika Protocolls- och Utslags-lösen, som för Härads-Rätterne stadgad är, hvars belopp på skriften antecknas; men alldrig vid allt förtroendes och aktningens förlust öfverskrides. Imedlertid lära Ledamöterne af Patriotiskt nit för ändamålet af denne inrättning, så fördela arbetet sig emellan, att gjöromålen ordenteligen beförjas.

8 §.

Till alla beslut i mål af någon betydhet, fordras, att Nio af Ledamöterne äro närvarande: i mindre angelägne fall, kan saken pröfvas af Sju och efter pluralitetens mening expedieras.

9 §.

Vid första Quartals-sammankomsten underrättas Landshöfdingen och Domhufvanden i orten genom bref, som af Ordföranden och alla Ledamöter underskrifves, att Nämnden sammanträdt och sine göromål börjat, hvarjemte adressen nämnes till Ordföranden.

10 §.

Vid hvart års fjerde Quartals sammanträde utses två af Nämndens Ledamöter, att sammanträda med Landshöfdingen på

den dag han utfätter, emellan medium af October och December månads flut, för att då aflänna berättelse ej mindre om det årets skörd, samt utligten för det tillkommande af höst-utfädets beskaffenhet, med mera, än om hvad Hushållnings-Nämnden under det löpande året till Häradets nytta uträttat.

Är Länet vidsträkt, lärer Landshöfdingen så berama sammanträdet, att Ledamöterna icke betungas med för långa refor, och om högsta nödvändighet icke fordrar personligt sammanträde, kunna skrifteliga berättelser få afgifvas.

III. CAP.

Om Hushållnings-Nämndens göromål och dess Ombudsmanna-rätt för Häradet.

I §.

Nämndens förnämsta göromål blifver, att utarbета och föreslå en för Orten tjenlig Hushållnings-Stadga eller By-Ordning, hvarvid den år 1742 af den 20 Februarii utfärdade By-Ordning lägges till grund, samt till närvarande tid göres lämpelig med de förbättringar, hvarom öfverenskommelse ske kan, enligt 36:te §. uti nyls-nämde By-Ordning.

Och

Och som den Hushållnings - Stadga, som föreflås, skall på de grunder nedan- före uttiskas, uti vidlöftigare omfång in- nefatta allt hvad som till Landtbrukets upphjelpande och vidmagthållande samt ordning i landet må bidraga, så bör den ockfå inrättas, att den, så vida ske kan, blifver lika åtminstone för hvar län; till hvilken ända ett sammanträde med Depu- terade af hvarje Hushållnings-Nämnd blir nödigt att hållas hos Landshöfdingen se- dan alla Häradernes förslag inkommit, hvarvid desse granskas, jämföras och till likstämmighet sammandragas uti ett enda, hvilket sedan af Landshöfdingen till Kongl. Maj:ts nådiga skärskådande och fastställe- se infändes.

Vid öfverläggning och utarbetande af en så beskaffad Hushållnings - Stadga, äger Nämnden att ställa sig följande till efter- rättelse: Allt hvad i någor måtto angår ägande rätten eller tvist derom samt an- nat dylikt, hvarföre tredje mans rätt för nu eller framtiden kan sättas i fråga, får icke vidröras eller komma under gransk- ning, hvilket om brottmål, egenteligen så kallade, äfven är gällande.

Till grund för denne Hushålls-Stadga åligger Hushållnings-Nämnden att samråda och öfverlägga:

Om Städsfel, Lego och Fardag.

Om Afrad och Afradstag å landet.

Huru å tomt skall byggas.

Huru vägar och diken i By läggas skola, med mera.

Om laga värn, täppning och hägnad.

Huru Åker och Äng skola häfdas och ökas, gärdesgårdar slängas och diken grävas.

Huru Humblegård skall läggas och uppehållas. Anm. hörer till skogsägnade Orter.

Om åvärkan i åker och äng.

Huru skada skall gäldas, som Fä gör i annors ägor, så ock huru fä intagas må.

Huru Bys oskifte ägor i skog och mark måge nyttjas eller intagas; så ock om åverkan å oskift, eller annars mans skog och mark.

Om mulbete, jordavård och vallgång.

Huru Svin måge i Ollonskog släppas.

Anm. hörer till de Landsorter, som hafva Bokskogar.

Huru bötas skall när bärande träd olofligen hugges, och huru andre igen planteras skola.

Om Svedjande.

Om Skogseld.

Om Allmänningar.

Huru Bys Fiskevatten nyttjas må.

Om Qvarnar.

Om Bi. Anm. där fådane finnas.

Om den, som fårar eller dödar annars få eller hund; och om någon köper eller följer sjukt få; så ock om få eller hund skadar annars få.

Huru skadedjur måge fällas, samt Luderplatser och Varga-gårdar hållas böra.

Om vådeld i By.

Om vägar och broar, huru de göras och byggas skola.

Huru allmänna hus skola byggas.

Huru Hufesyn skall hållas.

Härjemte kommer vidare att följias allt hvad hittills förordnat är angående Lands-Kulturen och allmänna Hushållningen i Riket; hvarefter föreslås sådan rättelse, som landets väl och tidernas förändrade skick nu kunna fordra: såsom en för skogrika och skoglösa orter särskildt passande skogs- och byggnings-ordning; Brandstods-författningar, grundade på redan derom träffade

och för goda befundna föreningar; lämplige Lagar för väghållnings-besväret, nödiga förbättringar i Stadgarne angående Saltpetter-sjuderierne i Riket, samt hvad som kan tjena till uppmuntran för sådana näringar på landet, som ehuru icke egentligen inrättade för Jordbrukets behof, likväl gagna Riket och Landtmannen genom en snällare afättning på sina och jordens alster, med mera sådant, som till det härmed åsyftade ändamålet i någon måtto bidra kan.

Deffe Förslag böra efter andra årets fjerde Qvartals sammanträde insändas till Landshöfdingen, som då inkallar till sig två Ledamöter af hvarje Hushållnings-Nämnd, dem Nämnden sjelf utser, med hvilka han samråder om den förr nämde jämkningen, hvarefter han med Länets Förslag till Kongl. Maj:t i underdånighet inkommer; viljande Kongl. Maj:t, sedan vederbörande deröfver hörde blifvit, efter Förslagernes granskning och stadfästelse, i nåder yttra sig, ej mindre om Hushållnings-Nämndernas göromål och Ombudsmanna-rätt, än om den Rättegångs-ordning därvid iakttagas bör.

Efter tio års förlopp åligger det Hushållnings-Nämnden, att författa och till Landshöfdingen insända anmärkningar öfver

ver sådant, som vid detta sammandrag af Hushålls - Stadgarne till äfventyrs kunnat vara förbigångit, eller tidernas förändrade skick gjordt nödvändigt att rätta. Hvilka anmärkningar till Kongl. Maj:t af Landshöfdingen i underdånighet infändas; hvarefter Kongl. Maj:t efter hvarje saks beskaffenhet sig i nåder utlåta vill.

3 §.

I alla mål däruti Häradet tillkäras, är Hushållnings-Nämnden Häradets ständiga laga Ombud, och äger förthy i sådan egenkap tala och svara, des saks värja och i allo des bästa befrämja på sätt i följande §§. vidare stadgas. Äro inom Häradet flere Sochne-Nämnder, måga de genom sammanträden öfverenskomma om gemensamma angelägenheter.

4 §.

Varder Häradet af någon enskild utom Häradet, eller af ett annat Härad hos Konungens Befallningshafvande eller inför Domstolen fökt eller stämmt, communiceras anlöknings eller stämningen med Hushållnings Nämndens Ordförande, som genast kallar Nämnden till urtima sammanträde. Pröfvar Nämnden då efter samrådet målet vara af den beskaffenhet, att den

utan hela Häradets hörande kan sig i svaromålet inlåta, uppfättes förklaringen, eller om det är instämt mål, anmodas och genom Utdrag af Protocollet förordnas någon af Ledamöterne, eller befullmäktigas skrifteligen någon, som äger därtill rättighet efter Lag, att sig å Tinget till svaromål inställa och Häradets rätt bevaka: Finner deremot Nämnden att målet fordrar, det hela Häradet först nödvändigt måste höras, inberättas sådant till Landshöfdingen skrifteligen eller vid Tinget munteligen genom en af Nämndens Ledamöter, då målet måste uppskjutas, i förra fallet till den tid Landshöfdingen pröfvar nödigt utfälla för Häradets hörande, och i sednare, till nästa Ting, inom hvilken tid Hushållnings-Nämnden fogar anställt, att genom utlysta Sochne-stämmor, som af en af Hushållnings-Nämndens Ledamöter bevistas, inhämta Häradets mening, hvarefter Nämnden i svaromål sig inlåter hos Landshöfdingen inom den förefatta tiden, och inför Domstolen vid nästa Ting.

5 §.

På sätt nu sagdt är, kan Nämnden äfven utan att höra Häradet, des s sak värja och des rätt bevara; men ej må Nämnden utan line Committenters yttrade åftundand

dan sig i något käromål emot annan inlåta, utan få är, att Häradet genom någons ingrepp i des s rätt eller åverkan och ohägn å des skog och ägor blifvit författ i lidande, då Nämnden äger att sin och Häradets sak såsom kärande utföra,

6 §.

Äro i Häradet mer än en Hushållnings-Nämnd, men målet angår hela Häradet gemensamt; då utfätter Landshöfdingen uti Communications - Resolutionen så tillräckelig tid för förklaringens afgifvande, att den Nämnden, till hvilken Remissen är ställd, må hinna inhämta de öfriges råd för det gemensamma yttrande, som bör afgifvas; äfven som, då målet är vid Domstolen instämt, det icke förr än på andra Tinget kan företagas.

7 §.

Emedlertid och intill des en sådan Hushållnings-Stadga hunnit blifva af Hushållnings-Nämnden utarbetad, som förut i detta Capitel omrördt är, och Vi Ofs deröfver i nåder utlåtut, anse Vi det till Hushållnings-Nämndens synnerliga uppmärksamhet och åliggande höra, att uppmuntra Sochne- och Bya-män till ingående af sådane By-Ordningar, som Ladugårds-
sköt.

fkötselens befrämjande och Åkerbrukets tillväxt, med hvad mera till Hemmanens förbättrande lända kan, till föremål hafva; och skall Hushållnings Nämnden äga, att öfver sådana Ordningar, som Sochne- eller Bya-vis frivilligt ingås och antagas, behörig hand hafva, samt dem till verkställighet och efterlefnad befordra.

8 §.

Hushållnings Nämnden insänder inom andra årets flut till Landshöfdingen ett Förslag i Tabell-forme till Sochne-beskrifningar, hvilka med biträde af Prästerskapet och Krono-Betjeningen utarbetas och innefatta: Sochnens läge, storlek, förmåner och olägenheter; invånarens antal, ålder och näring; Församlingens nödiga behof och mäst vanliga affalu; goda och nyttiga inrättningar och uppfostrings-verkets tillstånd, samt omvårdnaden om sjuke och fattige; derjemte Tabell, som visar hvarje hemmans storlek och jordaboksnatur, jordmån, åker, äng, skog, betesmark, fiske, jakt och djurfång, vattudrag, samt deruti anlagde verk och Manufaktur-inrättningar, med mera som anses utgöra hemmanets förmåner: deremot alla af hemmanet utgående utskylder till Kongl. Maj:t och Kronan, indelningen och Prä-

Prästerskapet, Skjuts inrättningen och väghållnings-tyngden, särskille Hemmanen åtföljande olägenheter af des nature och belägenhet; des åbyggnad till manngård och uthus, med mera, samt sluteligen antalet och befattningen af de å hemmanet skrefne menniskor, så väl som myckenheten och arten af de där underhållna kreatur: Och äger Landshöfdingen derefter låta i Lands Contoiret formera desse beskrifningar till den likhet, att ett sammandrag deraf må årligen kunna göras för hela Länet, hvarigenom ändteligen kan ärhållas en fullständig kännedom om landets tillstånd, des brister och förmoner.

9 §.

Till Hushållnings Nämndens fria förvaltning upplåtas de Sakören, som vid Domstolarne Häradet tillfalla, hvilka af Krono - Fogderne efter erhållne Saköreslängder infordras och till Nämnden aflämnas; kommande desse penningar att användas efter derom utfärdade Författningar; men öfverskottet, till Häradets gemensamma nytta; och afgifver Hushållnings Nämnden vid hvart års första kvartals-sammankomst, en räkning, som visar hvartill de åtgått, samt då varande behållning, af hvilken redovisning ett exemplar

plar tillfällas hvarje Sochn, att bland fine handlingar förvara.

10 §.

I lika måtto förvaltas af Hushållnings-Nämnden alla de medel, bestående i penningar, spannmål, eller andre behållningar, som tillhöra Häradet; och skola alle sådane Cassor och besparingar nu och i everldeliga tider vara för alla slags afgifter till Staten, af hvad namn de vara måge, alldeles befriade; äfven som denne Nämnd icke äger göra någon annan redo för förvaltningen däraf, än Häradet.

Förmenar Häradet sig kunna tillvita Hushållnings-Nämnden något otillbörligt vid användandet af sådane medel, och Häradet deruti ej annorlunda kan vinna rättelse, må slikt anmälas hos Landshöfdingen, som äger att ställa Ledamöterna till det ansvar, som med Lag och sakens beskaffenhet kan förenas.

11 §.

Häradet tillkommer att välja Ledamöter i den Nämnd, med hvilken Häradshöfding och Lagman dömer å Landet; men som slika val af en hel menighet skulle borttaga för mycken tid, och Hushållnings-Nämnden i allt hvad icke nödvän-

vändigt tarfvar hela Häradets hörande, man för man, äger att det samma föreställa, så har den ock att tillfatta Ledamöter i Häradets Nämnd, hvarvid i aktages, att denne Nämnd, i likhet med Hushållnings-Nämnden, till en tredjedel årligen ombytes, och förrättas valet i hvarje års första sammankomst på fyra nya Ledamöter för det året, samt desutom på två andra Extra-Ordinarier, hvilka kunna vara att tillgå vid yppad ledighet af någons sjukdom eller fränfalle. Med den skrifvelse, som enligt 2:dra Cap. 10 §. afgår till Domhafvanden, afgifves äfven underrättelse om hvilka således till Ledamöter valde blifvit.

IV CAP.

Om Förliknings - Rätter och Gode Mäns Utslag.

I §.

I alla tvistemål, deruti Parterne äro ensamme rätte sakägare och hafva tillstånd att sjelfve utföra sin talan vid Domstolen, samt då saken är af den beskaffenhet, att icke tredje mans rätt derunder beror, kan det omtvistade skjutas under Gode Mäns afgörande, äfven då målet redan vore anhängigt gjordt vid Domstolen. Vil-

Vilja därför Parterne, för att undgå den kostnad och tidspillan Rättegång medförer, lämna tvistemålet till Gode Mäns afslutande, är sådant dem alldeles obetagit, och varder till verkställighet af ett således fäldt Utslag all Laga Handräckning meddelad af Konungens Befallningshafvande i stöd af 4 Cap. 15 §. Utföknings-Balken, enär Parterne förklarar, det de nöjas åt det yttrande Gode Männen gifvit. Och som det står i de tvistandes fria behag, att välja till Förlikningsmän slika de vilja, så kan ock en Hushållnings-Nämnd, antingen hel och hällen, eller visse Ledamöter derutur, sådane måls afdömande sig åtaga, när de derom anlitate varda.

Härvid är nödigt, att de tvistande, enär de öfverlämna sin sak till afslutande af valde Män, afgifva till dem en i vittnens närvaro undertecknad skriftelig förklaring, innehållande ej mindre hvad och huru stor myndighet de dem häruti updraga, samt hvilka annars vanliga rättegångs-förmåner de sig affäga, än den frivilliga förbindelsen, att nöjas åt det slut, hvaruti förlikningsmännen stadna, med hvad annat Parterne anse nödigt sig förbehålla.

Emot Lagens redan stadgade föreskrifter, kan inför sådane Gode Män intet vittne

ne höras på Ed; men gifva båda Parterne eden efter, är gifven ed så god tom gången, och i sådant fall kan vittnesmålet afgifvas och tjena till laga bevisning; dock kunna jäfs-frågor om vittnen, af förlikningsmännen afslutas enär någon edgång dervid icke tarivas.

Hushållnings-Nämnden, betraktad som ett af Häradet valdt Utskott och såsom dess fullmäktige Ombud, har ett vidsträckt fält för verksamheten af sitt nit om eget och sina Committenters gemensamma väl. Igenom den har Häradet vägen öppnad till en lättare communication med Länets Höfdinge, som icke lärer undandraga en beredvillig handräckning i allt hvad dess ämbete medgifver: den har tillgång till Lagens och Domstolarnes åtgärd, hvilken nu bör blifva så mycket kraftigare, som målen kunna med mera redighet föreställas och utföras. Nämndens egna kundskaper, alltid i tilltagande genom förtroliga samråd sig emellan och de utvägar den äger, att förskaffa sig erforderlig kännedom af Landets förmåner och brister, skola återsprida en gagnande upplysning i de sammanträden, den med sine Hufvudmän beramar; och anier Kongl. Maj:it deriöre

öfverflödigt, att ännu gifva ett mera speciellt förordnande för desse gode mäns befattning, utan vill Kongl. Maj:t med nådigt förtroende till deras Patriotiska välvilja i allmänhet hafva dem uppdragit, att med uppmärksamhet vaka öfver tillväxten af goda seder, samt genom goda Scholæ-inrättningar befrämja en Christelig Barna-Uppfostran, det förnämsta medlet att tilldانا gode, för sig sjelfve och Riket nyttige medborgare; viljandes Kongl. Maj:t med så mycket mera nådigt välbehag anse hvars och ens bemödande härutinnan, som Kongl. Maj:t med Dets höga beskydd och kraftiga biträde gärna främjar allt hvad till Dets trogna underfåtares sanskyldiga nytta lända kan.

Anteckningar om Extra-Ordinåra Contributioner samt Uppskattning och Förmögenhets-afgift, under Konung Carl XII:s Regering.

Man har egenteligen i sednare tider hört den elljest ovanliga satsen yrkas och försvaras, att en representativ Samfunds-författning leder hastigare till hög beskattning och

och folkmångdens utarmande, än en despotisk; det vill säga: att en Nation, som genom sine Fullmäktige bevilljar penningar till Statens underhåll, är i större fara att belastas med utskylder öfver sin förmåga och öfver hvad Statens nödvändiga behof kräfver, än en annan Nation, som betalar allt hvad en Envåldsherre arbiträrt bjuder. Märkeligast är, att denna satts vunnit bifall, ej allenast af Lyckfökare och politiska Fantaster, som på sina enskilda skäl, eller på inga skäl kunna hålla hvad ton och äga hvad öfvertygelse som hellst, utan äfven af verkeligen välvilljande och förnuftige män.

Man tror sig kunna stödja ett påståen-
de af denna art, på skäl, hämtade både
ur förnuftet och erfarenheten.

”Välj”, säger man, ”och affänd till
”allmänna rådplägnings-flället, de perso-
”ner, hvilka Ni uppdragit att utöfva de
”rättigheter Ni äger i egenkap af *fri Na-*
”*tion*; välj dessa personer med verkelig
”grannsynthet, med ärligt afseende endast
”på Nationens allmänna väl; sök upp
”redligheten, kundskaperne och patrio-
”tismen; sök framför allt upp, om Ni
”kan, denna redan manifesterade känsla af
”blygd eller dygdigt högmod vid en All-
”mänhets grundade ovillja eller bifall,
G 2 ”som

”som är mera bindande till redlighet, än
 ”alla lagar och föreskrifter; och tror Ni
 ”på alfvare, att Ni på detta fått väl be-
 ”varat Edra rättigheter och det Allmännas
 ”välfärd?”

”Ni affänder dessa Edra Fullmäktige
 ”att möta Samhällets Verkställande Magt.
 ”Hvad är, enligt sakens natur, denna Magts
 ”vanliga syftemål? Hvilas den i dygdiga
 ”händer, ledes den af sannt förnuft, så
 ”är detta syftemål intet annat än det all-
 ”männa bästa i dess vidsträcktaste omfatt-
 ”ning; och då är ingen kränkning af rät-
 ”tigheter, intet syftande till arbiträr myn-
 ”dighet, ingen präjning och intet våld att
 ”befara; då löpa Edra utskickade ingen
 ”fara för någon hotande myndighet, för
 ”Svekets fallstrek, för några bestämda be-
 ”löningar för nedrigheten; då är allmän-
 ”na välfärden lugn och trygg, och det
 ”vore den äfven, om en envåldsmagt,
 ”utan minsta motvigt af Representanter,
 ”hvilade i dygdiga händer och utöfvades
 ”af sannt förnuft. Detta är en möjlig-
 ”het; men se här en annan: En fri Na-
 ”tions Verkställande Magt kan hvila i ore-
 ”na händer, vana vid usurpation och
 ”verksam till bedrägeri och våld; den
 ”kan åsyfta inkräktningar af alla slag på
 ”Nationens frihet; den kan finna sin för-
 ”del

"del vid att insvepa förvaltningen i mör-
 "ker, uppgöra konflade behof, utsluga
 "Inbyggarnes yttersta krafter, stödja litt
 "välde på inrotade missbruk och fördom-
 "mar. Och med dessa möjliga systemål,
 "hvilka medel har den, att sätta sina af-
 "figter i verket? Hvad verkelig styrka
 "ligger i dess hand, hvarförutan det all-
 "männa bästa icke kan fredas, men hvar-
 "med detta samma allmänna bästa kan
 "våldföras? Den måste hafva och den
 "har: en Krigshär, hvarmed våld kan
 "afvändas och våld utöfvas; en skatt-
 "kammare, der den som tjenar fädernes-
 "landet och den som förråder dess rättig-
 "heter och fördelar kunna bägge erhålla
 "belöning; Domstolar med förmåga både
 "att skydda oskulden och att utöfva eller
 "bemantla våldet; riktande Embeten och
 "förrättningar, lysande hederstecken, fö-
 "reträden och fördelar af alla slag, läc-
 "kande till dygd och till nedrighet; detta
 "har denna magt, och detta måste den
 "hafva, att använda och utdela. Om Ni
 "lefver i ett tidevarf, der rikedom och
 "vällesnad äro de flesta människors syste-
 "mål, äro dyrbarare för mängden, än med-
 "vetandet af fullgjorda pligter, upplyste
 "medborgares bifall och allt hvad en dyg-
 "dig man värderar; hvad är lättare för

"Samhällets Verkställande Magt, än att
 "gifva hvad mångdubblad kraft den be-
 "hagar åt denna driffjäder? Edra Sam-
 "hälls-Representanter insinna sig på denna
 "Magts kallelse; de medföra rättighe-
 "ten att besluta öfver beskattningen, li-
 "ka som öfver allt annat: ingen läkra-
 "re och mera riktande handelsrörelse kan
 "nu gifvas, än uppköpet af desles bi-
 "fall till en hög beskattning: den kö-
 "pande betalar i detta fall intet af hvad
 "de köpte erhålla. Nationen betalar i en
 "sammanlagd summa, hvad Statens ver-
 "keliga behof kräver, hvad Verkställan-
 "de Magten derutöfver vill hafva, och
 "hvad denna Magt finner för godt att er-
 "bjuda, eller hvad National Representan-
 "terne finna för godt att fordra, för bifal-
 "let till det ena och det andra. Ingen-
 "dera af dessa sistnämnda Magter, den
 "Verkställande och den Lagstiftande, behöf-
 "ver räkna med knapphet: Verkställande
 "Magten kan göra så betydliga anbud som
 "hellst, och utan minsta kostnad ärligt
 "hålla dem, då det icke är denna samna
 "bjudande och ordhålliga magt, utan Na-
 "tionen, som betalar hvad det köpta bi-
 "fallet kostar; den förre kan desutom
 "i detta fall alldrig komma ur sin i af-
 "seende på all handelsrörelse förmonli-
 "ga belägenhet, att erhålla mera för min-
 "dre:

”dre: Nationens Representanter (det vill
 ”säga Lagstiftande Magten) kunna å an-
 ”dra sidan besluta så hög och så tryckan-
 ”de beskattning som hellst; den del de en-
 ”skildt skola utgifva i skatt, i deras fram-
 ”tida egenkap af Samfunds - medlemmar,
 ”skall alltid blifva obetydlig i jämförelse
 ”med hvad deras för dem sjelfve och för sty-
 ”relsen riktande bifall är värdt, i deras närva-
 ”rande egenkap af Representanter. Allt har
 ”således en naturlig tendence till hvad Verk-
 ”ställande Magten framför allt föker, nem-
 ”ligen en hög beskattning, och detta än-
 ”dämål skall, med en inrättning af den-
 ”na art, näppeligen någonsin förfelas.
 ”Den sammanstämda kraften af hvad man
 ”vanligen under samhälls-lefnaden, och i
 ”tyrnerhet i de tidevarf, der menniskor-
 ”na framför allt älska lugnet, rikedom
 ”och vällefnaden, med all möjelig skygg-
 ”het frugtar och med den varmaste åtrå
 ”föker, neml. all slags förförljelse och all
 ”slags vinst, skall, som Ni ser, ofelbart
 ”undanrödja allt motstånd. — Nekar Ni
 ”verkningarne af denna dubbla och före-
 ”nade kraft? Och om Ni det gör, äger
 ”Ni den mennisko-känedom, som är nö-
 ”dig då man vågar besvara frågor af den
 ”vigt, att Samhälls-inrättningen hufvudsak-
 ”keligen beror af deras afgörande?”

"Märk emedlertid, huru det som möj-
 "ligtvis kan vara en verkan af sveket
 "och våldet från ena sidan, och af dum-
 "heten, poltroneriet och de falska tänke-
 "fätten från den andra, enligt sakens na-
 "tur alltid ikläder sig en alldeles laglig
 "form, när beskattningen är bevilljad af
 "Representanter. Det är då verkligen
 "Nationen, som genom sine Fullmäktige
 "fattat de Beslut, i följje af hvilka för-
 "aget kan vara ryckt undan Näringarne
 "och brödet ifrån den derigenom nödstäl-
 "da Arbetaren; och det förhateliga af en
 "lådan åtgärd hvilat icke öfver den Verk-
 "ställande Magt, som likväl skördar frug-
 "ten deraf. Hvem deremot bär detta hat
 "under en envålds-regering? Envålds her-
 "ren — och vådan af detta hat skall of-
 "ta hålla roflyktningen tillbaka. — Råd-
 "fråga i öfrigt de så kallade fria Staters
 "erfarenhet." — —

Så lyda inkasten. Jag älskar mitt Fä-
 derneslands närvarande fria Samhälls-för-
 fattning, och jag skall försöka att med
 detta Lands eget exempel försvara den.
 Det är för detta ändamål jag här vill
 framlägga några för längre tider tillbaka
 gjorda anteckningar rörande den Sven-
 ska extra-ordinära Beskattningen under
 Carl XII:s envålds-regering: man jämföre
 den

den med hvad Sveriges Representanter före och efter enväldstiden bevilljat, och mina Landsmän torde i jämförelsen snarare finna en varning för enväldet, än ett läckemedel att nalka sig derintill; det vill säga: de skola kanhända snarare finna sig styrkte än försvagade i sin kärlek för vår nuvarande representativa författning.

Författare hafva gifvits, hvilka i sednare tider fatt i fråga, huruvida Kon. Carl XI. verkligen ägde en oinskränkt enväldsmagt, i synnerhet i afseende på beskattningen. Kanhända härleder sig detta ifrån någon mindre redig sammanblandning af de icke allenast vidsträckta, utan alldeles gränslösa rättigheter, hvilka enligt Ständers Beslut tillhörde denna Konung, och af hans oafbrutna återhållsamhet att utöfva dem. Jag tror icke att man behöfver vara villrådlig i sin öfvertygelse om vidden af den Konungliga magt, som var honom uppdragen, när man med någon uppmärksamhet läser Ständernas yttranden i detta ämne af åren 1680 och 1682, samt deras ytterligare förklaring och bekräftelser derå i Riksdags beslutet af 1693. Man kan likväl lätt ur minnet förlora verkligheten och vidden af denna magt, när man ser den Konung, som dermed är beklädd, utöfva den alldeles så, som

vore han i sitt välde inskränkt inom de gränser, hvilka alla om sin frihet ömtoliga Nationer utstakat för deras Verksällande Magt. Alldrig utgjordes under denna Konungs Regering någon ny skatt, som icke till sitt belopp och sin långvarighet af Rikets församlade Ständer var bevilljad och besluten. Den tid, som för hvarje således bevilljad skatts utgörande af Ständerna utstakades, inskränkte sig ofta inom *ett*, och utsträckte sig aldrig öfver *tvenne* år, hvarigenom det, under en verkelig Envålds Konung, var dem tillåtit, att utan ingrepp i Konungens magt, bereda sig tillfällen att nästan årligen nalkas Thronen med sina Stånds-besvär, å nyo granska de bevilljade medlens fördelning på de skattdragande, och i allmänhet öfverlägga om gemensamma angelägenheter. Således t. ex. beslöts bevillningen af år 1683 endast på *ett* år; den af 1686, på *två* år; den af 1689, på *ett* år. Om Svenska Folket af denna Konungs fött att utöfva ett gränslöst välde, glömdes att det lefde under en Despots spira, återfördes deremot under Efterträdaren, icke utan slutelig känsla af djup smärta, minnet af det offer af rättigheter, som allmänna välfärden en gång fordrat af dess hand.

Det

Det blef icke mera frågan om huru vida en skatt var eller icke var af Ständer bevilljad och beslutad, med föreskrift af summor, tid och fördelning; det var en annan magt, som nu föreskref hvad som var Svenska Folkets skyldighet i denna väg; och denna föreskrift var verkligen tillika en sann tolkning af Regeringslagens anda och mening. Det var nu mera *Kongl. Maj:ts Påbud angående en allmän Contribution*, som merändels årligen föreskref hvad hvar och en Svensk Inbyggare borde utgöra till Staten eller rättare till Kronan. I det *Kongl. Påbudet* af 1699, säger Konungen sig *väl fast ogerna villja besvuda sine trogne Undersåtare med några extraordinarie pålagor och contributioner: icke des mindre*, heter det vidare i ingressen, *som Vi af Kongl. försorg för Vårt Rikes bästa och välsörd i tid måste vara betänkte att göra en sådan författning, som vid närvarande conjunctiurer till Vårt Rikes behöriga säkerhet kan betarvas; ty hafve Vi för nödigt och oumgängeligt funnit, medelst detta Vårt öppne Påbud att utskrifva en allmän contribution öfver hela Vårt Rike, som för innevarande år 1699 till Oss och Vår Krona bör utgöras, &c.* Här ser man således i ett verkli-

gen

gen sinnrikt sammandrag, så väl hvarest beskattnings-rättigheten låg förvarad, som den anbefallda skattens bestämmelse. Dets belopp var under 1699, och med så eller inga förändringar, äfven under några följande åren, hufvudsakligen detta följande:

Af all lön och underhåll, vare sig i penningar, hemmansräntor eller spannmål, som civil- eller militair-Betjente, Prästerskap eller Borgmästare och Råd, verkliga af Kronan njöto, borde utgifvas hvarje tionde penning; de som blott hade characterer voro från denna afgift befriade.

Af Capellaner och Klockare i Städer och på Landet, utgjordes denna contribution efter deröfver författade förteckningar, som afländes till Öfver-Ståthållaren, Gouverneurerna och Landshöfdingarne.

Pastorer i Stockholm, i de andra Städerna och i Bergslagen, hvilka icke hade underhålls-spannmål eller penningar af Kronan, utgjorde afgiften efter deras längheter till följje af listor som fändes till Öfver-Ståthållaren, Gouverneurerna och Landshöfdingarne. Kyrkoherdarne på Landet utgjorde femton daler Silf:nt för 64 besutna helgjärds-hemman.

Tjenstefolk, drängar och legohjon så på landet som i Städerna, item Gatubodsfven.

ivenner och andre Betjente, ingen undantagandes, utan den som var under femton och öfver sextio år, borde så anses, att en Betjent som hade sextio daler K:mt och deröfver i lön, skulle gifva hvarje tionde penning af sin lön, likaledes en Qvins-person som hade trettio daler K:mt; hvilket Husbonden skulle betala och sedan afkorrt på deras lön. För en Dräng som hade ringare eller alls ingen pennin- gelön, gafs två daler S:mt, och en Piga en daler S:mt. Handtverks-gefäller i Städerna gäfvo två daler S:mt af det de för- tjente.

Af Allmogen så skatte som krono, utgjordes för hvarje Legodräng öfver femton år, en daler S:mt, och för en tjenst- piga en half daler S:mt; äfvenväl för hvart hemmavarande Barn öfver femton år, en daler S:mt då det var en son, och en half daler då det var en dotter. Dess- utom gafs af hvarje Frällsebonde på helt hemman, en daler S:mt. — För hvarje Torpare på Prästegårds-ägor två daler S:mt. — För oskattlagde Frälle-Torpare och så kallade Husmän i Skåne, en daler Silfvermynt.

Under-Officerare, Ryttare, Knecktar och Båtsmän (de värfvade undantagne) erlade hvarje tionde penning af deras lön,
och

och deras tjenstfolk blefvo anfedde lika med Allmogens.

Löst folk i Städerna, som ingen viss tjenst, handtering eller näring hade, erlade sex daler Silfvermynt.

Löst folk på Landet, hvilka inga hemman och torp hade och brukade, ej heller på helt och halft år tjenade, såsom Fördelskarlar, Tröskare, Dikare och andre som för dagspenning arbetade, erlade sex daler Silfvermynt.

Den som sökte undandölja någon person, skulle betala dubbelt.

Af hvart helt Frällse-hemman, antingen det innehades af Ridderskapet och Adeln eller Prästerskapet och Borgerkapet, skulle utgöras fem daler S:mt. För denna contribution var ingen fri, hvarken Säterier och Ladugårdar, eller Rå- och Rörs-hemman i Sverge och Finland, samt inlockne Gods i Skåne, Halland, Bohuslän och Blekingen, utan allenast ödes och på frihet upptagne hemman; men Krono- samt Skatte-bönder och Åboer utgjorde af hvar hel gård två daler S:mt.

Af de Krono räntor, som till private voro förpacktade, gafs hvarje fjerde penning. — Likaledes afskrefs af de fruktbara capitalers interesse, som inestodo hos Kronan, hvarje fjerde penning.

Af

Af fruktbara capitalers (i contante penningar) vifse och behållne interesse, utgjordes hvarje fjerde penning; för lärdeles considerationer derifrån befriade, de capitaler, som en eller annan kunde hafva uti Län-Banken; sammaledes den vinst, som kunde förvärfvas genom skepps-parter, så väl som den, hvilken tjäru-handeln kastade af sig åt Interessenterne i densamma. — Den som undandöljde sitt capital, hade förbrutit hela års-interesset.

Ägde någon af Ridderskapet och Adeln, Presterskapet eller Borgerskapet flere än ett hus i Städerna, och dem förhörde, så gafs hvarje fjerde penning af byran.

Bergslagen i allmänhet, så väl som hvar och ett Bruk i synnerhet, contribuerade efter den lista och förteckning, som till vederbörande Landshöfdingar blef afländ; och borde desutom Brukens Betjente, Legofolk, Bruks och Arbets-folk samt Dagakarlar vara denna contribution underkastade, lika som för alla andra var förordnad.

Likaledes skulle Borgerskapet utgöra och contribuera den summa, som de listor innehöllo, hvilka på Borgerskapet voro uppgjorde och till Öfverståhållaren samt Gouverneurer och Landshöfdingar blifvit af-

affände; varandes det derjemte Kongl. Majestäts nådiga villja och befallning, att Öfverståthållaren i Stockholm samt Gouverneurerne och Landshöfdingarne i de öfriga orterna tillika med Städernas Magistrater skulle samma summa så fördela och reparera på alla dem som i Städerna bygga och bo, och antingen till sin person eller ägendom under Magistratens jurisdiction sortera och lyda, ingen undantagandes, som de i anseende till deras gods och ägendom samt efter råd och ämne pröfvas kunna tåla.

Detta Kongl. Påbuds flutmening är denna följande: Och såsom denna här åfvan till påbudna contribution bör sträcka sig öfver hela Vårt Rike Sverige, samt Storjurstdömet Finland: så böra jämvel alla, som deruti bygga och bo, på åfvan skrefne sätt och vis denjemme undergifne vara, kunnandes hvarken enkor eller omyndige barn, för en så allmän pålaga befrias och undantagas; efter som Vi och til dess utgörande härmed vele hafva fastställt och förordnat en viss termin, neml. n. d. 1 Febr. nästkommande år 1700, hvarinom med bändte contributioner till alla delar böra vara riktigt clorerade, eller i vidrigt fall af Vår Öfverståthållare här i Stockholm samt våre Gouverneurer och Landshöfdingar i orterne genom en prompt execution utlökas

och

och infordras. - - Och är härmed vår nådige villje och befallning till alle våre trogne Undersåtare så vdl i gemen som hvar och en i synnerhet, att de ställa sig allt detta, som uti detta Vårt allmänna Påbud är befaldt och förordnad, till underddnig och hør-sam esterrättelse. — Detta var en styl i Beskattnings Lagarne, som ändteligen borde kunna föra Svenska Folket till minnes, hvad det verkligen under den föregående Regeringen kunnat förgäta, nemligen att det lydde under en Konung, som tillfölje af 1680 års förklaring af Ständerne, icke var bunden af någon Regeringsform; under en envålds allom rådande och bjudande souverain Konung, den ingen på jorden är för dess actioner responsabel, utan har magt och våld, efter sitt behag och som en christelig Konung att flyra och regera sitt Rike (Se Riksdags-Beslutet af 1693).

Åfvanstående Kongl. Påbud förnyades de följande åren. — Enligt Rådets påbud angående en allmän contribution, af år 1710, utfordrades, likväl som orden lyda, i anledning af 1686 års Ständernas Riksdags-beslut, samt Kongl. Maj:ts Jednare utgångna Contributions-placater, följande skatt:

Af all lön och underhåll i penningar, hemmans-räntor eller spannmål, som K.

No 39 & 40.

H

Maj:ts

Maj:ts Betjente, Civil- och Militaire-personer, Ridderskapet och Adeln, Presterskapet eller Borgmästare och Råd i Städerna, item Betjente i Collegierne, Bergmästare, Häradshöfdingar, Inspectorer och Fogdar, af Kongl. Maj:t och Kronan för deras tjänster och ämbeten uti lön njöto, item af alla pensioner, gratialer och benådningar, det vare sig i penningar, spannmål eller annat, borde utgifvas hvarje femte penning; och betalte de, som hemmans-räntor eller spannmål uppbuuro, så mycket hvar och en tillkom i penningar, och uträknades contributionen efter den fastställda Markegången. De som blott hade caractèrer belades med enkel contribution.

Pastorer, Capellaner och Klockare i Stockholm, af hvilka de första sig sjelfve ditintills taxerat, *och man befunnit*, som orden lyda i Påbudet, *att de ett fast ringa, och icke i proportion af deras inkomster contribuerat hafva*; item Pastorer, Capellaner och Klockare i de andra Städerna, hvilka tillika med de förre, utom deras underhålls-spannmål eller penningelön, ansefliga förmoner åtnjöto, borde nu å nyo taxeras i proportion af deras inkomster af Herr Kongl. Rådet och Öfver Ståthållaren jämte Magistraten i Stockholm, samt veder-

derbörande Gouverneurer och Landshöfdingar jämte Magistraterna i de andre Städerna, och hvad som de således blefvo enkelt taxerade till, kommo de för år 1710 att dubbelt erlägga och betala. Likaledes borde jämväl Pastorer, Capellaner och Klockare i Bergslagen, som utom det ordinarie underhåll de af Kongl. Maj:ts antingen i penningar eller spannmål åtnjöto, kunde hafva ansefliga intrader, på förberörde fått taxeras af vederbörande Gouverneurer och Landshöfdingar, och sedan för det innevarande året erlägga dubbelt.

Kyrkoherdarnes contribution på Landet fördubblades likaledes.

Tjenstfolk, drängar och legohjon så på Landet som i Städerna, item Gatubodsfvenner och andre Betjente skulle så anses, att de betjenter som hade sextio daler K:mt och deröfver i lön, skulle gifva hvarje femte penning af lönen, och en qvins person, som hade trettio daler K:mt i lön, gaf jämväl hvarje femte penning deraf. För en dräng och en piga som hade alls ingen penninge lön, gafs, för den förre fyra daler S:mt och för den sednare två daler S:mt. Handverksgefäller i Städerna gafs fyra daler S:mt af hvad de förtjente.

Af Skatte- Krono- och Frälle-Allmogen utgjordes, som orden lyda, *i anseende till dejs släta tillstånd, medelst påkomna svårigheter med recrüteringar, durchmarcher och soldaters anskaffande*; likaledes af Torpare på Prästegårds-ägor, oskattlagde Frälle-Torpare, Under Officerare, Ryttare, Knektar och Båtsmän; enkel contribution, efter föregående årens contributions-Placater. — Löft folk i Städerna och på Landet utgjorde äfven endast enkel contribution.

Af hvarje frälle-hemman, så allodial som förlänings-gods, antingen det innehades af Riddersk. och Adeln, andre Ståndspersoner eller Presterskapet och Borgerskapet, utgjordes dubbelt emot vanliga contributionen, neml:n tio Daler Silfvermynt af hvarje helt hemman; *börandes, som orden lyda, för denna contribution ingen vara fri, hvarken Säterier eller Ladugårdar, eller Rå- och Rörs-Hemman i Sverige och Finland, samt Insockne-Gods i Skåne, Halland, Bohuslän och Blekingen, utan allenast Ödes- och på frihet uptagne hemman*; men Krono- samt Skatte-Bönder utgjorde endast enkel contribution, det vill säga: två D:r Silf:mt för hvarje helgård.

Af Krono-Räntor, som till Private före år 1700 d. 13 Aprill, voro förpantade,

de, utgafs hvarannan penning. Likaledes afkrefs af de fruktbara capitalers interesse, som innestodo hos Kongl. Majestät och Kronan, hvarannan penning: detta angeck likväl endast de förpantningar och försträckningar, som voro gjorde före 1700; de åter, som efter den 13 Aprill 1700 blifvit gjorda, i följje af Kongl. Majestäts då utgångne Placat, eller sedermera gjordes till Kongl. Majestät och desz Krona, antingen emot förpantningar af gods och andra Kongl. Majestäts och Kronans reventer och inkomster, eller ock utan någon underpant, blefvo då och för framtiden för all contribution befriade.

Af fruktbara contanta capitalers vissa och behållna interesse hos Private, utgjordes hvarannan penning. Fruktlösa och hemmaliggande capitaler beskattades efter samma princip, alldeles som om Ägarne hade för dem åtnjutit 6 procent. Denna contribution sträckte sig till både ut- och inländska capitaler. Hvar och en skulle underskrifva sin contributionslängd, *det han på sitt samvete och sin redlighet hade upfört och antecknat desz frukt- och ofruktbara capitalers interessen, så in- som ut-Rikes.* Den som icke redeligt gjorde denna upgift, pliktade ett helt års interesse. De som sådane förteguna capitaler skäligen

kunde angifva, låfvades att derföre med färdeles erkänsla blifva ihågkomne. För färdeles confiderationer fritogos från denna skatt, de capitaler, som en och annan i Länebanken kunde hafva inneftående, likaledes den vinit, som kunde förvärfvas genom rederier och skeppsparter, så väl som den fördel, hvilken tjäru-handeln af sig kastade åt Interessenterne deri.

Det förra förordnandet, att den som icke ägde mera än ett hus, skulle vara fri för contribution af den fallande hyran, ändrades nu på det sätt, att alla af Kongl. Majestäts trogne Underfåtare, vare sig af Ridderskapet och Adeln, Presterskapet eller ock Borgerskapet i Städerna, jämväl ock andre Underfåtare som ägde något hus, som kastade någon hyra af sig, skulle af all sådan hyra betala hälften, ehvad de hade ett eller flere hus.

På Kongl. Majestäts vägnar påböds och förordnades nu äfven, att lilla tullen och accisen skulle, så länge kriget påstod, förhöjas till en fjerdepart mera; item våg- och mätare-penningar, last- och bro-penningar, hamn-torg-kol-hö-ved-stempel- och packare-penningar jämväl förhöjas till en fjerdedel; tapperians-accisen på vin och främmande drycker, samt Krögare- och Månglare-accisen förhöjdes till
hälft.

hälften mera än förr. — Likaledes fördubblades charta sigillata-afgiften, likväl Allmogen från denna afgift befriad. — Post taxan förhöjdes till en tredjedel mera än förut.

Bergslagen i allmänhet, så väl som hvar och ett Bruk i synnerhet, skulle nu contribuera dubbelt emot hvad de hitintills, efter den till Landshöfdingarne affända listan, utgjort; hvarförutan deras Betjente, Legofolk, Bruks- och Arbets-folk betalade lika som om andres Tjenste-folk var förordnad.

Likaledes skulle Borgerskapet contribuera dubbelt emot den summa, som de till Öfverståthållaren, Gouverneurerne och Landshöfdingarne affände listor innehöllo; *börandes*, som orden lyda, *hvarken Magistratspersoner, Stadsens Betjente i proportion af deras råd och förmögenhet, ej heller några andre Ståndspersoner, som handel och vandel drifva, sig ifrån denna contribution undandraga; utan tillkommer Herr Kgl. Rådet och Öfver-Ståthållaren, samt Herrar Gouverneurer och Landshöfdingarne å de öfriga orterne, att hafva inseende derpå, att det på hvar Stad reparerade contingent, som nu kommer att fördubblas, blifver ibland vederbörande, som i Städderne bygga och bo, samt någon handel och vandel eller annan borgelig näring idka, skäligen fördelt efter huars och*

ens förmögenhet och näring, ingen undantagande, som de i anseende till deras gods och egendom, samt efter råd och ämne pröfvas kunna tåla.

För 1711 utfordrades, medelst Rådets Påbud af d. 2 Jan. samma år, endast enkel contribution, ehuru vdl, som orden lyda, *den allmänna bristen och trångmålet nog-samt kunde gifva anledning åtminstone till en dubbel contribution;* och man ser med förundran, att rättigheten till denna sistnämnda, stöddes nu åter på 1686 års Riksdags-beslut, sedan man före 1710 flera gånger alldeles utan ringaste skymt af Ständers bifall, och alldeles enligt med Regeringslagens både bokstaf och esprit, egenmäktigt beslutat hvad skatt Riket borde utgöra. Orsaken till denna så alldeles oväntade foglighet, torde hafva varit den, att nöden och kanhända äfven misnöjet började blifva betänkeliga, eller åtminstone ansågos vara det, innan man ännu kände, hvad man sedan genom en säker erfarenhet feck erfaras, nemligen huru långt Nationens tålighet att uthärda allt slags lidande, verkligen sträckte sig. Den entousiasme, som var väckt genom vissa ällskade och till Nationens dåvarande lynne fullkomligt passande egenskaper hos Konungen, började till äfventyrs i någon mon

mon försvagas och allmänna nöden blifva synbar igenom skimret af de mera lysande än nödvändiga krigsbragderne. Rådet säger sig hafva funnit det vara betänkeligt, att pålagga den dubbla contributionen, i anseende till de *flora och mångfalliga oldgenheter, som dessa förslutna åren svärligen tryckt hafva och du Gud bättre trycka*, hvaribland nämnes: *det långvariga krigets tyngd och olyckeliga tillfällen; allmänna misväxter och deraf förorsakad dyr tid och hungersnöd; den inritade smittosamma sjukdomen, som så mångestådes sig utvidgat och kringspridt, samt så många tusende människor borrttryckt; nästan all ndring och bärgning samt handel och vandel uphörde, m. m.* — För 1712 utskrefs också endast enkel contribution, hvarvid man åter fann för godt att åberopa Ständernas beslut af åren 1686 och 1689. —

I ett Konungens eget *Öppna Bref till samt. des trogne Undersätare om jämnlighet i contributionernes utgörande*, dateradt Bender d. 4 Junii år 1712, förklarar Konungen, *huru han desse åren borrtåt oger-na måst erfara, med hvad stor olikhet de medel dre vordne utgjorde, hvilke af Underätarne, till följje af de på sednare Riksdagar skedde Bevillningar, erldgges till de allmänna Riksens tarfvor; i thy den svå-*

raste lasten flannar på dem, hvilke dre af
 svagaste förmögenheten, hvaraf intet annat
 kan följa, än att bördan för dem ändteligen
 blifver så svår, att de dermed intet kunna
 uthärda, ekuru god deras villje elljest kan
 vara, att bidraga hvad som erfordras till det
 allmänna bästa understöd; i följje hvaraf
 Konungen förklarade sig af en sårdeles nå-
 dig omsorg vara föranlåten, att påsinna så-
 dane utvdgar, hvarigenom slike medel med
 större jämnlikhet och mindre besvär kunde ut-
 göras, så ofta Riksfens oumgångeliga
 tarfvor sådant erfordrade. Den således
 i nåder påfundna utvägen var en förmö-
 genhets-avgift, emot hvars utgörande, alla
 andra efter förra vanligheten utgjorda ex-
 traordinära contributioner, skulle komma
 att uphöra. Principerne hvarefter upp-
 skattningen borde ske och avgiften utgöras,
 äro faststälde i en Kongl. Förordning af
 samma datum som nyssnämnda Kongl. Bref,
 och hvilken Förordning sedermera tydli-
 gare förklarades i en annan, daterad Ti-
 murtasch d. 30 Majj 1713. Dessa upp-
 gifna och såsom lag föreskrefna beskatt-
 nings-principer, väl värda ett utmärkt rum
 i Sveriges beskattnings-historia, voro huf-
 vudsakeligen dessa följande:

Den extraordinära beskattningen ansågs
 säkrast kunna ske med en skälig jämnlik-
 het,

het, när af hvar och ens ägendom utgjordes till åttendedelen, fjerdedelen eller hälften af hvarje hundrade penning, mera eller mindre, allt som Rikets tarfvor erfordrade.

Som detta likväl icke kunde verkställas, om icke hvar och ens ägendom uppskattades till ett visst capital i penningar; ville Kongl. Majestät, som orden lyda, hafva lämnat de/s trogne Underåtare frihet, sjelfve att skatta sig fins emellan, allt efter som de pröfva hvars och ens ägendom, både uti löst och fast, efter billigheten kunna tåla, utan att Krono-Betjenterne sig dermed måga befatta, vidare den att de hvar å sin ort som alla andra skattade. Till uppskattningens förrättande, skulle af hvarje Socken på Landet och hvarje Qvarter i Städerna, den skickligaste och mest driftiga vålljas att föra Directionen i den Socken eller det Qvarteret, samt en annan tjenlig person att föra Protocollet och förfärdiga uppskattningsslängderna. Den som förde Directionen borde förja för, att skattningen ordenteligen förrättades, och han skulle söka att drifva den så högt som möjligt var, till en billig jämnlikhets erhållande, hvaruti de andre borde vara honom behjelpelige, efter som de alla hade lika myndighet med all frihet att tala derpå, om någon sig för
rin-

ringa skulle skatta. Alla borde se derpå, att den ene icke måtte få tillfälle att göra den andre för när i uppskattningen, utan dervid iackttaga en skälig billighet, varandes fuller Kronan, som orden lyda i Förordningen härom, lika mycket, om någon sig högt eller ringa skattar, emedan contributionen på detta sättet lika fullt utgår; men det skadar allenast de andra Med-Contribuenter om någon sig för ringa skattar. Fördenskull, heter det vidare, lärer hvar och en så mycket mera ombeslita sig, att Kongl. Majeståts till alla Dets trogne Undersåtares välfärd påsyftade ändamål till en skälig jämnlighets erhållande, må blifva befrämjad, lärandes det icke allenast lända alla i gemen, utan ock hvar och en i synnerhet till lindring uti contributionernes utgörande, när all dgendomen snarare skattas högre än lågre, så att alla capitaler ansenligen upstiga; ty derigenom ökes alldeles intet contributionen som varder påbuden, men kommer på hvar och en så mycket mindre att erläggas. Äfven låfvade Konungen, till en billig upmuntran att förvärfva förmögenhet, att han alltid ville hålla dem större heder värde, hvilka genom idkesamhet och flit hafva förvärfsvat sig någon ansenlig dgendom, och att han icke ville underlåta, att emot sådane förklara Dets Nådiga vdlbehag

bd.

både med heder och andra tjenliga förmoner.

Vid uppskattningen af den fasta ägendomen på Landet, togs till fundament icke allenast den årliga räntan, utan ock alla tillhörigheter och förmoner, som funnos vid ett Gods, såsom godheten af åker och äng, den vinst ägaren kunde hämta af skog, jagt och fiskevatten, samt qvarnar, hamrar, krogar, Torp, m. m. Likaledes hades afseende på Godsets belägenhet att med förre eller mindre lätthet förvandla varorna till penningar; hvarefter sedan all inkomst räknades till capital efter $4 \frac{1}{2}$ procent. Ödes- och på frihet upptagna hemman, uppskattades likasom om de varit i fullt bruk.

Allt hvad som tillhörde det Allmänna samt Kyrkor och Skolor, äfven som hvad till pios usus var förländt, befriades ifrån all contribution; undantagandes hvad Innehafvarne deraf ägde i lös ägendom. — Alla skatte-rättigheter, både af Rusthåll och andra lägenheter, blefvo efter deras rätta värde till capital uppskattade.

Krono- Skatte- och Frällse-Bönder contribuerade intet för hemmanen, undantagande hvad skatte-rättigheten angeck; men deras lösa ägendom uppskattades lika som alla andras. På lika sätt förhöll det sig med

med skattlagde och oskattlagde Torpare, Gatu-husmän i Skåne, med flere fådane af hvad beskaffenhet som hellst.

Med fast ägendom i Städerna förstods följande: bebyggde och obebyggde tomter; deruppå byggda hus; trädgårdar; väderqvarnar; Stadens åker och äng, m. m. Och som husen till en del anlågos icke gifva någon vinst, utan i stället mera vara ägarne till befvär i anseende till deras årliga vidmagthållande, samt dessutom en svår contribution på husen mycket skulle hindra Städernas bebyggande och uppkomst; så pröfvade Kongl. Maj:t för billigt, att husen skulle njuta någon lindring emot fast ägendom på landet, och det i den mån, att af hus till fyrahundra tusen daler S:mts värde icke erlades mera, än för ett hundra tusen daler S:mt i annan ägendom. Men alla tomter, antingen de voro bebyggde eller icke, hvilka särskildt blefvo uppskattade med dertill hörande åker och äng, väderqvarnar, trädgårdar, m. m. njöto icke denna lindring till godo; på samma sätt förhöll det sig med afbrände och förfallne hus, så länge de icke voro behörigen återupbyggde.

Med lös ägendom förstods följande: fruktbara och ofruktbara capitaler, antingen i penningar, skepps parter, compagnie-actier,

actier, eller af hvad namn det vara må, in- eller utomlands liggande varor, gård-afvel, med allt annat som kan räknas för ägendom; men löner, pensioner eller gratialer, samt lifstids- och på behagelig tid erhållna förläningar af Kronan, blefvo denna gång alldeles ifrån contribution befriade.

Uppskattningen af den fasta ägendomen skulle ske på den ort, der ägendomen var belägen; men all den lösa ägendomen uppskattades der ägarens rätta hemvist var, antingen han sjelf var tillstädes eller icke, och oaktadt att ägendomen var på åtskilliga orter tillfinnandes.

Uppskattningen på Landet förrättades i hvarje Sochen särskilt; och i Städerna i hvarje Qvarter, hvarest alla de som bodde i Qvarteret, af hvad Stånd och villkor som hellst, skulle komma tillsammans på det ställe, der det var beqvämligast och hvarom de kunde förena sig.

Uti Städerna uppskattades först alla tomter, antingen de voro bebyggde eller icke; sedan uppskattades särskildt hvad som på tomterne var uppbyggt.

Sedan uppskattningen af den fasta ägendomen var förrättad och behörigen antecknad, företogs uppskattningen af den lösa ägendomen, hvarvid början skulle göras med den oförmögaste. Då skulle
hvar

hvar och en först uppskatta sig sjelf till all sin lösa ägendom, af hvad namn det vara måtte: funno dervid de andre, att någon uppskattade sig alltför ringa, skulle sådant påminnas och få länge jämkas, till dess antingen med allas bifall eller ock genom de flestas beslut, en skälig uppskattning erhöles, från hvilken ingen skulle undslippa, af hvad stånd och villkor som hellst.

På det att Underfåtarne skulle få mycket mera vara försäkrade, att de af dem utgjorda contributioner blefvo använde till Rikets försvar och andra högst angelägna behof, ville Kongl. Maj:t, af ett färdeles nådigt förtroende, lämna hela contributions-verket under Underfåtarnes egen förvaltning, så att Stats-Contoret dermed icke skulle hafva den minsta befattning. Denna förvaltning troddes bäst och beqvämligast kunna bestridas af Ständernas Banco-Fullmäktige, hvarigenom Bankens credit jämväl troddes blifva styrkt. Alla dessa contributions-medel borde komma under särskild beräkning ifrån andra Bankens medel, under tittel af ett Contributions-Ränteri, hvartill nödige Betjente skulle antagas. Uti Gouvernementerne och Länen uppbars väl contributionerne efter vanligheten af Kronans Uppbörds-
män;

män; men det lämnades Underfåtarne i hvarje Gouvernement eller Län fritt, att strax vid första sammankomsten utvällja deras egen Räntmästare, som af Uppbörds-
 männen skulle emottaga contributions-
 medlen, derföre göra redo inför Contribu-
 tions-Ränteriet, samt utan drögsål beta-
 la hvad som af bemalte Ränteri på ho-
 nom asignerades. Contributions- medlen
 borde ingalunda sammanblandas med Kro-
 nans räntor, utan sättas i godt förvar i en
 särskild kista, under tre lås och nycklar,
 af hvilka sistnämnde Landshöfdingen ha-
 de den ena, den utvalda Räntmästaren
 den andra, samt någon bekedlig och vid
 första sammankomsten vald man, som bodde
 i Orten, den tredje. Alla som hade ä-
 gendom i Länet gingo i borgen för den
 valda Räntmästaren, så att hela Länet
 skulle ersätta den förlust, som genom ho-
 nom kunde uppkomma.

Till lättnad och biträde för Contribu-
 tions-Ränteriet, fann Kongl. Maj:t för
 godt, att årligen förordna en af Dets Råd,
 som skulle vara det till hjälp och bistånd;
 så att Verket måtte hafva en viss att hål-
 la sig till, som kunde andraga hvad till dets
 framgång erfordrades och gifva handräck-
 ning när det var nödigt.

När uppskattningen uti en Socken var förrättad, skulle den, som var utvald att föra directionen, låta förfärdiga tvänne Uppskattnings-längder, nemligen en på den fasta, och en på den lösa ägendomen, samt skicka tvänne af hvardera slaget till Gouverneuren och Landshöfdingen; men det vid uppskattningen hållna protocollet skulle underskrifvas och förseglas, samt förvaras i Kyrkan, till esterrättelse vid nästa skattning. I Städerna uppfattes en uppskattnings-längd i hvar Qvarter, på alla bebyggda och obebyggda tomter, med dertill slagen åker och äng, samt trädgårdar, väderqvarnar, m. m.; en annan på sjelfva husen och deras värde, och den tredje på den lösa egendomen i Qvarteret: dessa listor fändes till Magistraten; men det vid uppskattningen hållna protocollet förvarades uti den till Qvarteret hörande Kyrkan. Magistraten skulle strax låta sammandraga dessa quarterslängder till en längd, dock färskildt för hvar och en slags ägendom, samt affända tvänne af hvardera till Gouverneuren eller Landshöfdingen; men i Stockholm skickades de till Öfver-Ståthållaren.

Af dessa längder skulle straxt Öfver-Ståthållaren, Gouverneurerne och Landshöfdingarne skicka en af hvardera slaget
till

till Contributions-Ränteriet: sedan genomfågos de af hvar och en i sin ort, och om någon dervid hade att påminna, anmärktes det vid nästa uppskattning.

När Statsverket var afslutadt, och man deraf feck se huru stor summa det näst påföljande året erfordrades till Rikets omgängeliga förnödenheter, skulle samtelige Kongl. Maj:ts hemmavarande Råd tillstålla det tillförordnade Kongl. Rådet samt Contributions-Ränteriet hvar sin underskrifven förteckning på hela den summa Staten behöfde, samt huru mycket till hvart behof och till hvilken medlen skulle betalas. Derefter borde sedan Banco-Fullmäktige eller Contributions-Ränteriet genom uträkning utröna huruvida *en ottiondedel, en fjerdedel, eller en half*, mera eller mindre, af hvarje hundra penning skulle erläggas. Att afgiften möjligtvis kunde blifva mycket kännbarare, än det högsta här nämndes, nemligen *en half procent*, kom ännu icke i fråga: tilläggningsorden *mera eller mindre*, var likväl af en märkbar betydelse, som aflägsnade all skynt af en utstakad gräns, likväl så nödig för en skattdragande menighets trygghet. — Som åtskilliga högst angelägna utgifter in på året kunde förefalla, hvilka man icke kunnat förutse, borde uträkningen

gen af contributionen få ske, att en betydlig summa kunde vara i beredskap till sådana behof, öfver hvad den öfver Statsbehofvet uppgjorda förteckningen innehöll. — Contributions - Ränteriet skulle handteras under samma eds pligt och med samma tyftnad, som Banco verket, så att ingen främmande, eller den som icke vederborde, finge veta dess tillstånd till inkomst eller utgift. Sedan uträkningen vore gjord, skulle Contributions Ränteriet låta Öfver-Ståthållaren samt Gouverneurerna och Landshöfdingarne veta huru stor contribution komme att utskrifvas och uppbäras, hvilket hvar och en i sin ort strax skulle efterkomma.

På det Underfåtarne likväl icke måtte belväras med alltför stor contribution på en gång, skulle Kongl. Råden noga öfverlägga, hvilka utgifter det året vore högst nödiga, och låta de andra till nästa året anstå.

Hvad som af den således utskrefna contribution öfverskred utgifterna för det ena året, det skulle hållas i godt förvar till det nästföljande årets behof, och om görligt vore, lättas i Läne - Banken för interesse. Af detta öfverskott kunde Kongl. Rådet, så väl som Banco-Fullmäktige och de Betjente, som till Verket behöfdes,

nju-

njuta vils lön, samt andra nödiga omkostnader godtgöras; men när tillståndet blefve sådant, att inga contributioner vidare behöfdes, då förblefve detta öfverskått stående på interesse i Läne-Banken, för Contributions-Ränteriets räkning, att användas till Underfåtarnes allmänna bästa, när så erfordrades. Huru det tillförordnade Rådet samt Banco-Fullmäktige fattade meningen af denna föreskrift för Verkets inrättning och aflöning; hvad som deraf genom Konungens uttryckeliga befallning upphäfdes, samt huru vida det blef fråga om behållning eller nya tillskott, skall längre fram med utförlighet visas.

Hela contributionen borde vara utbetald i Februarii månad, sedan uppskattningen hölten förut vore förrättad, att man i rättan tid kunde af densamma sig betjena, och ej af brist på nödiga medel, låta bästa tiden och tillfället gå förbi att förrätta något nyttigt till Rikets tjenst. — På det att tiden icke alltför långt måtte utdragas med contributioners utskrifvande, till des alla uppskattningslängder inkommo, skulle dermed icke dröjas, utan sådant strax förrättas när uppskattningslängder ifrån så många Län inkommit, att

I 3

man

man af dem ungefär kunde dömma huru stor contribution borde utskrifvas.

Contributions-Ränteriet skulle göra den anstalt, att medlen till hvart och ett behof, efter den af Kongl. Råden erhållna förteckningen, i rättan tid och utan uppehåll blefvo afsevererade på de orter, der de behöfdes. Om tiden till vissa utgifters betalande infölle innan contributions-medlen influtit, borde Ständernas Banco-Fullmäktige upplåna så mycket som behöfdes, emot sådana interessen, som tidernes beskaffenhet fordrade, så att utgifterna icke kommo att stufsa. Lånet med det upplupna interessen kunde sedan betalas af contributions medlen, *emedan, som orden lyda i Förordningen, det fast nyttigare är, att betala interessen för medlen, än att i brist deraf försomma det, som högst angäldet är till Rikens välfärd.*

Öfver-Ståthållaren samt Gouverneuren och Landshöfdingen, jämte Uppbördsmännen, i hvart Län, borde svara före, att contributionen vid terminen riktigt blef betald; och på det sådant så mycket bättre måtte kunna ske, tilläts det Uppbördsmännen, att för den tredskandes räkning upplåna så mycket, som det hvartill des contribution sig besteg, emot en half procents interesse i veckan, hvilket interesse tillika

ka med sjelfva contributions-summan skul-
le af den tredskandes ägendom exseqve-
ras, i fall han sig ej sjelf dermed in-
funne.

Sedan contributionen på detta sätt var
inrättad, upphäfdes och afskaffades alla
andra contributioner, såsom durktågs-gär-
den, tionde penningen af löner, legofolks-
contributionen, tjerde-penningen af hus-
hyror och capitaler, eldstads-contributio-
nen, fem- och två-dalers contributionen af
hvert hemman, Presterskapets contribution
af helgjärds-mantalen, med mera sådant,
som af alla Stånd i gemen, eller hvert
Stånd särskildt blifvit utgjorde, ehvad
namn de hafva kunna.

Förordningens sista §. lyder sålunda:
*Skulle något mera nyttigt kunna vid handen
gijvas, som kan lända till Verkets större
lätthet och mera befrämjande af Kgl. Maj:ts
påsyftade ändamål, att lisa Dess trogna Un-
dersåtare, så kan hvar och en sig ombeslita
sådant att påfinna, samt hos den vid Verket
förorordnade Kongl. Rådet dermed inkomma,
hvilken sådant Kongl. Majestdt i underdånig-
het lärer tillkännagifva, då det, som pröfvas
vara nyttigt, kan komma att efterlesvas.*

Om Nationen ägt rättigheten, att ge-
nom en förnuftigt sammansatt representa-
tion besluta öfver Statens utgifter; och

om contributions-verket, i stället för att vara tillflutit inom hemlighets-förbindelser och tyfthets-eder, haft den hufvudsakeliga förbindelsen sig ålagd, att åt Nationen och hvarje des medlem lämna öppen tillgång till sina räkenskapers genomseende; så hade denna beskattning, med få ändringar, kanhända varit den förnuftigaste, som Svenska Nationen, för och efter den tiden, någonsin varit underkastad. Men när Stats utgifterne, och de företag som till hufvudsakelig del bestämde deras belopp, beslötos af en arbitrar, af en från National-villjan alldeles afskild magt; och när den utgjorda skattens allmänna belopp, samt årliga förhållandet emellan utgift och inkomst inom verket, alldeles undångömdes för Allmänhetens ögon; öppnade denna skattnings-method en lika lätt som derigenom vådelig tillgång till den sista då ännu återstående national-välmågan, hvaraf man utan svårighet lärer inse följderna.

När uppskattningen om hösten 1712 skulle fättas i verket, så att förmögenhets-afgiften för det följande året måtte kunna utgå, gjordes af Öfverståthållaren och Stockholms Magistrat, genom en publication af d. 3 Nov. 1712, och i kraft af enskild befallning från Konungen samt

en

en ifrån de Kongl. Råden aflåten skrifvelse i detta ämne, vissa påminnelser och tillagda föreskrifter, rörande uppskattningen i Stockholm, af hvilka följande kunna förtjena att anföras:

Sedan uti hvart Qvarter viffe personer af Adeln, Ståndspersoner och Borgare blifvit utfedde och förordnade, hvilka hade magt och myndighet att till denna uppskattning sammankalla alla dem, som i Qvarteret bodde och vistades; ålades nu vederbörande, som uti hvart Qvarter dervid hade direction, att till d. 17 November, genom skrifteligt anslag på det hus, hvarest sammankomsten skulle ske, låta sammankalla alla dem, som i Qvarteret bodde, så väl Husbonde-folket, af hvad stånd och vilkor de voro, som deras underhafvande Betjente och Tjenstfolk. De till direction förordnade ägde magt och tillstånd, att pålägga och befalla någon af de ringare, som i Qvarteret bodde, att båda och kalla de andre i Qvarteret till uppskattningen. Om någon beträddes med, att upfåteligen och utan laga förfall undanhålla sig ifrån uppskattningen sedan han blifvit bådad, borde densamma, efter beskaffenheten, med arbiträrt straff blifva anfedd.

Ehuru således viffe personer voro utnämnde att föra directionen, stod det likväl hvar och en, som bodde i Qvarteret, fritt, att vara Uppskattningsman tillika med de andre i samma Qvarter.

De tillförordnade lämnades fri tillgång till Mantalslängderne, på alla 3 Kämnärs-Rätterne, för att utröna Qvarterens storlek.

Vid uppskattningen af den fasta ägendomen skulle iakttagas, att om densamma på ett eller annat sätt var graverad, antingen med förpantning, eller med processer, eller på hvad annat sätt som hellst, så skulle en sådan fast ägendom lika fullt blifva uppskattad, samt contributionen af densamma betald. *Kongl. Majestät håller sig, som orden lyda, hvad contributionens erläggande angår, vid sjelfva ägendomen och den som densamma i possession hafver, lämnandes vederbörande att förlikas derom det bästa de kunna.*

De som uppvisade sina köpebref, utan någon i förordningen gjord åtskillnad emellan äldre och nyare, borde ingen vidare uppskattning till den fasta ägendomen undergå, om icke genom några sedermera gjorda förbättringar å ägendomen, värdet deraf var förhöjdt.

Ofria Tomter undergingo ingen uppskattning, men väl all cultur och åbyggnad derå.

För utlånad lös ägendom, utgjordes contributionen af ägaren och icke af låntagaren.

Krono förpantningar och förskott till Kongl. Majestäts och Rikets tjenst, som tillförene ifrån all contribution blifvit frikallade, så väl som alla i Låne-Banken stående fruktbara capitaler, blefvo, intill des Kongl. Majestäts ytterligare förklaring kunde inhämtas, för contribution befriade.

Det var tillåtit att utgöra denna contribution, ej allenast med penningar, utan jämväl med Råg, Korn, Hafra, Ärtor, Gryn, Smör, Kött och Fläsk. De som hellre med sådana proviant-perledlar, än med penningar, ville afbördas sig denna skatt, hänvisades till Kongl. Kammar Collegium, att der om priset accordera och afsluta. De åter, som betalade i reda penningar, borde infätta dem i Växel-Banken för Contributions-Ränteriets räkning.

Genom en ny Öfver-Ståthållarens och Magistratens i Stockholm publication af den 15 November samma år, kungjordes de Kongl. Rådens, i Konungens höga namn och intill dess Hans egen befall.

fallning hann ankomma, under den 14 i samma månad gifna bifall, till det, som orden lyda, *trafiquerande Borgerskapets suplique*, att i tyfthet och Jub rosa erlægga sin contribution, en af hundrade nu i förflö-
 ne och till desz att en allmän taxering kan blifva författad, - - dock det allena om den lösa ägendomen till förståendes. I följje deraf kundgjordes, att de trafiquerande af Borgerskapet, så väl som alla andra, borde på den utsatta dagen infinna sig, hvar och en i sitt kvarter, hos den som derstädes förde direction, och der, gemensamt med de andre, undergå uppskattning af den fasta ägendomen; men hvad den lösa ägendomen angeck, så ägde hvar och en, som förmente sig höra till det trafiquerande Borgerskapet, att begära anstånd med uppskattningen deraf, till desz han finge angifva sig i den tillsatte och förordnade Comissionen i Kongl. Contributions-Ränteriet, och erhålla bemäldte Comissions skrifteliga bevis, att han ibland det trafiquerande Borgerskapet var antecknad. Detta bevis skulle inom den 29 November uppvisas hos den till direction i Qvarteret tillförordnade; hvarefter en sådan trafiquerande Borgare för sin lösa ägendom ifrån all uppskattning frikallades, emedan han komme att erlægga contribu-
 tio-

tionen för samma sin ägendom ibland det trafiquerande Borgerfkapet.

Från Kongl. Råden utgeck under den 5 Jan. 1713, en skarp och rörande föreställning till samtelige Kongl. Maj:ts Underfätare, om deras ägendoms rigtiga uppgifvande; hvarjemte bifogades påminnelser om fordna förordnanden, enligt hvilka den, som något undanhölle, af hvad han med rätta gifva borde, skulle erlægga 12 procent. Äfven åberopades, att vid dylika uppskattningar, hvilka i K. Gustaf Adolphs tid varit brukelige, var den, som för ringa uppgaf sin ägendom, förfallen att afstå densamma emot lösen till det värde, han sjelf uppgaf, enligt samma Konungs förklaring af år 1619.

I en Publication från Öfver-Ståthållaren samt Magistraten i Stockholm af d. 6 Febr. 1713, klagas i de mest rörande uttryck deröfver, att ehuru väl man förmodat, att de förut utfärdade Publicationer om contributionens erläggande inom den i Kongl. Förordningen af d. 4 Junii 1712 utsatte termin af den sista Februarii 1713, skulle haft någon bättre påföljd och verkan, hade likväl mycket ringa af contributionen hårtills influtit. Den som nu icke inom Februarii månads slut hade betalt sin contribution

tribution, skulle för sin tredska böta en half procent i veckan.

Läfaren har sett, att i Kongl. Förordningen af den 4 Junii 1712, icke egentligen tycktes vara fråga om mera, än *en åttandedel, en fjerdedel, eller en half* af hvarje hundrade penning. Likväl utfärdades af Rådet, redan inom slutet af Martii månad 1713, skrifveller till Öfver-Ståthållaren, Gouverneurerne och Landshöfdingarne, af innehåll: att deras Excellencer med färdeles nöje förnummit, huruledes Kongl. Maj:ts trogne Underfätare redan erlagt *en* procent af all ägendom, och att de intet högre önskade, än att Kgl. Maj:ts trogne Underfätare från någon vidare afgift i de besvärliga tiderne måtte förskonas; men emedan den redan påbudne och erlagde *ena* procenten af all ägendom befanns icke förslå och tillräckelig vara . . . få hafva Deras Excellencer funnit sig nödsakade, under Kongl. Maj:ts fjerran frånvaro, och uti Dets höga namn, att förordna, det hvar och en för den uti innevarande år påbudne Skattnings - contributionen, skall erlægga i penningar, och icke i spannmål eller andra persedlar, *den nu en procent* af sin ägendom.

Det försäkrades väl i Kongl. Förordningen af d. 4 Junii 1712, att *sedan Uppskatt*

skattnings-contributionen var inrättad, skulle alla andra contributioner upphävas och afskaffas, ehvad namn de hafva kunna. Likväl påböds redan den 1 Julii 1713, af K. Rådet, sedan 2 procent af all ägendom var påbuden och utgjord, en penningegård öfver hela Riket, som sträckte sig kännbart öfver alla Stånd, och skulle vara utgjord inom den 15 derpå följande Augusti.

I Kongl. Förordningen af d. 3 Januarii 1710, stod väl uttryckeligen: *att hvad anbelangar de fördräckningar, hvilka sedan d. 13 Aprill 1700 och uppå Kongl. Maj:ts då utgångna Placat, af en och annan åre gjorde, eller hädanefter kunna göras till K. Maj:t och Dets Krono, antingen emot förpantningar af gods - - eller ock utan någon underpant; så blifva de både nu och i framtiden för all contribution befriade.* Likväl förklarades genom en annan Kongl. Förordning af d. 18 Julii 1713, att förpantningarne och Läne - Banco - capitalerne, icke mera än all den öfriga ägendomen i Riket, skulle vara frikallade från den allmänna förmögenhets-afgiften *). Man synes

*) Uti Banco-Utskottets *omständeliga relation angående Banco-Verket*, meddelad Riksfens Ständer vid innevarande års Riksdag, heter det i anledning af den 1713 på Läne-Banco-capitaler-

nes således redan den tiden hafva ve-
 tat sätta i practisk utöfning den vackra lä-
 ran, att Samhälls-magten kan bryta och
 upplösa sina enskilda förbindelser: det var
 likväl en sednare tids Tänkare och Patrio-
 ter förbehållit, att sätta denna för Staten
 och menskligheten hedrande lära i syste-
 matisk form, och stödja den på förnufts-
 skäl.

Genom Publicationen af den 30 Maji
 1713, gifven Timurtafch vid Adrianopel,
 förklarade Konungen, att som det vid den
 sist öfverståndne uppskattningen torde haf-
 va händt, att en eller annan utaf okun-
 nighet om rätta förståndet af den nya
 contributions-ordningen, icke rätteligen
 uppgifvit sin ägendom, eller mera af en
 få.

ne lagda förmögenhets-afgiften:”föreställningar
 dereinot, stödda på Bankens grundförfattning
 och privilegier samt Bankens närvarande för-
 lägenhet, uraktlätos icke af Fullmäktiga; *men*
Rådets häruti tagna beslut blef af Konungen gil-
ladt” (Se Ridderk. och Adelns Protocoller sid.
 1339, r. 20). Likväl synas den tidens Hand-
 lingar utvisa, att Rådet icke i följje af Kongl.
 Förordningen af d. 4 Junii 1712 belade Lä-
 ne-Banco-Capitalerne med någon afgift, utan
 tvärt om frikände dem derifrån, intill dels
 Konungens speciella befallning och förklaring
 derom ankom (se Rådets publication af d. 18
 Julii 1713).

fåfång inbillad fruktan, än af arghet, undandölgt något som bordt uppskattas; alltså, heter det vidare, och emedan man i början af sådana nya Verks inrättande har svårt att bringa all ting strax i den fullkomlighet som vederbör, och Vi förmode, at hvar och en hådanefter, och sedan han om rätta förståndet af Förordningen bättre är underordnad, den samma uti allt noga och redeligen lärer efterlefva; ty vele Vi härmed i nåder hafva förklarad, det i fall efter hållen revidering skulle befinnas, att någon ägendom vore förtegrad eller för ringa skattad, då skall sådant lämnas opåtaldt, så att ingen contribution för det året deraf betalas, dock bör sådant vid nästa skattning intet gås förbi, ståendes då hvar och en fritt, utan frugtan för gravationer af det förflutna året, att skatta sig högre.

Genom Kongl. Förordningen af den 7 Januarii 1714, upphäfdes och afskaffades all lefverans af spannmål och andra proviants-perfedlar i afräkning på förmögenhets-afgiften, för nästkommande året och framgent; af det skäl, att contributionssumman, som årligen efter hållen skattning varder utskrifven, mycket derigenom förminskas, att i stället för reda penningar, anseelige spannmåls-poster och andra proviant-perfedlar uti contributionen blifva lefvererade, i

thy icke allenaft det höga priset, hvarföre spannmålen och andre perjedlar emottagas, utan ock de åtskilliga omkostnader man derpå måste använda, innan det på behöriga orter kan nyttjas, på sjelfva contributions-summan komma att afgå, så att densamma sedan så mycket mindre förslår till de alldrånödige och högst omträngande tarfvor, utan nödgas man i anseende dertill contributionen så mycket högre utskrifva, hvarigenom de mesta Contribuenter, hvilka intet nyttja den fördelen att lesverera spannmål och perjedlar, mer än de andra komma att belastas.

Under den 1 Febr. 1714 utfärdade Rådet tvänne Påbud: det ena förkunnade för Rikets Inbyggare, att Konungens skrifvelse af den 30 Maji 1713, hvilken påböd en lika contribution för år 1714, som för det nästförflutne 1713, kommit att in uppå 8:de månaden uteblifva, och dymedelst den tid, som Hans Maj:t förment skola till de förut nödige anstalters görande och beskattningens verkställande brukas, fåfångt blifvit förlorad, så att, om allt sådant som Hans Maj:t uti Augusti månad förledne år presumerat efter Dets ordres kunnat ske, nu först skulle förordnas, sjelfva contributionen omöjeliggen förr än ganska sent på året utfalla skulle. Fördenskull och som den närvaran-

rande tidens beskaffenhet ett så långt uppskof till nödige medels sammanbringande icke tillåta kunde, och Kongl. Maj:ts trogna Ständer, som då voro förfamlade, *en annan på Riksdags-Besluten samt förra derefter inrättade Kongl. Maj:ts Contributions-Placater grundad contributions-method föreslagit*, och om des verkställande anhållit, med förfäkran, att den långt tidigare och jämväl tillräckeligare utfalla skulle; så ansåg Regeringen det vara *försvarligast och nyttigast* i anseende till ofvannämnda omständigheter, att *för denna gången och allenast för detta innevarande år* gifva sitt bifall till samma contributions-förslag.

De 1713 och 1714 förfamlade Ständers öde, att af Konungen med onåde upplöfas, är allmänt bekant: att resultaten af deras öfverläggningar måste i allmänhet öfverlämnas åt hemligheten och glömskan, är likaledes väl känt. Likväl har jag icke annat kunnat finna, af de handlingar som varit att tillgå, än att den vigtiga förändring i den extra ordinära beskattningen, som af dessa Ständer föreslogs och af den hemmavarande Regeringen antogs, gick i verkställighet. Genom denna förändring upphörde förmögenhets-afgiften, lika som på försök, och

man gick i det hufvudsakligaste tillbaka till den så kallade *dubbla contribution*, som för år 1710 varit anbefalld och utgjord, till betydlig känning för Embetsmän, Skatte- och Frällse-Bönder, den fattigare Arbets klassen, m. fl. Läne-Banco-capitalerne blefvo nu följagteligen icke belagda med någon afgift; och de lån, som till Kronan voro gjorda före d. 13 Aprill 1700, jämte förpantningarne, blefvo åter ifrån beskattning befriade. Emellan Contributions-Förordningen för 1710, och denna för 1714, var äfven någon skillnad, hvaribland följande egenteligen synes förtjena att blifva anmärkt: Frällse-bonden skulle af en helgård nu utgöra endast hälften emot en Skatte-bonde. — Post- och Lots-hemman belades med fem daler S:mt. — De rot-frie Gästgifverierne utgjorde för deras krögeri-rättighet fyra daler S:mt: de åter, som njöto gratialer eller Krono-inkomster till Gästgifveriets underhåll, skulle afstå hälften deraf. — Frällse-Mjöl och Såg-qvarnar som gingo hela året, belades med 1 daler S:mt för hvart par stenar; de som gingo endast höst och vår, med 16 öre S:mt: Mølneren belades desz utom lika med qvarnen. — Som vi redan anmärkt, blefvo alla efter d. 3 Aprill 1700 till Kronan gjorda lån, tilli-

lika med förpantningarne, från beskattning befriade; men, heter det i Förordningen, som likväl mången torde finnas, som kunde tycka sig hafva skäl att godvilligt gifva något af sin förpantning, så har hvar och en Panthafvare, då de derom här i Stockholm af Öfver Ståthållaren samt i Landsorterne af vederbörande Gouverneurer och Landshöfdingar blifva sammankallade, att utlåta och förklara sig, huruvida, och huru mycket han godvilligt, i anseende till denne allmänne nöden, för sin innehafvande förpantning och dess deraf flytande revenue och inkomst, till Kongl. Maj:t och Kronan vill gifva och afstå, då hvars och ens förklaring och utlåtande sedan till Hans Kongl. Maj:t insändes, lärandes Hans Kongl. Maj:t en sådan deras undersätelige beredvillighet, med Kongl. ynnest, samt med vdförtjent heder emot dem och deras Anhörige anse och upptaga. — Bergsmans-hamrarne och Hyttorne, lika som en del af Bruks-betjeningen belades med högre afgift. — Arrendatorer af Bruk och Landtägendomar betalade hvarje 20:de penning af arrende-summan. — Pastorer, Capelaner, och Klockare i Småstäderne och Bergslagen belades nu endast med enkel contribution: likaledes Pastorer på Landet, i anseende till den omkostning de gjort vid Dragone-prestationer och andre dem

tryckande besvär. — Betjente, Drängar och Pigor blefvo väl ålagde endast enkel contribution; men med svår lagskärpning vid utkräfjandet deraf: om Husbonde öfvertygades, att ej riktigt hafva uppgifvit lönings-summan, skulle han dertill till Kgl. Maj:t pligta med hela lönen; beträddes han med att hafva undandölgt någon person, borde han böta efter Mantals-instruktionen 20 daler S:mt; om någon af tjenstefolket velat genom förutgjorda aftal och betinganden, eller på annat sätt, förmå sitt Husbondfolk att betala contribution för sig utan att afkorrta den på lönen, skulle en sådan, om det var en mansperson, vara sjelfskrefven till Soldat eller Båtsman; var det åter en qvinsperson, blef hon förfallen till publikt arbete: dessa två sistnämnda lika orimliga som barbariska föreskrifter skulle gå i verkställighet, om också det förmenta brottet ej yppades förr än flera år sedan det var begångit. — Handtverks-Gesäller, Allmogens samt Under-Officerares, Ryttares, Knecktars och Båtsmäns tjenstefolk, belades med enkel contribution. — Så kalladt *löst folk* i Städerna och på Landet utgjorde dubbel contribution: om de ej orkade den betala, voro manspersonerne förfallne till Knektar eller Båtsmän, och qvinsper-

fonerne till publikt arbete. — Inhyfeshjon, få man- som qvinfolk, få arbetsföre att de kunde arbeta för födan, och när de icke hade vanföra förälldrar att sköta, belades med 3 daler S:mt: om de icke kunde utgöra denna skatt, togos de till publikt arbete; var åter dertill ingen tillgång, kunde hvem som inom Socknen ville, taga ett sådant hjon i sitt arbete, gifva det födan och utgöra des skatt. — *Hvad Durktågs-gården vidkommer*, heter det i denna Förordning, som i krigstider plågar utgöras, så kommer den ofvenvdl för innevarande år att utbetalas. — Städernas contingent nedfattes till en tredjedel mindre än den förut vanliga, men de återstående två-tredjedelarne måste dubbelt utgöras; till hvilken skatts afbördande alla de skulle bidra, som i Städerna byggde och bodde, och antingen till sina personer eller sin ägen- dom hörde under Magistratens Jurisdiction, eller någon handel och vandel, eller någon annan borgerlig näring idkade; oackadt hvad privilegier eller ombyte i Ståndet de kunde hafva sig förskaffat. — Denna contribution borde alldras till nästa Påsktid erläggas och clareras.

Den hemmavarande Regeringens andra förordnande, af samma datum som föregående, påböd att halfva contributio-

nen för år 1714 kunde utgöras i spannmål, hvilken beräknades efter de af Kronan sjelf i samma förordnande stadgade pris.

Under den 9 Februarii 1714 utfärdades ett Bref ifrån Rådet till alla Gouverneurer och Landshöfdingar, hvaruti en *allmän nöd- och krigs-hjelp* för samma år, i följje af de förfamlade Ständernes beslut, utkräfdes. De af Ridderskapet och Adeln, Ståndspersoner och Borgerskapet, som bodde i de Provinser, hvilka för fiendtligt infall varit befriade, skulle af *visse redelige, af alla tre Stånden dertill utvalde, Samvetsmän*, under den förnämste Adelige personens direction, således anses, att dervid kom i consideration hvars och ens villkor, och hvad förmögenhet en kunde hafva uti sådan ägendom, som uti den utgångne Contributions-Förordningen icke blifvit nämnd och med någon contribution redan belagd; såsom ock hvad omkostnad och utgift hvar och en i sitt lefverne, till äfventyrs vida öfver sitt Stånd, gjorde. Hvarefter, och så framt en sådan ej godvilligt ville åtaga sig hvad tillbörligt var, komme han att bidraga till denna nöd- och krigs-hjelp hvad skäligt kunde pröfvas: dock så, att de minst förmögne icke fingo slippa under fyra daler

S:mt,

S:mt, och de förmögnare icke mot deras villja högre beläggas, än med 300 daler S:mt. — De som i Stockholm skulle förrätta denna bemedling, voro af Ständerne sjelfva utnämnde. — I de andre Städerna skulle Gouverneurerna och Landshöfdingarne anmoda två eller tre af de der boende af Adel och Ståndspersoner, att förrätta samma bemedling, jemte dem af Presterskapet, som Consistorium, och dem af Borgerskapet, som Magistraten dertill deputerade. På Landet måste i hvart Härad denna bemedling skyndesammaft förrättas af 2 à 3 de förnämste af Ridderskapet och Adeln eller Ståndspersoner, som i Häradet bodde och af Gouverneuren eller Landshöfdingen dertill förmäddes, samt af lika många Prestmän, hvilka utfeddades af Consistorium; så att allt till Pingst kunde vara afslutadt och denna krigsgärd betald. Krono-Betjenterne utflötos ifrån någon befattning härmed, vidare, än att indrifva, hvad som efter denna Bemedlings beslut, komme att betalas till Kongl. Maj:t och Kronan. — Utom den förmögenhets-afgift, som dessa *Samvetsmän* beslöto, skulle följande Underfåtare-klasser bestämdt erlägga:

Ridderskapets och Adelns, Ståndspersoners, Presterskapets och Borgerskapets

Betjente, hvilka hade någon character, såsom Secreterare, Camererare, Häfmästare, Preceptorer, Bokhållare, Caffeurer, Kammartjenare, Skaffare, Kockar, Hus-hållerskor, Hus-jungfrur, med flere, som *confidererades för mera än det gemena tjenst-folket*, 24 öre S:mt.

Collegæ vid Skolorna, Capellaner och Klockare i Städer och på Landet, för sig och Hustrur, så mycket som svarade emot hälften af ordinarie Mantals-pennin-garne. Deras Enkor sammaledes.

Det fattigare Borgerskapet och det ringare flags folket i Städerna, såsom Järnbärare, Åkare, Mölnare och flere sådana, för sig sjelfve 24 öre Silf:mt, för deras Hustrur eller Enkor 12 öre Silf:mt.

Af Allmogen för hvarje person, som stod i Mantal, 8 öre Silf:mt; de andre Ståndens tjenstfolk 12 öre Silf:mt.

För detta samma år 1714 pålades och utgjordes desutom en krigsgärd, enligt Påbud af d. 28 Aug.

Genom en Publication ifrån Rådet af d. 3 Nov. 1714, kundgjordes allmänne-ligen, att hvilken som hade contante medel och ville dem strax i Banken, på Contributions-Ränteriets räkning, insätta, i afkorrning på den contribution han för det påföljande året 1715 af sin ägendom

ungefdr skulle komma att erlægga, den-
samme icke allenast visade ett mycket be-
römligt nit för Hans Kongl. Majestäts
tjenst, utan honom skulle ock bestås en half
procents interesse om månaden för detta
sitt contributions-capital, ifrån den tiden
han det utlesvererade och till den tiden
då han det samma betala borde; kom-
mandes en sådan desutom att alldeles be-
frias för sådana contributioner, som för
detta och de förra åren varit vanliga att
utgifvas.

I föllje af Contributions-Ränteriets
skrifvelse af den 20 December 1714, ut-
färdad till åtlydnad af Konungens förord-
nande dateradt Demotica den 23 Aprill
samma år, återtogs det för 1713 införda
beskattnings-sättet, i föllje hvaraf man in-
fordrade för år 1715, lika som för år
1713, 2 procent af all förmögenhet,
hvilka, vid ansvar af prompt execution,
borde vara inbetalde inom slutet af Fe-
bruarii månad 1715.

1715 den 24 September utfärdades Rå-
dets Påbud om en Magasins-hjelp och
gärd, i föllje af Konungens skrifvelse af
d. 23 Martii samma år, hvarigenom In-
vånarne i Uppland, Södermanland, Öster-
göthland, Nerike och Vermland, Väst-
manland, Kopparbergslän, Väster-Norr-
land

land och Västerbotten, ålades, att af hvarje helgjärds-hemman, inga andra undantagne än öde- förmedlade- och på frihet upptagne, utgöra en half tunna qvarntorr råg, tre och en half kanna gryn eller ärter, två och en tredjedels fjerding malt, samt två daler i reda penningar. Denna Magazins-hjelp skulle inom 14 dagar efter kundgörandet, vara lefvererad på de ställen, som af Regeringen inom hvarje Län utfattes.

Det kan väl med skäl tyckas, att Sverige dessa åren utgjort i extra-ordinär skatt allt hvad äfven den hårdaste envåldshand skulle kunna utfordra af en styckad, folk-tom, utfugen och till alla sina Näringar aftynande Stat. Men med alla nya uppfökta vägar till förmögenheten, blefvo dock Skattkammarens årliga tillgångar obetydliga i jämförelse med det årliga behofvet. Hvarest skulle numera det felande tagas? Man hade fökt och funnit tillgång till hvad den medellöfas arbetsflit kunde förvärfva, till hvad den medelmåttigt förmögne trodt sig äga rättighet att njuta under en tarflig men bekymmerfri lefnad, och till den rikes verkliga öfverflöd; men dessa grundkällor för beskattningen blefvo mindre gifvande, ej allenast i samma mon som Stats-behofvet ökades, utan ännu vida hastigare. Man ha-

hade redan gjort en vacker början, att äfven till den kommande generationen utsträcka det lidande, man beredt den närvarande: man hade upptagit så många lån man kunnat erhålla, för Statens, eller som det då hette, för Kronans räkning. Det var, som det tycktes, denna samma utväg, hvilken enlän återstod, för att erhålla de summor, hvarmed man ännu en tid ville förföka att nödhjelpa sig, under det att krigsplanerne i vidd och djerfhet voro fullkomligt värdige en Nation, som känner sin krigiska anda vara stödd på rikedomens och folkmängdens förenade styrka. Det var således till nya lån, man var nödsakad att taga sin yttersta tillflygt; men hvarmed kunde man numera väcka Långgifvarens begärlighet att anförtro sin förmögenhet i Statens hand? Förr gifna uttryckeliga försäkringar till Statens Creditorer, hade blifvit brutna; man ägde föga någon ägendoms pant att gifva; Regeringen vartill sin magt utan all kontroll och all gräns; de inländske Capitalisternes antal var förminskadt och deras vanliga försigtighet hade gått ända till verkelig fruktan; den utländske capitalisten är sällan beredvillig att biträda den oinskränkta Envåldsherren; National-representationen hade tvifvelsutän ännu kunnat gifva det för-

förtroende, hvaraf man var i behof, men den råa och alldeles oblandade despotism, som då var grundprincipen för Sveriges Statsförfattning, afskydde äfven den minsta skymt af motvigt för sin magt. Hvad var då att göra i denna verkligen förtviflade be-lägenhet? Man gjorde hvad man kunde och hvad som var homogent med de rå-dande regerings-grundslätterne. Man var betänkt uppå, att för Nationen och för Europa framfatta en yttre form af Natio-nal-representation, utan all inre verklig-het; och det var åt denna skugg-skapnad af Ständer, man hoppades, att en betyd-lig del af den in- och utländska penninge-förmögenheten skulle utan vidare betänk-samhet blifva anförtrodd.

Att den tidens Banko-Fullmäktige vo-ro af Ständerne ombetrodde att förvalta Banken, och att de till ingen annan befatt-ning genom Ständers beslut eller val vetter-ligen voro berättigade, läser icke behöfva bevisas. Att Konungen sedan behöfde göm-ma det förhateliga af en ny, ovanlig och alldeles arbiträrt påbuden beskattnings me-thod, under en åt dessa samma Fullmäkti-ge, icke af Ständer, men af honom själf anförtrodd förvallning af de inslytande con-tributions-medlen, var äfven naturligt: men man får icke förgäta, att desse per-
so.

soner, hvilka i egenkap af *Ranto fullmäktige* ägde sin myndighet af Ständer, voro i egenkap af *Contributions-Ränteri*, intet annat, än af Konungen utfedde personer, hvilka nu företrädde Stats-Contoret, samt fölljagteligen uppbyro och distribuerade de allmänna medel, som genom den extra-ordinära beskattningen af Rikets Invånare utgjordes. Man bör noga märka dessa personers dubbla ursprung, i afseende på deras befattning med allmänna ärender: den ena grenen af deras administration, härledde sig ifrån Ständers val och föreskrifter, och den kunde endast på samma sätt som den upkommit, vidare utsträckas; den andra grenen utgick ifrån Konungens arbiträra magt, och kunde endast från densamma vinna styrka till ny omfattning. Det är så mycket viktigare, att iakttaga denna skillnad dem emellan, som det endast var ifrån sammanblandningen af dessa bägge magters rålinier, som den fökta illusionen kunde upkomma.

Huru litet begrepp Konungen sjelf gjorde sig om det af honom förordnade *Contributions-Ränteriet*s värdighet och vikt såsom ett administrerande Verk, utrönes säkrast af Dets bref, dateradt Demotica d. 27 Martii 1713, till det Kongl. Råd, som då var ombetrodd, att vaka öfver det-

detta Verks fördelar och göromål. Vi
 hafve erhållit Eder underdåniga skrifvelse,
 heter det, med den öjversända Staten för
 Betjenterne vid Contributions-Rånteriet, hvar-
 utur Vi se det J så väl som Banco-Fullmåg-
 tige äre af de tankar, som skulle bemsålte
 Rånteri inrättas såsom ett Collegium, med
 särskild President och andre nödige Betjente
 försedt; men som det alldeles intet har varit
 Vår mening, ej heller gifver hvarken Con-
 tributions-Förordningen eller Eder undsfång-
 ne Instruccion dertill någon anledning, utan
 bör det anses såsom ett annat Bokhålleri
 uti Banquen, som å Ständernas våg-
 nar, uti hvilkas händer Vi hela con-
 tributions-verket hafve lämnat, under
 deras Fullmägtiges uppsigt skall drivas och
 skötas af nödige Commissariier och Bokhållare,
 dock alldeles afskildt ifrån Banco-verket; va-
 randes åter J på Våre vågnar förordnad,
 att hafva en General-uppsigt på hvad de hela
 Contributions-Verket angående hafva ett an-
 draga, att derpå gifva dem Eder resolution,
 på det de måga undslippa att göra ansök-
 ningar på åtskilliga ställen, Verket till hin-
 der och uppehåll. . . . Detta visar i ett sinn-
 rikt sammandrag det nyskapade Verkets
 både ursprung, värdighet, befattning och
 subordonnerande natur. Och likväl var
 det

det i nödens stund, och sedan i det närmaste alla andra utvägar blifvit förfökta, juitt åt detta *Bokhålleri i Banken* (hvilket i hvarje sak åtlydde en Kongl. Ämbetsmans *resolution*), som man nu ville gifva rôlen af Riksfens Ständer, denna rôle åtföljd af en vida större magt relativt till Svenska Folket och i den styrelsegren som var Verket ombetrodd, än hvad Rikets verkliga Representanter någonsin antingen såsom nåd emottagit af sina mäktiga och visa Konungar, eller vågat tillmäta sig sjelfva.

I ett bref till Contributions-Ränteriet, dateradt Ystad den 20 December 1715, säger Konungen, att *Geheime Rådet Baron Görtz underdånigst gifvit vid handen, huru som hos främmande och på utrikes orter ansefliga summor skulle kunna upphandlas, allenast en viss fond blefve utsedd till intressernas årlige betalande, och att vederbörande dervid kunde finna behörig säkerhet, förmenandes att upphandlingen märkeligen skulle befordras, om densamma skedde uti samtliga Ständernes namn, hvartill Baron Görtz gifvit ett projekt, som nu af Konungen till Contributions-Ränteriet öfverfändes. Konungen befallte vidare detta Ränteri, att vid bemälte Geheime-Råds an-*

N:o 39, 40 & 41. L komst

komst till Stockholm, tråda med honom till-
 sammans och uti öfvervägande taga, på hvad
 sätt detta angelägna drendet bäst och be-
 quämligast måtte kunna inrättas. Vi sände
 Eder fuller härhos, heter det vidare i sam-
 ma Kongl. Bref, de utkast som här i för-
 stone äro uppsatte till detta Verkets inrät-
 tande; men som dervid ett och annat kunde
 vara att påminna, så lämne Vi Eder frie
 händer att reglera detsamma med Baron Görtz,
 som J pröfve bäst vara och lönda till be-
 ffordran af en skyndesam upphandling. Och
 vidare: Sedan J om verkets inrättande äre
 öfverenskomne, kunne J strax skrida till
 verkställande af allt det, som på Eder för-
 rättning egenteligen ankommer, men till de
 order och publicationer, hvilka under Vårt
 namn böra utgå till detta drendets befräm-
 jande, hafve J att skicka Ofs sådane pro-
 jecter, som nödige pröfvas, då de strax sko-
 la blifva utfördade. — Genom en Kgl. Skrif-
 velse af samma dag, uppdrogs Kongl.
 Rådet Teslin, sålom varande förordnad
 att å Konungens vägnar då hafva upplig-
 ten öfver Contributions-Ränteriet, att det
 angelägna verket på allt görligt sätt till ett
 skyndesamt slut befrämja, till hvilken änd-
 han jämte Contributions-Ränteriet hade med
 Baron Görtz alltsammans att öfverlägga
 och reglera.

Re.

Resultatet af denna Kongl. befallning och af Contributions-Ränteriets öfverläggning med Baron Görtz, var, att verkliga Fullmäktiga af Riksfens Ständer, så förlorade sin mest gifna pligt ur minnet, att de iklädde sig en rôle och åtog sig utöfningen af en magt, af hvilka ingendera, efter hvad man af den tidens allmänna handlingar kunnat finna, var dem af deras Principaler updragen eller tillåten. Riksfens Ständer hade väl under de förra åren tydeligt till Konungen afstått hvar och en af sina rättigheter, och således äfven den att beskatta sig sjelfva, att gifva säkerhet för lån o. f. v.; men deraf följde troligen ännu icke, att Konungen med minsta sken af rättvisa kunde dem ohördan öfverlåta deras ännu fortsarande namn och deras fordna rättigheter åt någon annan Corps, eller att en sådan Corps kunde rättmätigt rycka åt sig detta namn och dessa rättigheter, eller vara pligtig att på någon annan magts befallning, än Ständernas egen, åtaga sig dem. Lika litet kunde en Corps, som blott på Konungens befallning iklädde sig detta namn och dessa rättigheter, utan uppenbart bedrägeri, förklara sig dertill vara befullmäktigad af Ständer; och minst borde Ständerna vänta sig, att Personer, åt hvilka de i ett mål gifvit deras förtroende, åt hvilka de uppdragit ett enda verkeligt

fullmäktigskap, skulle låta förmå sig, ej allenast att medverka till den illusion, hvaraf man nu var i behof, utan äfven att blifva hufvudlakeliga verktyg dertill. Detta allt oakadt, framträdde nu dessa Banco-Fullmäktiga, inför Europa och inför Svenska Allmänheten, få dagar efter det nys citerade Kongl. Brevvets ankomst, med den sjelftagna vidtomfattande titteln, af *Kongl. Maj:ts till Sverige samtellige trogne Ständers vid Contributions och Negotiations-verket Befullmäktigade*; och i den första Publication, som ifrån dem i denna deras nya egenskap, emanerade, daterad d. 29 Decemb. 1715 och underskrifven af 2:ne Ledamöter af hvarje de tre första Stånden, talade det Verk, som för få år sedan förklarades vara att anse såsom ett *Bokhålleri i Banken*, ur en ton, fullkomligt värdig en Nations Representanter och Lagstiftare. Desse få kallade *Ständers Befullmäktigade vid Contributions- och Negotiations-Verket*, gjorde, som orden lydde, *allom som detta angeck, samt och synnerligen vitterligt*: att emedan det långvariga kriget begynte dageligen mer och mer få ett farligt utfående för Riket och Hans Kongl. Maj:ts trogne Ständer och Underfåtare; . . . och i

anseende dertill, Högfembemälte Hans Kgl. Maj:ts trogne Ständers och Underfåtares egen pligt, hvarmed de Gud, deras Konung, deras Fädernesland och sig sjelfvom förbundne voro, så väl som våre Förfäders uti alla tider försporda berömvärda efterdöme, i alla måtto anvisa och lära borde, att Svenske Män uti så beskaffadt mål icke måtte låta modet sjunka, utan hellre lita på den goda saken, - - så framt vi icke förfummade oss sjelfve och igenom en hos oss härtills ohörd klenmodighet hindrade vårt egit räddande; men som å ena sidan de härtills vanlige inkomster, till alla oumgängeliga anstalter icke torde vara tillräckelige, och å den andra, Kongl. Majestät, i föllje af des för sina underfåtare beständigt hysande stora ynnest, i nåder behagat förklara sig intet gerna villja göra deras börda svårare, utan fast mera sökt att vara betänkt uppå sådana medel och utvägar, hvarigenom utan särdeles besvär, på en gång och utan tidspillan, en ansenlig summa kunde blifva anskaffad; Befullmäktigade också mycket mindre kunnat undandraga sig att härutinnan fullgöra den skyldighet, hvar och en trogen Underfåte och redlig Patriot åligger, som saken uti sig sjelf icke tålde det ringaste uppskof; Befullmäktigade der-

hos ock hade en nogare esterrättelse, än andra, om det, till hvilket Sverige genom närvarande beskaffenhet var förbundet, och fördenskull en viss fond eller grund, såsom den beqvämligaste utväg att komma till det förefatta ändamålet, upfunnit, hvilken Hans Kongl. Majestät icke allenast i nåder gillat, utan ock, till detta Verkets så mycket större säkerhet och fastställande, behagat derhos förklara, att så snart detta Verket blifver bragt till ett önskeligt stånd, låta Dets trogne Underfåtare åtnjuta en besynnerlig nådig lindring uti andra utgifter; alltså, och på det hvar och en, så väl inländske som främmande, måtte veta, att de deras capitaler, på bemälte grund och med all den säkerhet, som åstundades, kunde utgifva och förskjuta och på föreskrefven termin ofelbart igenförvänta, *hafve Vi*, som orden lyda i denna de så kallade Befullmäktigades Publication, *nödigt funnit icke allenast sådant härmed att kundgöra och till hvars och ens esterrättelse lämna, utan ock, att tillika bifoga de fördelar och villkor, hvilka hvar och en som tillbjuder sig att göra sådant förskott skall hafva att åtnjuta.* — Ibland fördelarne och villkoren förtjenar följande i synnerhet att märkas:

Hvar

Hvar och en fades kunna vara för-
fäkrad, att en sådan fond eller grund till
denna negotiation var utfatt och fastställd,
att vid densamma en fullkomlig och oför-
änderlig säkerhet stod att finnas, och hvar-
igenom icke allenast uti fyra års tid inte-
resserne af hvars och ens deruppå förskut-
na capital, utan ock sjelfva capitalet ef-
ter åfvannämnde fyra års förlopp, riktigt
och ofelbart kunde afbördas.

Ehuru hvar och en Creditor, i kraft
af det tryckta obligations-formulairret, en
fullkomlig säkerhet och General-Hypo-
thek uti alla Sveriges Rikes Underlåta-
res och Inbyggares lösa och fasta ägen-
dom, in- och utomlands, feck och er-
höll; så tillerkändes desutom hvar och
en Statens Creditor, den oerhörda och
förvånande rättigheten, att efter eget be-
hag ännu dertill njuta en Special-Hypo-
thek och anvisning på alla i Riket besut-
nas tillhöriga Landtgoods och fasta ägen-
dom; och de så kallade Befullmäktigade,
hvilka på hela Sveriges vägnar gifvit des-
sa vidsträckta löften, förfäkrade derjemte
märkeligen, *att allt sådant grundade sig på
sakens natur och beskaffenhet, på Ständernas
tid efter annan utgifne försäkringar samt
på Konungens å denna fond utgifna confir-
mation.* Det sistnämnda var ostridigt. Och

på det ingen måtte göra sig de tankar, att större summor skulle blifva upptagne, eller som det då kallades, *uphandlade*, ända till deras betalning ärnade fonden eller grunden kunde svara emot, så sades i publicationen, att ingen summa blefve emottagen, för hvilken man icke strax kunde gifva och anvisa Creditoren en special underpant till dels säkerhet, så väl i anseende till Capitalet som intereffet. — Uti det nys citerade tryckta obligationsformularet, gjorde Hans Kongl. Majestäts till Sverige trogna Ständers vid Contributionsverket, samt Negotiationer eller Upphandlingar Besullmägtigade, vitterligt: att såsom N. N. till Hans Kongl. Majestäts och Sveriges Rikes angelågna tjenst, och till alla Dels trogna tjenares och undersåtares ögonskenliga och oumgångeliga tarfvor försträckt en summa - - - som Ofs af Honom lefvererad, och af Ofs uti en summa undfängen blifvit, och så verkligen till Hans Kongl. Majestäts vår Allernådigste Konungs, dels Rikes och trogna Underståtares bästa och nytta dr vorden använd; Vi fördenskuld igenom detta Vårt öppna Bref, på Högstbemålte Hans Kongl. Majestäts trogna Ständers vågnar, och i kraft af deras utgifna försäkringar, uppå Vår tro och red-

redlighet härmed låsve och försäkre &c. - -
 Som ock härmed till oftaberörde N. N:s me-
 ra och fullkomligare säkerhet, Hans Kongl.
 Majestäts Underjätares och Sveriges Rikes
 Inbyggares, så in- som utomlands belågne
 samtel. så löse som faste ägendom, intet un-
 dantagande, til en riktig underpant, för det-
 ta capital och derpå löpande interesse intill
 bägges fulla förnöjande, in solidum och på
 sådant sdtt anvist och förskrifven varder,
 att alle för en, och en för alle, skole komma
 att stå derföre: till hvilken ända Vi och
 härmed, och i kraft af detta, renunciere och
 affsäge Ofs alla exceptioner och invändnin-
 gar, som häremot skulle kunna göras, de
 måge ock hafva hvad namn de villja, vara
 grundade uti in- eller utländsk Lag och Rätt,
 redan upfundne, eller ock hädanestjer updnkt
 blifva, i synnerhet exceptionem non numera-
 tæ pecuniæ, nec in rem versæ, beneficii or-
 dinis, divisionis, och andra dylika alla, som
 ofs härutinnan kunde komma till måt-
 to. —

Efter fyra års förlopp, som ifrån den
 1 Januarii 1716 tog sin begynnelse, stod
 det å ömse sidor fritt, att 6 månader för-
 ut, antingen helt och hållit, eller ock
 till en del upsäga capitalet.

I Stadfästelsebrefvet för Upphandlings ver-
 ket, gifvit Ystad d. 20 Januarii 1716, lä-

ger sig Konungen gerna så mycket möjligt är villja förskona sina trogna Underfåtare och med inga öfverhopade utlagor dem befvåra. *Alldenslund*, heter det vidare, *Vi* och derjemte med nådigt behag *O/s* påminne, huru som *Våre* trogne *Ständers* till *Contributions- och Uphandlings- verket* *Besullmdgtigade*, igenom deras goda och berömvärda förhållande vid styrelsen af de dem anförtrodda ansenliga medel och andra vigtiga beställningar märkeligen hafva uprättat den vid dessa olyckeliga tider mycket försallna *Crediten*, deslikes dem ock fullkomligen bekant är, hvartill samt. *Våre* trogne *Ständer* sig till *O/s* förbundet, samt hvad underflöd *Rikets* närvarande tillfländ och nödvändighet kräfsver; alltså hafve *Vi* *O/s* i nåder låtit behaga, begära af dem ett förslag, huru som med våra trogna *Underfåtares* minsta besvär, utvägar måtte oppfinnas, hvarigenom en erkläckelig penningesumma på en gång kunde blifva oppbrackt. Som nu bemålte *Fullmdgtige* i underdånighet föreslagit *Etthundradeste* penningen årligen af allas, så lösa som fasta capitaler, som en mycket tillräckelig fond eller grund till *interessernes* afbetalning, som ock en viss *uphandlings- afgift* till de *uplånande Capitalers* förnöjande, uppå hvilken fond och grund hvar och en, så väl inom som utomlands med full-

fullkomlig säkerhet och god nytto sina medel kan försäkra, med underdånigst ansöknin-
 g, det täcktes Vi detta deras vdlmenta och nyt-
 tiga förslag Ofs i nåder behaga låta; så
 hafve Vi efter sakernes mogna ósvervdgan-
 de . . detta förslag gillat. Till större sä-
 kerhet för denna fond eller grund, och
 de förskrifningar som derpå utgåfvos, för-
 unnade Konungen detta Verk vissa ännu
 ytterligare friheter och förmoner, hvaraf
 man här vill anföra föllande:

Alla capitaler, som på denna ofvan-
 nämnda grund blefvo förskutne, jämte de
 derpå löpande interessen, skulle då och i
 framtiden vara fria ifrån allt tilltal och
 pålaga, under hvad sken af rätt eller nöd-
 vändighet den vara kunde, i så måtto, att
 ingen skulle hafva tillstånd och magt,
 hvarken uti Konungens, fast mindre uti
 någon annans namn, att belägga dem med
 arrest, eller under tittel af Observationer,
 Reduktioner eller Confiscationer, gripa dem
 an: orsak dertill kunde af ingen malversa-
 tion och brått, icke en gång crimen læsæ
 Majestatis eller perduellionis, hvarken i
 anseende till det förflutne eller tillkom-
 mande, gifvas.

Äfven de Creditorer, som antingen
 voro fiendtlige Underlåtare, eller och så-
 dane, som igenom hvarjehanda händelse
 rå-

råkat, och sig då förtiden befunno, under fiendens herrskande, - - hade att åtnjuta uti alla delar samma friheter och förmoner, som uti näst föregående artikel blifvit för-länte.

Och ehuruväl, heter det märkeligen i detta Stadfästelse-Bref, oftabemålte fond eller grund efter des naturen och egenskap, en prioritet och prompt execution tillkommer, hvilken hvar och en, som deruppå sina penningar lånar och försträcker, billigt och utan gensagu bör tillgodo njuta; så vele Vi likväl till Creditorernes större säkerhet denne prioriteten icke allenast hafva extenderad uppå Våra egna rättmätiga pretensioner, och på sådana kapitaler ågande fordringar, ehvad namn de ock hafva kunna, utan Vi förünne och frilämne härmed ännu i nåder, att hvar och en Creditor, i anseende till sitt förskutne Capital, det må vara litet eller stort, till sin Specialhypothek skall hafva att njuta den ene procentum, hvarmed alle Landtgoods och fast ägendom äro belagde. Men som Vår nådiga intention och uppsåt härvid ingalunda är, bemålte Landtgoods och fasta ägendom öfver den dem redan hårtill åliggande en procentum att besvåra, så skall ock intet något gods blifva anvist och antecknadt, för större capital, än som just kan kasta af sig uti interesse en så stor summa, som den derpå lö-

pan-

pande en pro-centum sig stiger: så att till exempel ett Landt gods, hvilket af äganden sjelf uti Contributions-skattningen för 12000 R:dr upgifvit är, och hvarföre, tillföllje af en procentum, 120 Riksd:r i contribution komma att erläggas, kan här intet för mera, än för 2000 R:d:s Capital inprotocolleras och intecknas, emedan samma 120 R:dr till 6 procentum uträknade, intet kunna utgöra interesse för större capital, än af 2000 R:dr. Denna sin speciale hypothek kan Creditoren, utan att praejudiciera eller förfördela sin utom des hafvande general- underpant och beneficium in solidum, efter eget val, uppå den enas eller andras Våra Undersåtares och Bofastes Landt gods och fast ägendom låta sig anvisa, och vid Domstolarne, på sätt och vis, som i Vårt Rike vanligt är, inprotocollera och inteckna: så att honom Creditoren lika fullt fritt står att hålla sig, antingen till denna speciale eller ock till den generale hypotheken. Likväl att det icke må hafva det anseende, som vore fasta ägendomen allena till detta capitals och derpå löpande interessens afbetalande anslagen, så varder åt dessa Godsens Ägare, om de, som dock alldeles intet är att förmoda, skulle blifva nödgade att betala den summan, som deras Gods och fasta ägendom hafva före, efter gjord betalning, samma rättigheter och privilegier, som den förra Creditoren

ditor haft och ägt, förbehållne och tillågnade, att nemligen för sådant quantum hålla sig igen efter eget val, ej allenast till Inwånare och Undersåtare som jordagods och fast ägendom besitta, utan ock till dem, som inga jordagods, utan andra effekter och lös ägendom äga och innehafva, och det så mycket mera, som intet allenast Landt-gods och fast, utan ock all annor ägendom, Creditorerne, till deras så mycket större säkerhet, förskrefven och till underpant utsatt och gifven blifvit. — Sammaledes hvad executionen beträffar, så skall dermed i anseende till dessa capitaler och ärliga interessen förfaras, efter den öfver allt brukeliga växel-rätt, utan någon exceptions eller uppskofs tillståndande: Kommandes slike executioner till att åtnjuta den här ofvan till förunte prioritet och företräde, så att i fall oftanämnde Creditores, antingen med Ofs eller andra, de måga vara privilegierade eller ej, komma att concurrera, de sednare skulle alltid stå tillbaka, intill des bemålte Creditorer blifvit förnöjde och tillfredsställda. - - - På dessa grunder var den i alla tider märkvärdiga inrättning byggd, som utan Ständers medverkan, men i Ständers namn och å deras vägnar, skulle ännu en gång för Europas ögon framvisa den Svenska Envälds-Constitutionen under en reprelentatif form.

Re-

Redan i Augusti månad 1715 hade Konungen gifvit befallning till Contributions-Ränteriet, att låta veta huru stor contribution för 1716 skulle utskrifvas och utgöras, *nemligen till 2 procentum och ej högre.*

I Contributions-Ränteriets Kungörelse af den 7 Februarii 1716, läges det, att såsom till Kongl. Maj:ts och Rikets nödiga tarfvor, och den högstönskeliga fredens befordran, den vanlige contributionen till 2 procent (den Hans Maj:t intet vill skall tillökas) ej tillräckelig finnes, och man därför varit betänkt genom ett Upphandlingsverk ansefliga summor att anskaffa, om hvars betalning att sörja, Hans Kongl. Maj:ts Ständer sig förbundit *); alltså äro Hans Kongl.

*) I Contributions-Förordningen af 1710, genom hvilken en så kallad dubbel contribution första gången pålades, återopas nu äfven första gången under K. Carl XII:s regering, i detta ämne, 1686 års Ständernas Riksdagsbeslut, sedan man alla de föregående åren, i från och med 1699, arbiträrt och af egen Konunglig myndighet förelagt Underlåtarne hvad de i extra-ordinär skatt borde utgöra: samma Riksdagsbeslut återopas äfven i Contributions-Förordningen af 1711, såsom berättigande Regeringen att pålägga en dubbel contribution, ehuru man i anseende till den allmänna nöden icke deraf ville begagna sig. I

Contributions - Rånteriet i de rådslag flannade,
 N:o 39, 40 & 41. M

bevillningar och förbindelser egenteligen grunda sig.

I Riksdags-Beslutet af 1686, åtogo sig Ständerne en då särkildt af alla Stånd specificerar contribution för åren 1687 och 1688. Vidare, och i händelse af Krig, samtycktes och bevilljades för 1687 ännu en sådan, som till gälds afbetalning redan för samma år var bevilljad: äfven för år 1688 skulle, på händelse af krig, ännu en Krigs-bevillning utgöras; men i sådant fall uppsköts till 1689 med den andra bevillningen till gälds betalning. Om krig längre fram skulle infalla, och Kongl. Maj:t då icke kunde kalla sina Ständer tillsamman, förklarade sig Ständerne finnas villige och redebogne, att utgöra de tvänne förberörde bevillningarne för tvänne krigsår.

I Riksdags-Beslutet af 1689, åtogo sig Ständerne en hel bevillning, alldeles som vid Riksdagen 1686 var beslutadt för året 1687. Likaledes, och som i bemalte 1686 års Beslut till krigsbehof blifvit utfärdadt en dubbel bevillning, så utläfvade också nu Ständerne, i händelse af krig, än en sådan bevillning som förbemäldt är, att utgöras 1689. Bägge dessa bevillningar kunde Kongl. Maj:t om det behöfdes, i förväg upplåna, eller som det heter i Riksdags-beslutet, *negotiera och upphandla*, då Ständerne åtogo sig att bestå omkostnaden dervid, eller som det då hette, *upphandlingen*. På den händelsen af krig, heter det vidare, *tage vi oss uppå, att utgöra de följande åren så länge kriget varar, årlig-*

de, att till en slik upphandlings förnöjelse, ut-
skrif-

gen en enkel contribution, - - kunnandes Kgl. Maj:t i lika måtto förut negotiera och upphandla samma bevillningar, enär Kgl. Maj:ts tjenst och Fäderneslandets försvar det fordrar. Men i fall, att desse förbemäldte bevillningar, som vi således verkligen utgöre, intet skulle tillräcka eller förslå till krigstarfvorne; så hemställe vi uti underdånighet Kongl. Maj:t att årligen, nemligen år 1689 och de följande åren, så länge kriget varar, uppnegotiera så stor summa, som nödvändigheten fordrar, hvilken vi oss påtage, när Gud igen fred förlänar, efterhanden att betala.

Uti 1693 års Riksdags - Beslut sade Ständerne sig med djupaste vördnad erkänna den stora nåd, som Kongl. Maj:t mot dem behagat förklara, att icke denna gången af dem villja fordra, hvarken någon Bevillning eller någon byggnadshjelp, hvaremot de förpliktade sig, att i fall Gud skulle hemföka Fäderneslandet med krig, icke allenast då villja och skola riktigt utgöra sådana eventuella Krigs-bevillningar, som åren 1686 och 1689 af dem blifvit beslutna, utan ock, om desse eventuella Krigs-bevillningar, som de således verkligen utgjorde, icke räckte till, öfverlämnade de åt Konungen i underdånighet, att årligen och så länge kriget varade, uppnegotiera så stor summa, som nödvändigheten fordrade, den de samtelige påtogo sig, att när Gud åter förlänade fred, efterhand betala.

Vid Riksdagen 1697, den första efter K. Carl XI:s död, blef ingen fråga hvarken

skrifves, erlægges och samles en sådan samtelige Underståtarnes afgift, som hårefter nämnd dr, varandes så mycket mindre att tvifla om Hans Kongl. Maj:ts trogna Ständers och Underståtares goda villja, en sådan hjälp att gifva, som allas deras förbindelse och högste angeldgenheten det fordrar. Den-

M 2

na

om vanlig contribution, krigsbevillning eller uplåning, utan aflade Ständerne i Itället deras allerunderdånigaste tacklägelse för det Hans Kongl. Maj:t icke velat dem med någre contributioner besvåra.

Något Beslut af det Ständernes Utskott, som af Rådet sammankallades 1710, är icke i dessa Förordningar åberopadt; och af 1714 års Ständers öfverläggningar, äge vi, mig vetterligt, icke något annat kundgjordt Resultat, än Contributions - Förordningen samt den Extra-ordinarie Nöd- och Krigs-hjelpen af samma år.

Na öfverlämnas till Läsfaren att undersöka och afgöra följande frågor: kunde 1686, 1689 och 1693 årens Ständers Beslut, om jag så får uttrycka mig, verka in uti en annan Regering och förbi 1697 års Riksdags-Beslut? Var det consequent, att än pålägga alla slags contributioner alldeles egenmäktigt, och än dervid åberopa fordna Ständers Beslut? Och om detta skulle besvaras med ja, återstår dock ännu den frågan: hvad rättighet hade Banco - Fullmäktige att i egenkap af Riksfens Ständers Befullmäktigade upptaga lån, pantfatta Svenska mäns ägendom, pålägga skatt?

na afgiften sträckte sig öfver alla Stånd enligt en af Contributions-Ränteriet (som nu mera under detta namn, eller under tittel af *Rikfens Ständers Befullmägdigade*, antingen vid Contributions-Ränteriet eller vid Contributions- och Negotiations-Verket, merändels utöfvade Ständernes forna beskattnings-rättighet) utgifven ganska fullständig förteckning, på hvilken *Kgl. Råden* hade första rummet och *Privatorum-Betjente* det sista. För att i allmänhet visa denna afgifts betydighet och fördelning, må följande exempelvis anföras: De Kongl. Råden erlade 30 daler S:mt; Öfverstar, 16 daler; Collegii-Råder och Lagmän, 13 daler; Assessorer, 8 daler; Compagnie Öfver Officerare från 6 till 2 daler, efter förmögenheten; förmögne och besutne Adelsmän och Bruks-Patroner, 6 daler; Biskopar, Kyrkoherdar i Stockholm, Probstar och Kyrkoherdar vid större Församlingar, 6 daler; förnämste Handelsmän, 12 daler; förnämte Krämare och Köpmän, 6 daler; förnämte Handtverksmästare, 6 daler; Handtverks-gesäller, 24 öre; menige Allmogen af Bergsmän och Bönder med deras hustrur, barn öfver 15 år och tjenstehjon, hvar för sig, 24 öre; Privatorum Betjente af större anseende, 3 daler; dito af mindre anseende,

de, 2 daler; Tjenst- och Logohjon, 1 daler, o. s. v. Betalnings terminerne voro medlet af Maji och September månader.

I ett Placat af den 21 Maji 1716, säger Konungen i anledning af det nyls inrättade Contributions- och Negotiations-Verket (hvilket ej hade det tillopp af långifvare, som man väntade af den slags garantie af Ständer, hvilken man tillskapat), att som alla nya Verk och anstalter, ehuru goda de ock i sig sjelf måge vara, alltid föda något mistroende af sig uti första början, innan de igenom tiden och bruket vinna deras stadga och fullkomliga förtroende, kunnandes mången göra sig tvisvelsmål att hafva någon pålitelig sakerhet utaf merhemälte Våre trogne Ständers Fullmägtiges Obligationer, emedan betalningen deraf försi utsättes uti Publicationen vid tjerde årets förlopp, inom hvilken tid dgaren af capitalet, vid så orolige tider, hvarjehanda oförmodelge förändringar kunde hafva ett besara; alltså, beslöt Konungen att ännu tillägga sådane Försträckare och Creditorer flera förmoner både till tiden och nyttan, hvarigenom de dn mera, som orden lyda, måge hafva sig att fdagna för deras underdåniga villighet uti desse betröngde tider att komma Oss och det allmänne med redbare medel till hjälp.

Ägaren skulle, enligt detta Kgl. Placat, nu vara närmast att försträcka på sin ägendom; derföre och enär någon antingen i Städerna eller på Landet fökte hans ägendom för desse obligationer med inteckning att belvara, skulle Ägaren deraf undfå communication igenom vederbörande Gouverneurer och Landshöfdingar, och honom lämnas fritt, antingen sjelf uppå samma sin ägendom att göra förskott eller ock lösa sig till den andres derutinnan igenom inteckning förvärfvade rätt.

På det den fattade räddhågan måtte allmänt betagas, som skulle den utfatte terminen till betalningen, af fyra samfälda år, hafva något äfventyrligt att innebära; så förordnade Konungen nu, att alla obligationer som af Deputerade utgäfvos, borde färskildt och med dato märkas, hvarefter Fullmäktige, vid hvarje halft års förlopp, skulle inlösa så många obligationer i deras rätta ordning, som medlen kunde tillräcka. Med de öfrige skulle förhållas på samma sätt i deras ordning, intill dess vid fjerde årets ända alla voro fullkomligen inlöste; skolandes ingen större upphandling göras, än de till inlöfningen anslagne medel tillräckte.

Betalnings-terminerne uppå capitalerne borde vara tvänne om året; den första begyn-

gyntes den 20 Julii och continuerade så långt de inkomne medlen tillräckte; den andra begyntes d. 20 Februarii följande år.

Under den 30 October 1716 utfärdades Konungens Förordning om Contributionen för år 1717, der det i ingressen heter: att emedan Kongl. Maj:t i nåder finner, att den förra methoden (afgift af förmögenhet), hvilken i början för Kongl. Maj:ts trogne Underfätare varit den drögligaste, och derjemte, till de nödige utgifter den tillräckeligaste, nu mera, och sedan den redan så ofta varit brukad, Dets trogne Underfätare alltför mycket skulle besvära, besynnerligen derigenom, att samma ägendom så ofta med samma afgift är blefven belastad; ty var det nu Kongl. Maj:ts nådige vilje, att den förre methoden nu för tillkommande år 1717, i denna följande blef förvandlad (hvaraf man endast vill anföra det hufvudsakeligaste):

De af Adel och Ståndspersoner, som ej ägde ansefliga Gods på Landet, men voro dock af kundbar förmögenhet, måste af visse tillförordnade, till en skälig contribution taxeras: på samma sätt förhölls med Advocater, Procuratorer, Commissarier och sådane, som hade en dage-

lig förtjenst. — De af Adels- och Stånds-
 personer, som hade Hus i Städerne, men
 ej någon viss borgerlig Näring, erlade
 tionde penningen af den fallande hyran. —
 En durcktågsgård skulle utgöras med 2
 daler S:mt på hemmanet. — För alla Sä-
 tesgårdar och Frälse-gods, i bruk eller
 öde, erlades för hemmanet *femton* daler
 S:mt; då likväl all annan ägarens löla
 ägendom och capitaler från ytterligare con-
 tribution befriades. — För helt krono-
 och skatte-hemman betalades 4 daler S:mt;
 af Frälsebönder, *två* daler S:mt. — Post-
 och Lots-hemman *fem* daler S:mt. —
 Skattlagde Odal-Mjöl- och Säg-qvarnar,
 som gingo hela året, för hvar par ste-
 nar *sex* daler S:mt: de af mindre förtjenst,
 fyra daler: Mjöl-nare för viss skatt, vid
 de förra, fyra daler, vid de sednare, två
 daler S:mt för hvar par stenar. — Bergs-
 lagens contribution lika som 1705. —
 Egna Bruk, efter den 1700 utfärdade li-
 stan, med en fjerdedels förhöjning. —
 Bergsmans-hyttor och hamrar uppskatta-
 des af Bergs-Collegium efter deras till-
 verkning, dock med en halfparts förhöj-
 ning mot förra vanligheten. — Alla Under-
 fåtares Betjente, Tjenste-Bruks- och Ar-
 betsfolk, samt så kallade Dagkarlar, hvar-
 je femte penning af deras lön eller för-
 tjenst,

tjenst, när denna besteg sig till tio daler S:mt; men för dem med ringare eller ingen lön, erlade Husbonden *två* daler S:mt för en Mans- och *en* daler för en Qvinsperson. Af Allmogen utgjordes för en Lego-Dräng *en* daler och för en Piga *sexton* öre S:mt: lika mycket för deras hemmavarande barn öfver femton år. — Arrendatorer skulle utgöra *tjugonde* penningen af Arrendet. — Af alla Kongl. Majestäts Betjentes löningar, vare sig i penningar, indelningar eller spannmål; af Magistraternes löningar; af alla slags benådningar; betalades hvarje *femte* penning. — Biskopar, Superintendenter, och Pastorer i Städerna, hvarje *femte* penning, spannemålslöner beräknade efter *nio* mark S:mt Krono-värdie: Kyrkoherdar, Capellaner och Kläckare i Städerna borde desutom taxeras efter vanligheten för deras öfriga inkomster: Betjente vid Academi-er, Gymnasier, Skolor samt Hospitaler, hvarje *tionde* penning af deras lön och underhåll: Kyrkoherdar på Landet betalade för hvarje *sextiofjerde* helt hemman, *tjugu* daler S:mt; Capellaner, Organister och Klockare, efter deras boställen och löner. — Adels Torpare, Husmän, andre Torpare, Sockne-Skräddare och Skomakare &c. *två* daler S:mt: Friske inhy-

feshjon, försvarskarlar, tröskare &c. *sex* daler S:mt. — Städernas Borgefkap fkulle hjelpas åt, att alle tillfamman, utgöra en fomma af 200,000 daler S:mt. — Stånds-Perfonernes och Städernes *hela*, famt Allmogens *halfva* Contribution fkulle utgöras d. 1 Martii, och den andra hälften af Allmogens, till Thomasmäffo tiden; varandes det hvar och en tillåtit, att erlægga halfparten af defs contribution med mynttecken, eller myntfedlar à 25 daler S:mt, men den andra hälften fkulle, fom orden lydde, *med rått mynt*, antingen i filfver eller kopparplåtar betalas.

Ibland Svenska Regeringar, fom ägt förtjenften af att vägleda fina Underfåtare till tarflighet, förtjenar vifferligen den, hvarom i närvarande afhandling varit fråga, ett ganska utmärkt rum: hvad fiendens härjningar, recrüteringarne, befåttningen, gårderne och lånen årligen verkat till detta ändamål, fullbordades otvifvelagtigt af *Förordningen angående en vis afgift på de varor, fom mindre nödige äro till oumgångeligt bruk*, af d. 10 Novemb. 1716. När man betänker fkillnaden i den tidens och vårt nuvarande myntvärde *),
 skall

*) I R:dr Specie beråknades år 1696 till 2 dr S:mt, och 1715 till 3 dr S:mt. Krono-værdiet på en tunna fpannmål var år 1696 2 dr

skall man tilläfsventyrs icke utan förundran här se en och annan föreskrift ur nyfsnämnde Förordning anförd.

De som brukade Gyllen- och silfverduk, med guld och silfver brocherade sidentyg, blomerade, randige och fagone-
rade sidentyg, och utrikes sammeter, be-
talade årligen tvåhundra daler S:mt.
*Men de som af bemålte tyg allenast hufvud-
bonat eller något annat smått brukade, skul-
le för hvart stycke erlægga, alla de som
stodo på rangordningen till N:o 36 inclu-
sive, en daler S:mt: de öfrige på rang-
ordningen, två daler S:mt; de af Ridder-
skapet och Adeln samt deras vederlikar,
tre daler S:mt; de förnämste Borgare, fy-
ra daler S:mt; de öfrige, sex daler S:mt.*

De som till kläder ville betjena sig af
Satiner, Talletter, tafeta de lustre, Tu-
biner, vattrade Tubiner, atlascher &c.
betalade årligen, de som hörde till de
första 36 n:r af rangordningen, *tjugu da-
ler S:mt; alla öfriga i rangordningen, tju-
gu-*

8 öre S:mt: 1714 beräknades den spannmål,
som lefvererades i Kronans Magaziner, på föll-
jande sätt: I tunna qvarntorr råg, strukit
mål, med två kappar på tunnans, 12 d:r K:mt;
I tunna korn, samma mått, 11 d:r 16 öre
K:t; I tia ärter, samma mått, 15 d:r K:mt;
I tia hafra, 6 d:r K:mt.

gufem daler; de af Ridderfck. och Adeln samt Vederlikar, *trettio* daler; de förnämste Borgare, *trettiofem* daler; de öfriga, *fyratio* daler. För bruk af utländska galoner, guld och filfver-band, franzar &c. utgjordes äfven näst åfvanstående afgift. För bruk af galoner af inhémfck tillverkning, betalades af dem fom ftodo på Rang-ordningen under de förfta 36 n:r, *fyra* daler; de öfriga på Rang-ordningen, *sex* daler; Adeln, *åtta* daler; Borgare, *tio* daler, o. f. v. Alla utan åtfkillnad, fom med guld eller filfver prydde deras livrée, för hvarje Betjent *tjugu* daler.

De fom ftodo på Rang-ordningen till n:o 36 och ej voro af Kongl. Håfvet eller under de förfta 7 n:r begrepne, och fodrade deras kläder med fobelkinn, hermeliner eller fvarta räfvvar, betalade därför *fyratio* daler S:mt; de öfrige på rang-ordningen, *femtio* daler; Ridderfkapet och Adeln, *sextio* daler; förnämte Köpmän, *åttatio* daler; de öfrige, *etthundrade* daler S:mt.

Den fom ej begreps under n:o 36 i rangordningen, och bar dyrare kläden än *fyra* daler S:mt alnen, *fd* och *kofteligare* hattar, än för *sex* daler, fculle betala *tre* da-

daler; de af Adel, *fyra* daler; de af Borgareståndet, *sex* daler S:mt.

Utom dem som stodo på rangordningen, samt Ridderkapet och Adeln, Krigsståndet, och dem som voro i fält eller på resan, tilläts ingen att bära värja, med mindre dertöre betalades *två* daler; men Handtverks gefäller, Drängar och Laqvajer, *fem* daler S:mt.

Den som ville till svepningar betjena sig af fint och medelfint hollandslärfst, cammarduk, fin cattun &c. betalade därför, hvar och en på rangordningen, *tjugu* daler; de öfrige af Adel, *tjugufem* daler; de af Borgareståndet, *fyratio* daler S:mt. Alla de som öfverdrogo deras likistor med sammet och zirade dem med guld- och silfver-fransar, galoner, spetsar, eller med kläde som kostade öfver *fyra* daler S:mt alnen, betalade *tjugufem* daler S:mt.

Alla som brukade utländska knöplade och fömmade spetsar, erlade *fyratio* daler S:mt.

De som brukade thé, caffè och chocolad hemma i sitt hus, betalade *två* daler utan åtskillnad.

De som ej voro af Kongl. Maj:ts Råd och i Städerna brukade hel förgyllda vagnar, chaifor, caricler och slädar, be-
ta-

talade årligen *femtio* daler; de som åkte uti *zir-förgylde* vagnar och ej begrepos under de första tjugufem n:r uti rangordningen, gâfvo derföre *fyratio* daler; alla som ej stodo på rangordningen till n:o 36 inclusive, och betjente sig i Städerna af vagn med par hästar, årligen *tio* daler; de af Ridderkapet och Adeln, *femton* daler; de förnämlda Borgare, *tjugu* daler; de öfrige, *trettio* daler S:mt; de som höllo hyrvagnar, årligen för hvarje vagn, *tjugu* daler.

Denna öfverflöds-afgift erlades i samma mynt, som den öfriga contributionen: den som angaf förbrytelser emot denna Förordning, erhöll af förbrytaren lika mycket som denne bordt men underlåtit att utgöra, och Konungen tog *sådane Upsynsmån och angifvare i sitt Konungsliga hdgn, så att ingen måtte fördrifva sig för den orsakens skull att oförrätta dem med ord eller gerning.*

Contributions - Ränteriets *Kundgörrelse om afgiften till Uphandlingens förnöjelse för år 1717*, påböd en anseeligt förhöjd afgift emot föregående årets, hvilket af följande strödda exempel kan ses: De Kongl. Råden erlade nu 45 daler; Öfverstar, 24 daler; Collegii Råder och Lagmän, 19 daler 16 öre; Assessorer, 12 daler;

ler; Fändrickar och Adjutanter vid Regementerna, 9 daler; förmögne och besutne Adelsmän och Bruks-Patroner, 9 daler; Biskopar, 30 daler; Kyrkoherdar i Stockholm, samt Probstar och Kyrkoherdar i större Städer och Församlingar, 9 daler; Grofshandlare, 30 daler; förnämne Handelsmän, 24 daler; förnämne Krämare, 12 daler; förnämne Handtverks-mästare eller som de då kallades Embets- och Gärningsmän, 18 daler; förnämne Embets- och Gärnings-Gefäller, 4 daler 16 öre; ringa Handtverks-gefäller, 3 daler; förnämne Bergsmän, 18 daler; sämre Bergsmän, 12 daler; menige Allmogen med deras hustrur, barn öfver 15 år och tjenstehjon, hvar för sig, 1 daler 4 öre; Ståndspersoners förnämre betjente, 6 daler; ringare betjente, 4 daler 16 öre; drängar, tjenst- och legohjon, 3 daler Silfvermynt.

Den 2 December 1717 utfärdade Contributions-Ränteriet en *Kundgörelse om ett allmänt Lån* (i ordets mest förhateliga bemärkelse ett verkligt *tvångslån*) till Hans Kongl. Maj:ts och Dess Rikes tjenst. Genom densamma gjorde nu åter *Hans Kgl. Maj:ts trogne Ständers Fullmdgtige vid Contributions Ränteriet*, hvarjom och enom som det angeck, vetterligt: att som anstalterne till

till Krigets fortsättande allt jämt kräfde förra och mångfalliga omkostningar, hvarmed Hans Maj:t likväl, utom de förra pålagorne, ej gerna ville besvara sine trogne Underfåtare; alltså, och som Contributions-Rånteriet trodde, att i Sverige förmodligen ingen fanns, hvilken icke i detta mål påminte sig sin underdåniga pligt och skyldighet, och hyste en lika ifver och längtan som Contributions-Rånteriet, att uppoffra det yttersta för Konung och Fädernesland; och det således ålåg Contributions-Rånteriet framför andra, att tänka på utvägar, medelst hvilka hvar och en måtte kunna betyga sin underfåtliga trohet; allt derföre kunde *Kongl. Maj:ts Ständers Fullmäktige*, efter noga öfverläggande, intet beqvämligare medel påfinna, än ett allmänt och efter hvars och ens förmögenhet jämkadt lån. Såsom ostridiga fördelar dervid anfördes ännu vidare, att *interesserne, som elljest till främmande måtte blifva betalte, och således gå ur Riket, kommo på detta sätt oss sjelfve till godo, och att ingen mera betungades, men allom ett godt tillfälle blef anvist, deras öfrige capitaer med en billig fördel att anbringa uti dess öfverallt osäkra tider.* - - *Konungen hadt, som orden vidare lyda, icke allenast Dess Ständers Fullmäktiges underdåniga tankar låtit sig i nåder behaga, utan*

och

och allt hvad Dets Ständers Fullmäktige till detta allmänna lånets säkerhet och fördel, uti deras förskrifningar utläfva, nådeligen bekräftat. — Ibland föreskrifterne och vilkoren förtjenar i synnerhet följande att anföras:

Emedan detta lån, så lyda orden i sjelfva Kundgörelsen, till den allmänna välfärdens ländar, och fördenskull ingen förmögen sig derifrån bör undandraga, så är väl icke att tvifla, det ju hvar och en, som redeligen menar, af sig sjelfve och efter förmågan i detta fallet sig angriper; men på det desse igenom deras godvillighet ej för mycket måtte blifva besvärade, och de ovillige igenom deras tröghet undslippa, ty blifva väl hvarjonn och enom efterlätit sitt lån sjelf att utnämna, men de som under allahanda invändningar, till intet villja låta sig beqväma, eller ock alltför litet bjuda, låra till en billig summa blifva upsatte.

Till följje hvaraf, så snart någon vet huru högt dets lån stiger, skall han vara förpligtad det samma att erlægga uti nästa Rånteriet, inom sex veckor ifrån den dagen, han antingen sjelf sig angifvit eller sin taxa undfätt. - - -

Till detta lån mottogs utan åtskillnad guld- silfver- och kopparmynt, mynttecken, sedlar och gode växlar. De som hafva god

credit, heter det, men inga penningar i förråd, kunna Riket med deras *credit* tillhanda gå, att derigenom penningar sig till låns anskaffa.

Hvar och en skulle återbekomma hela sitt capital inom två år, nemligen hälften uti nästföljande året, och den andra hälften året deruppå, i samma mynt, som det hvaruti lånet skett, jämte en half procent i månaden.

Genom Konungens nådiga Bekräftelse erhöilo desse *Kongl. Maj:ts Ständers Fullmägtiges* sednare förskrifningar *Jamma Idkerhet, fördel och privilegier*, som deras förra, tillika *med den allmänna och besynnerliga panträttighet*, som derutinnan är utfäst, att alla stå för en och en för alla. —

Vi hafve sett, att Contributions-Förordningen för 1717 var utfärdad i Konungens eget namn: den åter för 1718, Konungens dödsår, utgeck i Contributions-Ränteriets. Den var i det mesta alldeles och bokstafveligen lika med Contributions-Förordningen för 1717: likväl skulle Borgerskapet nu utgöra dubbel summa emot förra året, nemligen 400,000 daler S:mt, emedan Ständerne i Riket, af alla hårtills gjorde stora utgifter haft den största fördelen. Denna contribution skulle, som orden vidare lydde, mest och besynnerligen läggas på

på dem, om hvilka redan bekant är, eller hvilka och hår efter derföre angifvas, att i denna tiden hafva brukat en obillig ocker med myntsorterne. De af Adel och Stånds-personer, som hade hus i Städerna, njöto för de hus hvilka af dem sjelfve beboddes, någon lindring i detta årets skatt. — Äfven utskref Contributions-Ränteriet en *Upphandlings-afgift* för 1713, i det hufvudsakeliga alldeles lika med den för förra året; ibland de få skiljagtigheterna dem emellan kan nämnas: att de förmögna Bruks-Patroner nu skulle betala 30 daler, de mindre förmögne, 24 daler, och de minst förmögne 18 daler S:mt; samt att emellan *Drångar och Pigor som brukades till dagelig uppvagtning och Drångar, Tjenst- och Legohjon som brukades till lands- och åkerbruk i gemen* gjordes den skillnad, att desse sednare nu erlade endast 1 daler och 4 öre S:mt.

Om Dyrheten.

Frågor och Svar.

Fr. Från hvilken orsak uppkommer dyrhet?

Sv. Från förlorad proportion emellan tillverkning och förbrukning, nemligen från större behof än tillgång af varor; eller ifrån en likaledes förlorad proportion emellan varu-mängden och mynt-stocken, nemligen från den förras alltför ringa eller den sednares alltför vidsträckta belopp jämförelsevis; eller ockfå ifrån bägge dessa förhållanden.

Fr. Gifvas inga flera orfaker än dessa? Jag och många med mig tycka mig se ännu andra.

Sv. Kanhända; men hvilka äro då dessa andra orfaker, som Ni och så många andra tycka Er se?

Fr. Kan icke jag och dessa andra, i likhet med *Engelska Dagbladen*, och i likhet med *Hushålls-dgaren* i *Dagligt Allehanda* N:o 255, med skäl anse dyrheten vara ett verk af Illasinnades sammanfättningar, af Förköpare och Ockrare? Om Handtverkarne eller de Handlande eller Jordägarne komma öfverens om att högt uppfätta priset på hvad de tillverkat eller uppköpt, skall icke dyrhet deraf uppkomma?

Sv. Dessa sammanfättningar och den deraf uppkommande dyrheten äro vilkorligen möjliga; och villkoret för denna möjlighet är, att de som villja sammanfät-

fätta sig för detta ändamål, skola vara ledamöter af en Corporation eller ett Skrå, med rättighet af Lagen att utestluta Medtäflare. Äga de ej denna rättighet, skall den öfverdrifna vinst de föka och kanske till en början erhålla, snart förskaffa dem många medtäflare, och af allmän täflan uppkommer, som Ni vet, det lägsta pris som med lakens natur är förenligt. Utgöra nu antingen Handtverkarne, eller de Handlande, eller Jordägarne ett Skrå, som har rättighet att utestluta andra ifrån att tillverka varor, eller att upköpa och fällja varor, eller att äga och bruka jord, då kunna de vara orsaken till en uppkommen dyrhet; men om det är hvar och en tillåtit att ingå i deras yrken, skall man alldrig utan okunnighet eller orättvisa beskylla dem, att hafva förorsakat denna dyrhet.

Fr. Ni frikänner således alla i detta afseende Oprivilegierade, ifrån att hafva förtjent den ovillja af Allmänheten, och det tvång af Lagen, för hvilka de, i egenkap af Accaparörer och Ockrare icke föllan varit föremål?

Sv. Derom har ännu icke, i vårt närvarande samtal, varit fråga. Jag har endast uppgifvit de orsaker, från hvilka dyrheten, efter min öfvertygelse, kan här-

ledas. Fr. Allt omoraliskt är förhateligt, och det gifves verkligen ett sätt att rikta sig af en, ej från detta sätt, utan ifrån naturliga orfaker uppkommen dyrhet, som af den funda Moralen måste förkastas. Det är äfven ostridigt, att denna verksamhet ökar allmänna lidandet. En moralisk förbrytelse af denna art, kan således ganska rättmätigt vara ett föremål för allmänna ovilljan; men — inom Lagens verknings-krets ligger den icke.

Fr. Det gifves då något omoraliskt och något skadeligt för det allmänna, som icke ligger inom Lagens verkningskrets?

Sv. Villerligen och ganska mycket. Allt det onda, som Lagen icke kan beifra utan att i och med det samma åstadkomma ett större ondt, och alla de gerningar, till hvilka dess öga enligt sakens natur icke kan hinna, med allt detta måste Lagen icke befatta sig.

Fr. Jag medger detta i allmänhet. Men hvad större ondt skulle derigenom uppkomma, att Lagen satte en gräns för den varu-stegring, som Ni medgifvit kunna uppdrivas ända till moralisk förbrytelse? Och vore det just någon omöjlighet, att upptäcka och bestraffa afvikelferna ifrån de föreskrifter, hvarmed Lagen i detta fall ville freda den lidandes välfärd?

Sv.

Sv. Märk att en af Lagens hufvudpligter är att skydda ägande-rätten. Denna ägande-rätt består, som Ni vet, deruti, att hvar och en oförd får äga och använda den fastighet, den vara eller det capital, som honom tillhör. Men huru fullgör nu Lagen denna sin skyddande pligt, om han till en Medlem af Samhället säger dessa orden: *Ni skall eller Ni skall icke följja; Er vara får icke äga ett värde efter Er villja.* Lagen går i detta fall ifrån sin egenkap af Beskyddare emot förbrytellen, och antar deremot sjelf egenkapen af Förbrytare. Men hans förmåga i denna egenkap af Förbrytare, är likväl ganska ringa: om Ni tviflar derpå, så betänk huru många, huru ärliga, och huru dyrt lönade Embetsmän det erfordrades, för att uppmärksamt följja alla de varu-köp som afslutas inom ett Samhälle, inom en Stad eller inom ett enda torg. Tviflar Ni ännu, så rådfråga Erfarenheten, och den skall med visshet säga Er, att af Lag-föreskrifterne och Embetsmanna-befattningen i denna väg aldrig någon annan verkan uppkommit, än att en och annan enskild af slump blifvit träffad af Lagen, att handels-gemenskapen blifvit motarbetad och tvungen, att det onda som skulle utrotas tillvuxit un-

der de förmenta läkemedlens ihärdiga tillämpning, och att lag-föraktet ibland mängden alltid varit en bedröflig följd af Lagens oupfyllda bud.

Fr. Jag medger, vid nogare besinnande, att detta torde i många fall äga sin rättighet. Men om man åsidofätter orättvifan af att gifva dessa tvångslagar; och om man för ett ögnablick antager dem såsom verkligen utöfvade med all framgång; hvad vore, menar Ni, i detta fall deras verkan?

Sv. Ni åsidofätter och antager här tämeligen vigtiga saker och som fannerligen bevifa något i detta tviste-ämne. Men äfven i det fall som Ni förutsätter, hvad vore den tvångshjelp som Lagen velat, och efter Ert förutlättande, äfven kunnat gifva, annat än ett rakt mot ändamålet verkande medel. Varu-dyrheten verkar förökad production och förökad tillförsel; och just genom dessa skall denna öfverklagade dyrhet i naturlig väg motarbetas, när både production och afslätning äro fullkomligt fria. Dyrheten är på detta vis sjelf det kraftigaste medlet emot sin tillväxt och sina skadliga följder. Skräms deremot borrt Sälljaren genom Edra taxor och Er Embetsmannamyndighet; och Ni skall innan korrt
med

med egen transport-kostnad sjelf få uppföka varan hos Tillverkaren, och dyrheten skall sluteligen vida öfverfliga, ej allenast den gräns som Ni velat och kanhända för ett ögnablick förmått sätta för honom, utan äfven den, till hvilken han, utan Er åtgärd, högst kunnat stiga. — Märk i öfrigt till hvad hög grad af orimlighet, detta sätt att administrera snart eller sluteligen leder under en consequent förtäring. Ni är *Hushålls-ägare*; Ni går på torget för att uppköpa hvad Ni behöfver; Ni finner der jämte Er, ett stort antal Köpare, men få Sälljare och knapp tillgång till varor. Dessa sistnämnda äro derföre, under det allmänna tilloppet och fikandet af Köpare, ej allenast i högt pris utan äfven orimligt dyra. Sälljaren vet sig verkligen äga sin vara och tror sig derföre äga rättigheten att determinera dess pris. Under det betryck Ni känner i denna Er belägenhet, är Ni glad om Ni med biträde af Lagen kan tvinga till Er för godt köp, hvad Ni elljest varit nödsakad att betala orimligt dyrt; och Ni tycker att Lagen gjort jämnt upp hvad han bordt göra, när han emot Ockraren beskyddat den lidande. Om Sälljaren finner sig på detta sätt vara misshandlad och våldförd, och åter-

vänder med varan till sitt hemyist, för att låta henne der ligga i säkerhet eller för att låta Er komma dit och kanske med dubbel kostnad uppsöka henne; hvad gör då Lagen? Han tränger in i Varuägarens förrådshus, han undersöker huru mycket denne behöfver till sitt eget uppehälle, och befaller honom att till Er ölverlämna det öfriga, emot det pris som Lagen och Ni funnit vara det rätta. Exempel deruppå hafva under flera än en tvångs-administration gifvits; och Ni tycker till äfventyrs ännu, att Lagen gjort väl som emot Ockraren beskyddat den lidande. Låt ofs nu se faken i omvänt förhållande. Ni kommer till torget, och Ni finner der ett ovanligt antal af Sälljare, hvilka under lång väntan och stor förlägenhet, erbjuda sina varor åt de få och söga begärliga Köpare som der inställt sig. Ni vet Er vara verkelig ägare af Edra penningar; Ni känner Er rättighet att förvandla eller icke förvandla dem i varor; Ni tycker Er vara ensam dommare öfver hvilka varor Ni behöfver; och Ni tror det vara naturligt att söka dessa varor för det lägsta pris hvartill Ni kan erhålla dem. Emedlertid är likväl Sälljaren nu i en lidande belägenhet och i stor fara att blifva hvad man kallar miss-
bju-

bjuden. Om nu Lagen i det förr anförda och i närvarande fall är consequent; om Köpare och Sälljare inom Samhället äga reciproqua rättigheter; så ålägger Er Lagen att betala Sälljarens vara, ej till det pris som Ni finner vara det rätta, utan till det som Lagen, efter sina billighetsgrunder, finner vara rättvist. Om Ni går bortt ifrån denna tvångshandel, och med Edra penningar vänder om till Ert hus, så följjer Lagen Er i sporen, undersöker huru stor myckenhet af varor en man af Er förmögenhet och med Ert hushålls storlek bör förtära, och ger anvisning åt Sälljaren, att till Er aflämna detta quantum, emot det pris Lagen stadgat. Jag hoppas Ni finner, att Lagen äfven i detta fall emot Ockraren beskyddat den lidande.

Fr. Jag kan icke neka, att ju faken synes hafva sin rätt orimliga och rätt förhatliga sida. — Ni torde väl äfven villja tillämpa dessa grundfattser på det onda vi så länge och så nyligen uthärdat, jag menar *Agioteringen?*

Sv. Till alla delar. Likheten är icke fullkomlig, men likväl ganska märkbar. När i ett Land finnes två slags mynt, ett godt och ett sämre, uppkommer det förras öfverdrifna dyrhet i förhållande till

till det lednare, alldrig ifrån Agiotörens verksamhet, lå länge denna mynthandel icke tillhör ett Skrå, som äger rättighet att derifrån utestluta medtäflare. Denna dyrhet uppkommer ifrån den förlorade proportionen emellan dessa bägge myntforters myckenhet, nemligen ifrån det förras alltför ringa och det lednares alltför vidsträckta belopp; eller ifrån större behof af det förra, än af det lednare; eller ifrån bägge dessa förhållanden. Äfven en i detta afseende Oprivilegierad, kan på ett ganska omoraliskt sätt begagna sig af Allmänhetens, ifrån helt andra orsaker, än denna omoraliska åtgärd, uppkomna tryckande belägenhet; han kan i sin mon försvåra denna belägenhet; han kan rättmätigt uppbära det allmänna omdömet vanärande ovillja; men Lagen kan icke med rättvisa eller med framgång befatta sig med hans förbrytelse.

Fr. Det anar mig redan i förväg, att Ni torde gilla hvad jag af några hört påstås, nemligen, att ropet emot Illasinnades sammanfättningar för att förortlaka dyrhet, är oftast ett verk af dem, som finna sin fördel vid, att undångömma de rätta orsakerna dertill?

Sv. Detta är alldeles enligt med min öfvertygelse. Ni hör, den ena dagen,
vec-

veckan, månaden eller året skriket emot Penninge männen; Ni hör den andra dagen, veckan, månaden eller året skriket emot Handlande eller Jordägare: om Ni undersöker faken med moget omdöme och med oväldighet, skall Ni finna, att dessa allmänt utsträckta beskyllningar, enligt fakens egen natur, nästan alltid innebära en orimlighet; och om Ni är i belägenhet, att kunna undersöka den ännu nogare, skall Ni lika fäkert finna, att Sveket, i behof af förvillelsen, förestafvar dessa tillmälen, och att den mångröstade Okunnigheten, som begriper enfalldigt men vill argt, outhörligt efterstafvar dem.

Fr. Ni har nu ganska öpenhjärtigt sagt Er mening om det ondans natur: jag ville väl äfven veta, hvaruti det i Er tanka rätta hjelpemedlet består. Men att anföra det utförligt och med redighet, blefve för denna gången alltför vidlöftigt.

Sv. Tillåt mig säga, att Ni härutinnan irrar Er. Ännu har alldrig en Varu-taxa, en Police-författning eller en Financeberäkning blifvit innesfattad inom en så inkränkt rymd af rader, som den, inom hvilken jag utan svårighet kan sammantränga den föreskrift, hvilken, efter min kanhända irriga men ärliga öfvertygel-

gelse, skulle göra fyllest för hela det vigtiga ändamålet. Den syftar i öfrigt icke på en nödhjelp för ögnablicket eller på ett paliatif af den dubbla förmågan att lindra och att djupare rotfästa det onda, ehuru jag medgifver, att en redan närvarande stor nöd fullkomligt rättfärdigar dessas bruk; den lyder helt enkelt sågunda: *upphdf med stark, men icke ovarsam och bråskande hand allt tvång på Naringarne: och ldt den vdxande varu mængden sjelf skapa det redbara rörelse-capital den behöfver.*

Fr. Jag önskar Er lycka att med tålmod afbida den tid, då Ni får se Er föreskrift antagen och tillämpad.

Stor Eld af liten Rök.

(Sann historia).

*Hur Thetis älskade Pelé,
och han sin högstvälborna Maka,
vet hvar Spectakel-skådare
sén fem och tjugu år tillbaka.*

Men

Men ingen vet, måhända, det,
 (förutan vi som skriva meter)
 att deras sammanvignings-fête
 blef anställd i den höga ether,
 och att till dagens sus böd Jofur i sitt Slott
 Gudinnor, Gudar, stort och smått:
 En enda, Eris sjelf, blef undantagen blott,
 hvarom se vidare de Attiske Poëter.

En underlåten etikett
 har stor inslytelse, ibland, på hela Riken:
 och sjelfva Jhous fall, som jag skall visa lätt,
 var ej en följd af Politiken.

”Håmnd! (ropte Eris) håmnd! (och blånade af
 harm

”som någon furialisk kvinna)

”Jag svår, jag svår vid Jofurs arm,
 ”han icke skymfa skall förgåfves en Gudinna:
 ”allarm bland Gudarna!” — hon, etterspru-
 tande,

på blixten till Olympen hastar
 och, under glasens klingande,
 ibland Ambrosian qvickt ett gyllne äple kastar,
 med inskrift: Till den skönaste.

Allt hvad Gudinna var låt sina blickar falla
 på denna frukt med välbehag,
 och när de låste, ropte alla:
 Den skönaste! — ja, det är jag.

Straxt

Straxt börjar afvunden i hvarje bröst att svalla:
allarm, som Eris spådt: O Gudar! fullt allarm!

Gudinnor, i en strid så varm,
de äro inga fromma drufvor:
hår brast ett bälte löst; där slängdes några
hufvor;

Hjeltinnor tumlade, af knuffar och af harm,
i grupper två och tre, på Bacchi bådd af druf-
vor;

ifrån de sköna munnarne
utgingo meningar och ordspråk ganska kjarfva;
och kampen varade tills några mindre djerfva
sig visligt drogo bort — och uppå sistone
också de högst förifrade
(de fula, menar jag) processen lämnade
åt Juno, Venus och Minerva.

Som folk de condition är alltid folk
d'esprit,

så funno de bemålta Tri
att tvista öder tid, och togo sitt parti
att hand i hand för Jofur vandra
med bön till denna Gudars Far
om dom uti en sak, i sanning ej så klar
som hundrafemtusen andra.

Men märk, du gode Läsare,
hur Magten, någon gång, är åtföljd af Talan-
gen,

och

och att Gud Zeus var finare
 än ställa sig till medlare
 emellan Visdomen och Skönheten och Rangen.
 Han mottog dem med nåd, men yttrade sig blott:
 ”Det är för ömt för mig att själskraft låta falla
 ”på någon utaf Er en lott,
 ”som fölle rättvist på Er alla;
 ”men uppå Berget Ida går
 ”en Kunga-Son och valltr Får:
 ”han kallas Paris: Paris öger
 ”ett vördadt namn, en skön gestalt,
 ”och man berycktar öfveralt
 ”som ett Orakel, hvad han säger” —
 Zeus feck ej tala ut, förrn flux till Idas topp
 nertumlade de Tre Gudinnor,
 och sökte där med ifver opp
 sin Paris, vandrande bland Tackor och Her-
 dinnor.

”En åra hånder dig, o Paris, (sade de)
 ”som hånder dödeliga sällan:
 ”dig Jofur utsett har att skillja ofs emellan,
 ”och denna gyllne Frukten ge
 ”åt En bland ofs — den Skönaste.”

”Gudinnor! Skönhet är af mångfallt art och
 genus,
 (besvarte Paris dem och log)
 ”Men en betänksam dom är ej betesvad nog:
 N:o 39, 40 & 41. O ”Se

"Se där!" — fortfor han, åplet tog
och räckte det med grace åt Venus.

"O Gudar! hvad han dömmar fort!"
utropte alla. — "Gjordt som gjordt,"
fortfor med lugn Gudinnan Pallas;

"men du förverkat har en Visdom främst för
allas:

"det var min skänk." — "Och jag (så talte
Fru Vulcan)

"dig ger, till rättvis lön, den sköna, ångla-
rena,

"den Tyndaridiska Helena." —

"Och jag (sa Juno) ger dig f—."

(Gudinnor yttra sig ibland som vi med små-
for.)

Och till Olympen deruppå
de Sköna höjde sig, en med triumf — men
två

med något ökad längd af nåsor.

Ån Paris då, hvad gjorde han? —

Han gaf god dag åt herde-stafven,

och i en Chaise, bespäänd med Cythereas spann,

for af till Argos uppå trasven;

såg Tyndariden; genast brann

af längtan att dess ynnest röna,

och enleverade den Sköna

från Menelaus, hennes man;

för-

försvor sig, dag och natt, till slaf i hennes
boja;

kom dock ihog sin gamla Far
och reste, efter några dar,
till detta Majeståt i Troja;
sig yppade; lät viga sig
med prakt och fröjd kring hela nejden,
och blef en gnista till det krig
som kallades Trojanska Fejden,
dår hundra Hjeltar kämpade
i tie runda år, och hade fullt opp göra
att med ett stratagem af trä
den stora Hudvudslan förstöra.

Se där, hvad olyckor och brott
med skål från en Souper dateras!
Hur mycket blod bespart, o Zeus! om Eris
fått
ett kort med påskrift: Inviteras!

Men har nu allt, Poët! har allt en nyttig
sida?

Kan du jämväl ur denna dikt
med någon sannolikhet vrida
en Sens-Moral af någon vigt?

Min Läsare, lått tankan bida
vid den som Äplet gaf och den som Äplet fick.
Säg,

Såg, är det ögats snabba blick,
som leda skall Förståndets domar?

Blir då ej Snillet utan skick,
Passionerna förutan bonar? —

Måhända yrkar du, att intet skapadt ges

så skönt, så rörande att ses,
som bilden af en vacker Kvinna;
Men följ ditt lugna Vett, och det
ett vida högre majeståt

i Vishetens behag skall finna.

Hvad är en Skönhets anlets-prakt
och udden af des blick och ruset af des smärta,
emot en dygdig Tankes magt
från Catos eller Sullys hjerta?

Hvad är den tunna Meteor
som luftigt flammor och försvinner,
mot Solens Eld-Colonn, som högt på fåstet står
och alltid stark och lika brinner?

Dock det jag icke neka vill
att ögat afgör måst hvad menniskan behagar;
men därför står det ock med menskjo-slågtet
till

som vi förnimme alla dagar.

Tack.

Tacksamheten.

Midt igenom vintrens drifva
gick en Yngling till den lund,
der han plågade fördrifva
mången lycklig sommarstund.

Rörd han såg — men ej förvånad
huru alt förändradt var:
huru ekens hjesja grånad
dödens dystra Krona bar,

Huru drifvan öfvertäckte
i en djup och allmen graf
hvarje ros som tjusning väckte,
hvarje dåld som skugga gaf.

Kall var sjelfva vestan-vinden
fordom smekande hans barm
fordom lekande på kinden;
men hans själ var lika varm.

Minnet af förflutna stunder
af den glada sommaren
njuten uti dessa lunder,
kände icke vintren änn.

Öfveralt dit han sig vände
 följde det, och derifrån:
 likt den Engel himlen sände
 fordom åt Tobiae son.

Klädd i vintrens tunga kläder
 gick han dock så lätt och fort
 såsom människjo-vånnen tråder
 genom de betrycktas port.

Redan stod han ljusst betagen
 högst på spetsen af den håll,
 der i fordoms dar behagen
 hade rest sitt sommartjäll.

Mins du, mins du, Engeln sporde,
 hvilka stunder här du njöt,
 de betraktelser du gjorde,
 och de tårar som du gjöt:

När du såg i beljans spegel
 hela blåa himmelen:

”hvar är verklighetens regel
 ”hvertill skall jag söka den?”

”Om den sanning, som jag söker,

”lik som himlen mig bedrar,

”som likväl min sällhet öker,

”som förljufvar mina dar:”

”Om den Gud jag tror mig finna
 ”uti djupet af mitt bröst,
 ”är en bild som skall försvinna;
 ”bör jag neka mig des tröst.”

Mins du än den mörka dagen
 huru skön den sänkte sig,
 huru blomman som var slagen
 än stod opp och tjuste dig,

Huru rörande Naturen
 såg sin Konungs nedergång;
 skön af den förgyllda skuren
 skön af tusen foglars sång:

”O! så sänks den vise åter
 ”i den djupa böljan ner,
 ”och ett tackfamt slägte gråter,
 ”och en nådig Allmägt ler.”

”Om hans morgon stod i dimma,
 ”om hans middag stormig var;
 ”blir hans sista aftontimma
 ”dubbelt tjusande och klar.”

”Om han otack måste lida,
 ”redlighetens hvardagslön,
 ”om han ofta måste strida;
 ”blir hans seger dubbelt skön.”

Så det ömma Minnet sporde
om han hågkom fordnä dar,
och han gaf de svar han borde:
tårar voro dessa svar.

Jag vill tacka dessa lunder
för den skuggas lugn jag njöt,
för millioner glada flunder,
för var enda ros jag bröt.

Det är sannt i åren kalla
i förtjusen icke mer;
men, förgåtne utaf alla,
skall ock jag förgåta Er!

Skall jag glömma hvad jag njutit
då jag mer ej lycklig är:
regnet som på klippan flutit
syns en timma också der!

Noach dufvan öfverlåter
åt det haf kring arken röt;
men hon kommer tacksam åter
med det törsta blad hon bröt.

Är jag grymmare än djuren?
föddes jag i klippans fann?
är min själ för rosvet buren
och min dygd ett diktadt namn?

Så den ädle Svärmarn drömde,
 söfd af känslans ljufva röst,
 och en fest i byggden glömde
 tjust af festen i sitt bröst.

O förlåten om i kunnen
 hans förtjusta dröms behag,
 och den glädjen honom unnen
 att för dygden vara svag!

Veten! att hans själ ej gömmer
 känslans tomta bilder blott,
 och med verklig låghet glömmes
 dem som gjorde honom godt!

Dig! som då han fremling lände
 till en länge önskad hann,
 såsom slågting honom kände
 af hans nöd — ej af hans namn,

Bildade hans egen lycka,
 gaf en känsla åt hans bröst
 för de qual som andra trycka,
 för de faderlösas röst.

Dig! som hejdade hans yra
 samma stund du blef hans vän,
 skänkte strångar åt hans lyra,
 lärde honom stamma den.

Er!

Er! hvars ådelmod förlåtit
hvarje stormvind af hans vår,
alla fel dem han begråtit
bittert nog i sommarns år.

O Ert bröst för honom slutet,
vården ej hans öden mer;
men hans suck i dödsminuten
skall ändå välsigna Er!

Det är sant af hårda skiften
åfven han förbytas skall;
men i griften — först i griften
han för ådelmod blir kall!

6000086004

Göteborgs universitetsbibliotek

